FRANSIZ IRKÇILIĞININ FİKRİ TEMELLERİ

SÖMÜRGECİLİK ÜZERİNE SÖYLEV

AIME CESAIRE

tercüme, Güneş Ayas

Aimé Césaire

Sömürgecilik Üzerine Söylev

Fransız Irkçılığının Fikrî ve Tarihsel Temelleri

Tercüme
Güneş Ayas

Aimé Césaire

Sömürgecilik Üzerine Söylev

Fransız Irkçılığının Fikrî ve Tarihsel Temelleri

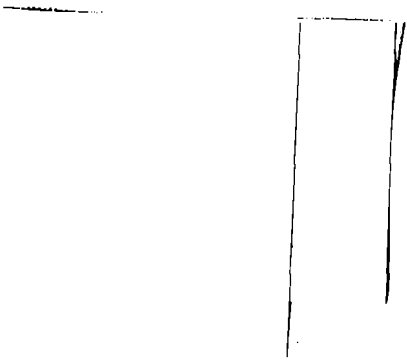
Tercüme
Güneş Ayas

İstanbul, 2005

DOĞU KÜTÜPHANESİ

SÖMÜRGECİLİK ÜZERİNE SÖYLEV
Fransız Irkçılığının Fikrî ve Tarihsel Temelleri

Aimé Césaire — Tercüme, Güneş Ayas

YAYIN YÖNETMENİ
EROL CİHANGİR
MİZANPAJ
KADOHOR AJANS (0212) 520 15 77
KAPAK TASARIM
Mustafa Saldamlı
OFSET BASKI
Arı Matbaacılık, Davutpaşa Cad. Emintaş Sanayi Sitesi No: 103/431
Tel: (0212) 493 34 55 Topkapı/İSTANBUL
© DOĞU KÜTÜPHANESİ
© Bu kitabın bütün yayın hakları Kültür Bakanlığı
Telif Hakları Mukavelesi gereği yayınevine aittir.
MİLLETLERARASI NEŞRİYAT NUMARASI
ISBN 975-00125-2-6
DOĞU KÜTÜPHANESİ
Ticarethane Sokağı, Tevfik Kuşoğlu İşhanı Nu 41/16
Tel: (0212) 520 27 19 Cağaloğlu / İstanbul
e-posta: dogukutuphanesi@yahoo.com

İçindekiler

GİRİŞ YERİNE

Medeniyet Dediğin
Tek Dişi Kalmış Canavar /7 — Güneş Ayas
Sömürgecilik Üzerine Söylev / 65 — Aimé Césaire
Maurice Thorez'e Mektup / 119 — Aimé Césaire
Anti Sömürgeciliğin Poetikası / 135 — Robin D. G. Kelley
Aimé Césaire'yle Röportaj / 165 — Rene Depestre

GÜNEŞ AYAS

1981 **Edirne** doğumludur. İstanbul Üniversitesi **Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler** Bölümü son sınıf öğrencisidir. 2001-2002 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Öğrenci Konseyi Başkanlığı ve aynı dönemde Siyasal Bilgiler Fakültesi **Atatürkçü Düşünce Kulübü** Başkanlığı görevlerinde bulundu. Üç yıl boyunca **İleri** dergisi ve **Türk Solu** gazetesinde dış politika, cumhuriyet tarihi, milliyetçilik ve düşünce tarihi üzerine makaleleri yayınlandı. Bir yıl süreyle **Türk Solu** gazetesi Genel Yayın Yönetmenliğini sürdürdü. Basında **Kızıl Elma Koalisyonu** olarak adlandırılan diyalog sürecinde yazı ve röportajlarıyla emeği geçti. **Tanıdığım Alemdaroğlu** adıyla yayınlanan kitabının dışında **Atatürkçülük ve Kuvayı Milliye ve Yeni Sömürgeciliğe Karşı Yeni Milliyetçilik** adlı derleme kitaplarda yazar ve editör olarak yer aldı.

Güneş Ayas

Giriş Yerine

Aimé Césaire ve Medeniyet Dediğin Tek Dişi Kalmış Canavar

"Bir medeniyetin ilk çürümeye başlayan yeri kafası değil, kalbidir"

Aimé Césaire

"Sömürgecilik Üzerine Söylev" ilk kez 1950'de yayımlanmıştı. **"Maurice Thorez'e Mektup"** ise 1957'de. Aradan bunca zaman geçmesine karşın her ikisi de Türkçede ancak şimdi yayımlanabiliyor. Galiyev'i derli toplu okuyabilmek için bile bundan daha fazla beklemek zorunda kalan Türk aydını için şaşırtıcı olmayan bir durum. Türk kökenli Galiyev'e bile, yıllarca kulaklarını tıkayanlardan **Martinikli Césaire**'e ilgi duymalarını beklemek ne kadar yerindedir?

Sonuçta ikisi de aynı "kabahat"ten dolayı gölgede bırakılma cezasını çektiler. Marksist ortodoksiyle uyuşmadıkları için sol, komünist kökenlerinden dolayı sağ onları aforoz etmeyi tercih etti. Hem Batı Marksizmine, hem de liberalizme aynı anda savaş açmak hakim Batıcı zihniyet için kesin bir aforoz nedenidir. Onların kaderi de Araf'ta yapayal-

nız bırakılan diğer kardeşleriyle birleşti.[1]

Yayımlandığı yıllarda Avrupa'yı sarsan bir fikir dalgasının başını çeken bir eserin Türkçede bu kadar geç yayımlanmasını Türk düşünce dünyasının gereğinden fazla dünyaya kapalı olmasına bağlayabilir miyiz?

Yoksa gerçekten de küreselleşmecilerin söylediği gibi **"bunca yıl üçüncü dünya ülkesi olmaktan bir türlü kurtulamayıp"** gözlerimizi dünyanın geri kalanına kapadık mı?

Gerçeklere pek fazla uyduğu söylenemez. Çünkü yakın dönem dünya çağdaş fikir hayatına Césaire'den çok daha az katkıda bulunmuş bir çok yazarın eseri yaklaşık olarak dünya ile, aynı zamanda Türk okuyucusuna ulaşabilmektedir. Hâtta kimi Avrupalı sol entelektüellerin çıkardığı dergilerin Türkçe basımları bile yapılıyor.

Bu anlamda yayın dünyası son derece küreselleşmiş görünmektedir. Bununla birlikte Césaire'in eserleri serbest ticarete iman eden liberalizm müritlerinin gümrüklerine takılmaktan kurtulamamıştır.

Demek ki dünyaya açılmak dedikleri şey bir yere kadarmış.

Dünyaya açılmaktan sık sık bahseden küreselleşmeci entelektüellerimiz için her zaman filtreden geçirilmeden içeri girmesine izin verilmeyen bir dünya da söz konusudur.

Mallarda serbestlik, fikirlerde tercihli korumacılık!

Dünyaya açılmak deniliyor, pek güzel, ancak burjuvanın dünyayı Batı Avrupa'dan, evrensel düşünceyi de burjuva düşüncesinden ibaret gören sahte evrenselciliği, "içe kapanık bir üçüncü dünya ülkesi mi olmak istiyorsunuz" diye diye bizi çok daha büyük bir "dünya"dan koparmıyor mu?

1- Araftakiler benzetmesi Cemil Meriç'e aittir. Doğu Batı dergisi kavramı, benzer gerekçelerle Kemal Tahir, Cemil Meriç, Oğuz Atay, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi düşünce adamlarımız derginin 11. sayısında Araftakiler başlığı altında incelenmişti.

Bu dünyaya açılma yaygarası altında çok daha küçük bir dünyaya hapsolmuyor muyuz? Bunu derinlemesine tartışmak konumuzun dışında. Ancak Césaire'in bugüne dek maalesef filtreden geçemeyen tarafta kaldığını söyleyebiliriz.

Peki orada Césaire neyi ifade etmektedir?

Césaire, **Fanon**'la birlikte, hatta Fanon'u da önceleyerek, Üçüncü dünyacılığın kurucularından biri olarak bilinir.

Gerçi Césaire'in şairliğinin, zenci meselesine verdiği özel önemin ve esas olarak kültürel sorunlara yoğunlaşmasının siyasal alanda kimi zaman kendisini ikinci plana ittiği de olmuştur. Ancak "medeniyet ve evrensellik", **"zenci diyasporası"**, **"sömürgecilik sonrası çalışmalar"** gibi ana disiplinlerin araştırma konusu olduğu dünyanın bir çok büyük üniversitesinde **Césaire**'in **"Söylev"**i ve **"Maurice Thorez'e Mektup"**u öğrencilere okutulan temel metinlerden biri olmayı halen sürdürmektedir.

Ancak tarihin sonunun geldiğini ilan edenler için bunların bir önemi yoktur.

Bize ilerlediğimizin söylendiği ve bu ilerlemenin sahte başarılarının adeta kafamıza kakıldığı her geçen gün fikir dünyamız, estetik zevkimiz, vicdanımız, duyarlılıklarımız daha da gerilemektedir.

Belki de Batı, dünyamızı o kadar **"ilerletti"** ki; artık herhangi bir fikir tartışmasına, günlük tüketilen basmakalıp gazeteci yorumlarından kurtulup derinlemesine düşünmeye, duyarlılıklarımızı ortaya koyan büyük sanat eserleriyle karşılaşmaya ihtiyaç duymayacak düzeye kadar ilerledik! Bu sahte ilerlemenin **"başarıları"**yla o kadar sarhoşuz ve gururluyuz ki, kibirle başımızı dimdik tutuyoruz, ki başımız o kadar yukarılarda ki insanlığın (Batılının demiyorum bütün insanlığının) gerçek kaderi hakkında fikir yürütenleri, dünyayı ve yaratılan bütün medeniyet birikimini toptan iflasa

sürükleyen rezil bir sistemin yalanlarını açığa çıkartanları göremeyecek durumdayız.

Tersinden de ifade edebiliriz, başımızı dik tutmaya bizi mecbur eden gülünç kibrin kaynağı tam da boğazımıza kadar pisliğin içinde oluşumuz!

Batıcılarımızın ürettiği ilerleme yalanı işte tam da bu nedenle bizi insanlığın gerçek değerleri ve kurtarıcı fikirlerden mahrum bırakıyor.

Césaire bunun için yeniden okunmalı.

***

Bu kitap hazırlandığı sırada Türkiye'de Césaire'in siyasi eserlerinin herhangi bir Türkçe çevirisine rastlamak mümkün olmadı. Ve hatta Türkiye'nin en büyük kütüphanelerinde İngilizce çevirilerini dahi bulamadık.[2]

Elinizdeki kitap her şeyin ötesinde Césaire hakkında bir Türkçe kaynak ortaya çıkartmak isteğinden doğdu. Kitabın ana omurgasını Césaire'in **"Sömürgecilik Üzerine Söylev"i- "discourse sur le colonializme"-** ve **"Mauri-**

2- Césaire'in en önemli eserlerinden biri olan **"Maurice Thorez'e Mektup"**un İngilizce baskısı Türkiye'deki hiçbir kütüphanede bulunmamaktadır. **"Sömürgecilik üzerine Söylev"**in İngilizce çevirisini yabancı kitaplar satan kitabevlerinden sipariş yoluyla temin etmek kolaydır. Türkçe çevirisinin ise daha önce İleri dergisinin 11. sayısında Işıl Camgöz imzasıyla yayınlandığını belirtmek gerekir. O sıralarda ben de İleri dergisinin yazarıydım ve Işıl'ın takdir edilmesi gereken özverili çalışmasına karşın çevirinin üstesinden gelememesi üzerine baskıya girilmesine birkaç gün kala Utku'dan (Utku Umut Bulsun) Işıl'ın çevirisi üzerine çalışmasının istendiğini hatırlıyorum. Ancak bu kadar dar bir zaman aralığında ve tanık olduğumu elverişsiz çalışma koşulları içinde dünyanın en iyi çevirmeni bile bunun üstesinden gelemezdi ve maalesef çeviri çok sayıda hata içeren bir şekilde baskıya girmişti. Ayrıca İngilizcesiyle karşılaştırırken gördüm ki; Césaire'in bir çok paragrafı baskıya girmeden önce yazıları gözden geçiren Gökçe Fırat Çulhaoğlu'nun azizliğine uğrayarak ortadan kaybolmuş. Césaire'le tanışmama neden olan bu iyi niyetli çabaları halen saygıyla anmakla birlikte bu hatalı ve eksik çeviriye gönderme yapmanımı normal karşılanmalıdır. Bununla birlikte çeviriyi yaparken Utku'nun çalışmalarından da faydalandığımı ve katkılarından dolayı ona teşekkür borçlu olduğumu belirtmek isterim.

ce Thorez'e Mektup"u oluşturuyor. Ek metinler ve çevirenin bu uzun giriş yazısı, Türkçe kaynak boşluğunu doldurma çabası ve Türkçede ilk kez yayınlanacak bir eserin heyecanından dolayı mazur görülmelidir.

"Sömürgecilik Üzerine Söylev" için temel aldığımız metin Monthly Review Pres tarafından 2000 yılında yayımlanan **Joan Pinkham** çevirisidir.[3]

"Maurice Thorez'e Mektup" için ise **Presence Africaine** tarafından 1957'de yayımlanan İngilizce çeviriden faydalandık. Metni bulmak bizim için oldukça zahmetli oldu ama katlanılan zahmete değdi. **"Maurice Thorez'e Mektup" Césaire'in Komünist Partiyle ilişkisini kesmesine ilişkin tarihsel bir belge olmasının yanısıra,** Söylev'deki tezlerin hem daha derli toplu biçimde özetlendiği hem de belli noktalarda netleştirildiği bir metin olma özelliğini taşıyor.[4]

Césaire'den sonra **Robin D. G. Kelley**'in **"Söylev" ve Césaire üzerine** bir makalesini sunuyoruz. Alanının en başarılı ve önde gelen uzmanlarından biri olan ve üstelik kendi ülkesinin en genç profesörü olan Kelley'in makalesiyle birlikte okunduğunda Césaire'in fikirleri şüphesiz daha iyi anlaşılacaktır.

3- **"Sömürgecilik üzerine Söylev"** ilk kez 1950 yılında **"Discourse sur le colonializm"** ismiyle yayımlandı. 1972'de Monthly Review Press tarafından İngilizce'ye çevrildi. 2000 baskısı için bkız. Césaire, Aimé, Discourse on Colonialism, translated by Joan Pinkham, Canada, 2000

4- Metni Tükçeye kazandırma konusunda öncelikle Osman Çetinkaya'ya (İ. Ü. SBF Dekan Yardımcısı) ciddi bir teşekkür borçluyuz. Metni bulmak için giriştiğim sonuçsuz çabaların sonunda tam vazgeçmiştim ki Osman Hoca kitabın bu metin olmadan çıkmaması konusundaki ısrarıyla adeta beni onu bulmaya zorladı. Rahmetli Erkin (Yurdakul) **"Osman Hocayla konuştuğumda gerçekten üniversitede olduğumu anlıyorum"** derdi. Erkin bir kez daha doğrulanmış oldu. Osman Hoca metni bizzat bulmak için elinden geleni yaptı, ancak **"Maurice Thorez'e Mektup"**un bir kopyasını British Library'den getirtmemizi sağlayan kişi yine Edirne'de bir dönem öğrencisi olduğum Mehmet Ali Hocam (Güner) oldu. Her ikisine de borcumuz büyüktür.

Kelley'in makalesini takip eden **René Depestre** ile röportaj ise **Négritude** hareketinin doğuşunu ve Césaire'in tartışmalı konulardaki görüşlerini kendi ağzından okumamızı sağlıyor. Okuma kolaylığı sağlayacağı düşüncesiyle Kelley'in yazısı ve Depestre'nin röportajının başlıklarını biz koyduk, Césaire'in metinlerine ise dokunmadık.

Césaire'in Fikirlerinin Türk Aydını İçin Önemi

Hasan Basri Gürses'in yönetimindeki **Sosyalist Yayınlarının** en önemli hizmetlerinden biri de, **Fanon çevirileriydi.** Fanon'un gerek **"Yeryüzünün Lanetlileri"**nde gerekse de **"Siyah Deri Beyaz Maskeler"**de dostu ve öğretmeni Césaire'den bıkıp usanmadan yaptığı uzun alıntılar sayesinde uyanan ilgiyi saymazsak, Césaire Türkiye'de daha çok şairliğiyle bilinmektedir. "Daha çok" derken yine de sınırlı ve edebiyat çevrelerinden kaynaklanan bir ilgiden söz ediyoruz. **Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı** tarafından yayınlanan seçme şiirler kitabının "şair Césaire"i tanıtmadaki payını teslim etmek gerekir.[5]

Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı, **Uluslararası Nazım Hikmet Şiir Ödülleri**'nin ikincisini Césaire'e vermişti ve sözü edilen kitabın yayınlanması da anlaşılan bu ödülle ilgilidir. Ancak Césaire'e bir ödül verecek kadar onunla ilgili olan Vakıf bile, yayınladığı seçme şiirler kitabında, Césaire'in kısa hayat hikayesini sunarken onun politik kimliğine damgasını vuran ve halen dünyanın bir çok büyük üniversitesinde kaynak kitap olarak okutulan "Söylev"den hiç bahsetmemiştir. Bilgisizlikten olduğunu düşünmek mümkün görünmüyor, muhtemelen Césaire'in **"edebiyat dışı"** bu eserini edebiyatçılığından daha önemsiz

5- Césaire Aimé, Seçme Şiirler, Ankara, 2000

görmelerinden kaynaklanıyor olmalı.

Césaire'in etkili bir edebiyatçı olduğu kesindir. Hatta "söylev" bile, aslında son derece politik olmakla beraber, edebi bir metin olarak da okunabilir. Ama dünya çapında onu ön plana çıkaran şey, edebiyatçılığından ziyade üçüncü dünyacılığın fikir babalarından birisi olmasıdır.

Aklını tümüyle Batıya teslim etmişlerin ona ilgi duyacağını beklemek zaten boş bir beklenti olurdu. Ama onu gerçekten bilmesi gerekenlerin, yani Batıyı sorgulayan aydınlarımızın Césaire'den habersiz olması fikri düzeyimizin ve entelektüel alışkanlıklarımızın acıklı bir göstergesidir.

Bunu Türklerin tarih boyunca bir sömürge dönemi yaşamamış olmasına bağlayamayız, çünkü onun ilgisi sömürge toplumlarla sınırlı değildir. Césaire aynen **Fanon**, **Che** ve **Galiyev** gibi Batı kapitalizminin ve kendini beğenmiş Batı medeniyetinin tahrip ettiği, tarihsizleştirdiği ve **"Batılılaştırdığı"** tüm Batılı olmayan medeniyetlerin makus talihi ile özdeşleşen evrensel bir ufka sahiptir. Bu nedenle Césaire'in yazdıklarında yalnız sömürgelerin ve zencilerin dramını görmek bizi eksik bırakır, anlatılan aynı zamanda bizim de hikayemizdir.

Bununla birlikte Césaire'in yazdıklarıyla Türk toplumunun serüveni arasında doğrudan bağlantı kurmaya istekli olanların,şüphesiz, büyük bir yanılgıya düşeceklerini de daha baştan vurgulamak gerekir. Kitap, Türkçe yayımlandığı ve Türk toplumuna hitap ettiğinden, bu yanılgının önüne geçmek için konu dışına çıkma pahasına da olsa belli noktalarda belli uyarılarda bulunmak şarttır.

Herşeyden önce Türkler, Afrikalılar gibi bir sömürge aşaması yaşamamış, tersine üç kıtaya egemen olan büyük devletler kurmuş bir kavimdir. Bu iki kavmin tarihi arasında zorlama paralellikler kurmak bizi yanıltıcı sonuçlara gö-

türebilir ve yeri gelmişken belirtelim ki **68 isyanının** heyecanlı, kendini adamış o pek güzel kuşağının en önemli yanılgılarından biri de onların azgelişmişlik analizlerinde karşımıza çıkan bu ikna edici olmayan zorlama paralellikler kurma çabasıydı.

Afrikalılar da şüphesiz bizim de mensup olduğumuz Doğu medeniyetinin, o ortak ailemizin bir parçasıdır. Afrikalılar da şüphesiz kendi kıtalarında çok büyük medeniyetler kurmuşlardır ve bu medeniyetler insanlığın ortak hazinesine çoktan kaydedilmiştir. Ancak Afrika medeniyeti, Amerika'daki benzerleri muhteşem **Aztek**, **İnka** ve **Maya** medeniyetleri gibi tamamıyla ortadan kaldırılmasa bile maalesef büyük ölçüde tarihten silinmiştir.

Belki de bu durum, Afrika medeniyetinin Türk medeniyeti gibi evrenselleşme, yayılma ve büyük toprakları devlet örgütlenmesi aracılığıyla kontrol etme tecrübesinden yoksun olmasından ve yaşadığı benzersiz talihsizlik dolayısıyla Doğu-Batı çatışmasının en keskinleştiği dönemlerde bile marjinal bir mücadele alanı haline gelmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Türk medeniyeti, ortaya çıktığı coğrafi-tarihsel bağlam ve kendine özgü toplumsal yapısı nedeniyle dünyanın dört bir tarafına yıldırım hızıyla yayılmış ve deyim yerindeyse Yahudilerin üstlendiği misyonun tam zıddı olacak biçimde enternasyonal bir misyona sahip olmuştur.[6]

Bilindiği gibi Yahudiler doğu kaynaklı bir kavim olmalarına karşın özgün tarihsel deneyimleri onları vatansızlığa sürüklemiş, bu durum ise Yahudileri muhtemelen önce bir

6- Tarihi Türk-Yahudi çatışmasının bir türevi olarak ele alan görüşün ikna edici teorik temelleri için Hasan Basri Gürses'in fikirleri önemlidir. Ancak Gürses bizi yazılarından mahrum bıraktığı için tek kaynak sohbetleri olmaktadır. Bununla beraber bu fikirlerin ifade edildiği Hasan Basri Gürses röportajı için bkız. **"İnsanlığın önündeki ayrım: Türk-Yahudi savaşı"**, Türk solu gazetesi, 21.03.2005

savunma aracı olarak gelişen sonraları ise Batı saldırganlığının başlıca kaynağı haline gelen ve bütünüyle iktidarlarla kurduğu özgün ilişkilere dayanan bir para istifçiliğine sürüklemiş, onları kozmopolitizmin ve kapitalizmin hem başlıca başlatıcıları ve liderleri hem de dünya çapındaki ajanları haline getirmiştir.

Türkler ise bu süreç boyunca tersi bir işlev üstlenerek bu saldırıya karşı Doğu medeniyetlerini koruyan, geliştiren ve kendi isminde bütün Doğu birikiminin simgeleştiği bir merkez haline gelmiştir. Hatta öyle ki, Batının Doğuya galebe çalması ancak Türk gücünün kırılmasıyla mümkün hale gelmiştir.[7] Türklerin Asya'nın ve daha sonraları Balkanların geniş coğrafyasından zorla çıkarılışı ile sömürgeciliğin, kapitalizmin ve Batı hakimiyetinin bu topraklara girişi ve yükselişi aynı tarihlerdedir. Bu anlamda alternatif bir tarih yorumu olarak kapitalizmin doğuşu ve Batı hakimiyeti çağına giriş Türk gücünün kırılmasıyla da açıklanabilir.

Türklerin tarihten gelen bu özelliği, yani Batının saldırgan, bireyci kültürüne karşı kollektivist Doğunun ileri karakolu ve ana karargahı olması[8], Türklere hem bir büyük devlet duygusu kazandırmış, hem de atlatılan bütün badirelere karşın devletsiz, dilsiz ve dinsiz kalmamasının başta gelen dayanağı olmuştur.

Bu nedenle Batı-Doğu çatışmasının esas alanının eski Osmanlı coğrafyası olduğu gerçeğinin kesinlik kazandığı bu günlerde, Batı karşıtlığını Afrika medeniyeti savunusu te-

7- Emperyalizmin mazlumlar coğrafyasında ilerlemesiyle Türk gücünün kırılması arasında çarpıcı bir ilişki kuran ve Türkleri mazlumlar dünyasının kalkanı olarak tanımlayan değerli bir görüş için bknz. ALTAŞ Hanifi, Türk gücünün kırılması, Yeni Hayat dergisi, Temmuz 2004.

8- Mustafa Kemal Paşa'nın da bu konuda **"Anadolu bütün mazlumlar dünyasının zulüm dünyasına doğru ileri sürdüğü bir vaziyettedir"** dediğini hatırlatalım. (Bknz. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Cilt 2, sf. 23-24)

melinde ele alan Césaire'i yayınlayarak, gerçeği bulandırmak gibi bir niyetimiz yok. Amacımız buradan yola çıkarak Batı medeniyetini ve onun saldırganlığının kökenlerini anlamak, Türkiye'nin bugün belki de karşı karşıya kaldığı en büyük sorun olan Batılılaştırma saldırısına ve dolayısıyla Türklerin tarihsel misyonlarını unutmalarına karşı bir uyarıda bulunmaktır.

Kaldı ki Césaire'in "Söylev"i bugün nostaljik ve salt Afrika merkezli bir eser olarak da ele alınamaz. Bu sıralar, AB tartışmalarında olsun, 11 Eylül sonrası daha da keskinleşen Doğu-Batı çatışması tartışmalarında olsun her Allah'ın günü üzerinde fırtınalar koparılan Batı, Batı medeniyeti, Batılılaşma, Avrupa kimliği, modernleşme gibi bir çok kavramı da yerli yerine oturtan bir eserdir.

Gazete başlıklarına bakılırsa; Türkiye'nin medeniyet değiştirdiği, binlerce yıllık medeniyetinden vazgeçip o **"üstün"** Batı medeniyetine katıldığı ve buna karşı çıkanların ise **"üçüncü dünyacı ilkeller"** olarak adlandırıldığı bu günlerde; medeniyet, Batı, sömürgecilik, Üçüncü dünyacılık gibi kavramlar üzerine bir gazete yazısı düzeyini aşacak neredeyse tek bir tartışmanın bile yaşanmaması ilginçtir.

Türkiye, kamuyu yoklamalarına göre Amerikan karşıtlığının en yüksek olduğu ülkelerden biridir. Buna karşın yükselen Amerikan karşıtlığı, ki biz buna aslında Batı karşıtlığı da diyebiliriz, politik konjonktürün getirdiği anlık tepkileri bir türlü aşamamakta, Batı saldırganlığına karşı kapsamlı bir alternatif yaratamamaktadır.

Hatta meselenin bir diğer ilginç yanı da şudur ki, Avrupacı kalemlerin durmadan bir öcü gibi bahsettikleri, gazetelerin faşist bir tarzda hedef gösterdikleri **"ulusalcılar", "üçüncü dünyacılar", "kızıl elmacılar"** adeta adı var kendi yok hayaletler biçimindedirler. Bunlardan söz eder-

ken sanki somut bir şeyden değil de, eski çağlardan çıkıp gelmiş bir hortlaktan, daha doğrusu potansiyel bir tehditten, sanki daha doğmamış bir ucubeden söz edilmektedir. Gerçekten de bu onlar için potansiyel bir tehdittir, ama henüz kendini sistemli hale getirememiş, gerçek bir alternatif ortaya koyamamış, henüz ete kemiğe bürünmemiş bir tehdit.

Ve gerçek bir alternatif haline geldiğinde onlar için büyük bir tehlikeye işaret eden bir tehdit. Ve o alternatifin ete kemiğe bürünüp serpilmeden ortadan kalkması için Avrupacı propaganda makinesinin aptallaştırıcı yalanlarıyla beynimizin ırzına geçiliyor ve yine bunun için biz kötü talihli Doğulular her Allah'ın günü, hayatın her alanında mide bulandırıcı bir Batılılaştırmaya maruz kalıyoruz.

Ancak unutulmaması gereken bir şey var ki; alternatif yaratmak, bir fikri derinleşmeyle mümkündür ve bu da ancak Batı saldırganlığının şu yada bu görünümünü değil bir bütün olarak gelişimini, bir bütün olarak tarihsel-toplumsal temellerini kavramakla mümkündür.

Césaire'i okumak her şeyden önce bu çabanın bir parçası olarak anlamlıdır.

Üçüncü Dünyacılığın Öncü Eseri: "Söylev"

Césaire Avrupa'nın dar, kısır, ırkçı ve emperyalist evrenselciliğine karşı milliyetçi kökenlerini koruyan alternatif bir evrensellik tanımlamış ve Avrupamerkezciliğe karşı gelişen bu ortak eleştiride birleşen entelektüeller arasında saygın bir yer elde etmiştir.

Aslına bakılırsa Césaire, düşüncelerini ilk kez "söylev"de formüle etmemişti. Hatta daha sonra da değineceğimiz **Négritude (Zencilik) hareketini** Afrika kökenli arkadaşlarıyla birlikte daha 1930'larda başlatmıştı. Şiirlerinde,

oyunlarında ve çıkardığı sürrealist dergilerde de bu fikirleri görmek mümkündü. Ancak bunların bir manifestoyu andırır biçimde ilan edilmesi "Söylev"le birlikte mümkün oldu.

Césaire'in eseri sömürgecilik karşıtı edebiyatın öncü çalışmalarından biridir ve hatta bu türün ilk rafine örneği sayılabilir. Her ne kadar sömürgecilik sonrası çalışmaların çıkış noktası olarak genellikle **Fanon**'un **"Yeryüzünün Lanetlileri"**[9] gösterilse de Fanon'un bir çok tezi, (sözgelimi sömürgeciliğin sömürgeci üzerindeki barbarlaştırıcı etkisi, sömürgecilik ve faşizmin burjuva aydınlanma düşüncesindeki ve hümanizmdeki kökleri, Avrupa proleteryasının sömürgeciliğin ortağı haline geldiği ve bu yüzden esas mücadele alanının dünya çapında burjuvazi-proleterya şeklinde değil de, üçüncü dünya halkları ile emperyalizm arasında gerçekleştiği gibi) önceden Césaire'in "Söylev"inde yer almaktadır. Césaire'in yakın dostu ve mücadele arkadaşı olan Fanon aynı zamanda Césaire'in öğrencisidir de. Fanon'un öğrencilik yıllarında içinde bulunduğu yabancılaşmadan kurtulup, Afrikalı kökenlerine yönelmesi öğretmeni Césaire sayesinde mümkün olmuştur ve Fanon da eserlerinde Césaire'e bitmez tükenmez göndermeler yaparak bunu hiç saklamamıştır. Üçüncü dünyacılığın babası Fanonsa eğer dedesi de muhtemelen Césaire olmalıdır.[10]

9- Fanon Frantz, Yeryüzünün Lanetlileri, İstanbul 2001

10- Aslında kronolojik olarak hepsini önceleyen Galiyev'dir. Galiyev'in fikirleri kendisinden yıllar sonra ortaya çıkan bütün üçüncü dünyacı fikir akımlarını öncelemektedir. Kendisine gereken ilginin niçin gösterilmediğini okuyuculara bırakıyorum, konumuzun dışındadır. Ancak farklı uluslardan düşünürlerin çok büyük bir ihtimalle birbirlerinden habersiz biçimde ulaştıkları bu ortak fikirler üçüncü dünyanın veya daha doğru bir deyişle mazlumlar dünyasının ortak bir dile sahip olduğuna da işaret etmektedir. Bu ortak dil, Galiyev'in mazlumlar enternasyonali fikrinin de maddi-manevi temellerine işaret eder.

Devrimci Bir Aydının Doğuşu

Césaire'in hikayesi sömürgecilik karşıtı hareketin başını çeken bir çok önde gelen figürün hayat hikayesini andırmakta ve bir çok noktada onlarla kesişmektedir.

Aimé Césaire 25 Haziran 1913'te bir Fransız sömürgesi olan **Martinik**'te terzi bir annenin ve vergi müfettişi bir babanın oğlu olarak doğar. "Anavatanıma Dönüş Defteri"nde **"Ana Ocağı"**nı şöyle anlatır:

"Gün doğuşunun sonunda, daracık bir sokakta çok pis kokan küçük bir ev, çürümüş tahta aralıklarında onlarca lağım faresini ve altı kız ve erkek kardeşimin yaygarasını barındıran ufacık bir ev; uzlaşmazlığı ay sonlarımızın ve hangisidir hiç bilmediğim, görünmez bir büyücülüğün melankolik bir şefkatle yatıştırdığı yada öfkenin yüksel alevlerinde kendinden geçirdiği, bir tek yoksulluğun kemirmiş olduğu garip babamı şaşkına çeviren küçük zalim bir ev, ve bitmek bilmeyen açlığımız için ayaklarıyla pedal çeviren annem; gece gündüz pedal çevirirdi. Gece ben bile uyanırdım annemin pedalını çevirdiği, açlığımız için gece gündüz çevirdiği bir Singer'in gecenin yumuşak etindeki kekre ısırığıyla...."[11]

Genellemeler çoğu zaman yanıltıcıdır, ama istisnalar da kaideyi bozmaz. Üçüncü Dünyanın Batı karşıtı devrimcilerini, Batılı devrimcilerden ve bütün ilhamını bu Batılı dostlarından alan yerli komünistlerden ayıran başlıca özelliklerden biri de onların toplumun daha yoksul yada orta halli sınıflarından gelmeleridir. **Césaire** gibi **Fanon**'da, **Galiyev**'de, **Nerimanov**'da, **Rızkulov**'da, **Che**'de, **Mustafa Kemal**'de ve daha bir çok devrimcide gördüğümüz bu or-

11 Césaire, Seçme Şiirler içinde "Ana Ocağı", Çev. Metin Cengiz

tak özellik belki de onları aynı hareket içindeki Batıcı "aristokrat" arkadaşlarından ayıran ve proleter millet fikrinin çeşitli versiyonlarına ulaşmalarını sağlayan etkenlerden biri olabilir.

Césaire, Belediye Başkanlığını da yapacağı **Fort-de-France**'daki **Schoelcher Lisesi**'ni 1931 yılında bitirir. Başarılı bir öğrencidir ve kendi memleketinde huzurlu değildir. Bir çok arkadaşının aksine hemen **Paris**'e gitmek ister. Anlaşılan bu yıllarda başarılı bir öğrencinin Martinik'te yapacak bir şeyinin olmadığını düşünmektedir.[12]

Martinik'ten ayrılıp bir an önce kavuşmak istediği Paris'e gittiğinde, Césaire'in fikirleri değişir ve giderek kendisini vatanından koparan bu yabancılaşmayı aşar. Paris'te aldığı insan bilimleri eğitimi, bütün Avrupa merkezci müfredatına karşın ironik biçimde Césaire'i tersi yönde eğitir. Kendilerine öğretilen Avrupa aydınlanmasının, yüceltilen burjuva hümanizmasının aslında tam da ırkçı, kibirli ve saldırgan bir ideoloji olduğunu fark eder. Yalana dayanan Batı kültürü belki de en iyi onun merkezinde anlaşılabilmektedir. Böylece köklerinden kopmak için gittiği Paris'te Afrikalı köklerini bulma tutkusuna sahip bir genç aydın olup çıkar.[13]

12- Böylesi bir istek sömürge ülkelerdeki bir çok aydında ortak biçimde oluşan bir yabancılaşmanın sonucudur. Sözü gelmişken bir sömürge olmamasına karşılık Türkiye'de de özellikle genç ve aydın kesimin bir an önce Türkiye'den uzaklaşma isteği, yetişmiş aydınlarımızın bir an önce kapağı Batı ülkelerine atması ve şu küçültücü Green Card çılgınlığı da bu yabancılaşmanın bir başka örneğidir ve Türkiye'nin sömürgeleşmesinde alınan mesafenin bir göstergesidir.

13- Césaire gibi Fransa ile sömürge ilişkisi içinde olan bir ülkeden gelmese de Attila İlhan da benzer bir deneyime sahiptir. O yıllarda Fransız kültürü Türkiye'de insanlığın yarattığı en yüksek ve en insancıl kültür olarak kabul edilmekteydi. Fransız solu ve Fransız entellektüelleri de Türk entellektüellerinin kabesi gibiydi. Anlaşılan Attila İlhan da gençlik yıllarında bu hayranlığın etkisiyle Fransa'ya gitmiştir. Ancak Fransa deneyimi bu hayranlığı büyütecek yerde bizlere tadına doyulmaz o "Hangi Batı"yı hediye edivermiştir. Fransa deneyimi Batı hayranı Attila İlhan'ı Batı karşıtı yapmıştır, üstelik Batı karşıtı edebiyatın en seçkin ürünlerinden biri bu şekilde su yüzüne çıkmıştır. Bkz. İLHAN Attila, Hangi Batı, Bilgi Yayınları

1939 yılında ülkesine geri dönerek bir süre Martinik'te öğretmenlik yapar ve bir anlamda ülkesine olan borcunu ödemeye çalışır. Bir süre sonra bunu komünist bir Belediye Başkanı ve milletvekili olarak da yerine getirecektir.[14]

Césaire, Paris'te sürrealizm akımının önemli bir şairi olarak sivrilir. **"Cahier d'un retour au pays natal"** (1939) (Anavatanıma dönüş defteri) bu alandaki en meşhur çalışmasıdır ve gençliğinin Martinik'ini ve siyahların baskı altında tutulmasını anlatır. **Lilyan Kesteloot** bu eseri şöyle değerlendirir:

"Irk dramına gelince, kimse Césaire'in dile getirdiğinden daha iyisini yapamaz, hatta belki de güzelini duyamaz. Césaire'in sesi Zenci diasporasının sınırlarına dek erişti, onun "Anavatanıma Dönüş Defteri" yeryüzündeki tüm zencilerin ulusal marşı olarak değerlendirilmektedir. Çünkü Césaire bu yapıtında Antiller'deki, ABD'deki, Afrika'daki, Avrupa'daki, geçmişteki ve şimdiki zencileri, köleleri ve kahramanları aynı aşk ve başkaldırıyla taşıyabilmiştir."[15]

Avrupalı Olmayan Bir Sürrealizm

Césaire Martinik'te benzer düşüncedeki siyah aydınlarla birlikte **Tropique** isimli sömürgecilik karşıtı sürrealist eğilimli dergiyi çıkartır. Dergi sömürge yönetiminden sık sık baskı görür. Bir keresinde **Martinik İstihbarat Şefi** tarafından kaleme alınan ve derginin **"ırksal ve sekter olan devrimci bir bakış açısına"** sahip olduğu, **"toplumun**

14- Césaire'in 50 yılı aşkın bir süre boyunca kesintisiz olarak Fort-de-France Belediye Başkanı seçildiği ve fikirlerinde belli yumuşamalar olsa da şu an bile Martinik'in efsane şairi, fikir ve devlet adamı olarak el üstünde tutulduğunu da ayrıca not etmek gerekir.

15- Kesteloot Lilyan, Césaire Şiirine Genel Bir Bakış, Çev. Metin Cengiz, Seçme Şiirler, 2000, Ankara içinde

maneviyatını zehirlediği, nefret tohumları ektiği ve ülkenin ahlaki değerlerini tahrip ettiği" gerekçesiyle yasaklanmasını savunan bir mektup alırlar. Césaire'in de imzasını taşıyan cevap mektubu Avrupalı sömürgeciye karşı boyun eğmez tavrının bir göstergesidir:

"Irkçılar', 'sekterler', 'devrimciler', 'nankörler ve vatan hainleri', 'ruhları zehirleyenler', bu sıfatların hiçbiri gerçekte bizleri gücendirmemektedir. Racine gibi 'ruhları zehirleyenler', Zola gibi **'nankörler ve vatan hainleri'**, Hugo gibi **'devrimciler'**. İhtiraslı biçimde Rimbaud ve Lautreamont gibi **'sekterler'**. **'Irkçılar'**, evet. Drumont ve Hitler'inkine karşı Toussaint L'Ouverture'ün ve Claude McKay'in ve Langston Hughes'in ırkçılıkları. Geri kalanı için bizden özür dilememizi, davamızı savunmamızı yada yararsızca karşılıklı suçlamalara ve tartışmalara girişmemizi beklemeyin. Aynı dili konuşmuyoruz."[16]

Tropique sürrealist bir dergidir. Böylesine Avrupa karşıtı bir radikal hareketin genellikle Avrupalı bir akım olarak bilinen sürrealizmi seçmesi bir tutarsızlık mıdır?

Tersine Césaire, sürrealizmi, dilin geleneksel biçimlerinden kurtulmanın, Fransız sömürgeciliğinin yabancılaştırdığı bilinçleri Afrikalı kökenlerine yöneltmenin ve Afrika'ya özgü güçlü imgelerle dolu, isyankar bir anlatımın aracı olarak görür. Sürrealizmin bilinç altına dönüş yöntemi Césaire'de Afrika'ya dönüş biçimini almıştır.

Bu, aslında Batı düşüncesinin bir silah olarak Batıya çevrilmesiymiş gibi görünür. Çünkü Césaire, psikanalizin ve sürrealizmin yabancılaşmadan kurtulmak için bilinç altını açığa çıkarma fikrini, sömürgecinin zencilerin Afrikalı köklerini bilinç altına iterek onları asimile eden ve siyah derili bir Fransız'a çeviren yöntemini alt etmek için kullanır.

16- Robin D. G. Kelley, A Poetics of Colonializm, "Discours", 2000 içinde

Depestre ile röportajında bunu şöyle ifade eder:

"...benim düşünme biçimim şu çizgileri takip etti: İyi öyleyse, eğer sürrealist yaklaşımı benim özel koşullarıma uygularsam, bu bilinç altı kuvvetlerini bir araya toplayabilirim. Bu, benim için Afrika'ya çağrı anlamına geliyordu. Kendime dedim ki: Yüzeysel olarak Fransız olduğumuz doğru, Fransız alışkanlıklarının izlerini taşıyoruz; Kartezyen felsefeyle, Fransız retoriğiyle damgalanmış durumdayız, ancak eğer bütün bunlarla bağımızı kopartır ve derinliklerimize inersek, bulacağımız şey esasta siyah olduğumuz olacak."

Bununla beraber **Aimé Césaire** ve eşi **Suzanne Césaire** sürrealizmi hiç de Batının tekelinde ve Batı ürünü bir düşünme biçimi olarak görmezler. Aksine Batı, bu düşünme biçimini Avrupalı olmayan toplumlardan ve özellikle Afrika'dan öğrenmiştir. Sonraları bir çok Batılı sürrealist de bu fikri kabul eder ve sürrealizmde derinleşmek için Afrika'ya yönelirler.[17]

Batı Medeniyeti Denilen Şey Tek Başına Batının Ürünü müdür?

Yeri gelmişken bir noktaya daha temas edelim; Batı üstünlüğünü Batılı olmayan toplumlara dayatmanın en rafine

17- Benzer bir durum Batı üstünlüğünün ifadesi olan bir çok düşünce, bilim ve sanat ürünü için geçerlidir. Söz gelimi Yunan mucizesinin kaynağının Fenike kanalıyla Doğulular olduğu artık bilinen bir gerçektir. Bknz BERNAL Martin, Kara Atena, Kaynak Yayınları. Aynı şekilde Avrupa'ya mal edilen Rönesans büyük ölçüde İslam filozofları kanalıyla bir fikri canlanma sağlayabilmiştir. Bize öğretilenin aksine bilim ve teknik alanında da bir tekelleşmeye gitmek imkansızdır. Ama ille de bir kaynak belirtmek gerekirse bugün Batının mucizesi olarak bildiğimiz bir çok bilimsel ve teknik buluşun, tıbbi buluş ve araştırmaların ilk örneklerinin Doğu medeniyetlerinde ortaya çıktığı da bilinmektedir. Bu konuya daha sonra da değinilecektir.

yollarından biri, Batı kültürünün üstün eserlerine yönelik yaygın bir hayranlık ve zevk yaratmaktır.

Gerçekten de bu, Batı edebiyatının, sanatının, müziğinin rafine eserleriyle yetişmiş aydınlar için en büyük handikaptır. Batı karşıtlığı söz konusu olduğunda başlıca itiraz bu noktadan gelmektedir. **"Batının sömürgeciliği, barbarlığı tamam da; bu yüksek sanat ve fikir eserleri medeniyet değilse nedir, bunlar Batıdan başka nerede gelişti?"** Gerçi bu itirazı cevaplamak zor değildir.

"...Çok kibar, çok varlıklı, çok ince bir komşunuz olsa sizin; konağının duvarları usta ressamların tablolarıyla süslü, kitaplığı en namlı yapıtlarla yüklü olsa; piyanoya çöktü mü Bach'ı, Monteverdi'yi derya gibi çalkalandırsa parmaklarıyla, şiir okumaya durdu mu duyarlığına vurulsanız; ama bir gün öğrenseniz ki, bu kibar kültürlü komşu, bu evi kurmak, bu inceliğe varmak için çevresindeki bütün komşularını haraca bağlamış, kimisini vurmuş, kimisini kırmış, kimisini evinden yurdundan etmiştir; yine de ona saygı duyar, elini aynı içtenlikle sıkar mıydınız? Ve sıkarsanız aynada kendi suratınıza nasıl bakarsınız?..."[18]

Attila İlhan'ın sorusu yerindedir. Ancak biz ona bir soru daha ekleyelim. O hayranlık duyulan Batı kültürünün köklerinin ve gelişiminin Batı kökenli olduğunu nereden biliyoruz? Bildiğimiz şu ki sömürgecilik dönemine kadar Batı güçlü medeniyetler yaratamadı, üretici bir kültür olmaktan ziyade, üretici olan ve yüksek bir medeniyetin beşiği olan Doğu ile ilişkilerde aracılık ve ticaret bağları sayesinde ayakta kaldı.[19]

18- İLHAN Attila, Hangi Batı, Bilgi Yayınları, 2001

19- SEZER Baykan, Tarihte Doğu-Batı Çatışması Ders Notları, Tarihte Doğu-Batı Çatışması, Yayına Hazırlayan: Ertan Eğribel-Ufuk Özcan, İstanbul 2005 içinde

Ve yine biliyoruz ki, bütün o bilimsel keşiflerin, bütün o sanat eserlerinin, Batı enstrümanlarının ve her şeyin başı olduğu söylenen Rönesans'ın ilk örnekleri hep Doğu kaynaklıdır.[20]

Ve yine biliyoruz ki Batı kültürünün temeli olduğu söylenen ve Batının uygarlık tekelciliği iddialarının tek dayanağı olan o Yunan mucizesi aslında **Fenikelilerin** yani Doğuluların eseridir.[21]

Ve son olarak 7 yönetmenin ortak olarak hazırladıkları farklı bölümlerden oluşan bir **Blues belgeselinden** güncel bir örnek verilebilir.

Clint Eastwood yönetmenliğini yaptığı **"Piano Blues"** bölümünde Blues müziğine niçin bu kadar önem verdiğini, onun ABD'nin dünya kültürüne kattığı tek özgün ürün olmasıyla açıklar.[22]

Fakat aynı belgeselin başka bir bölümünde[23] ise başka bir yönetmen **Blues müziğinin** köklerini bulmak için Afrika'ya gitmeyi tercih eder ve görür ki bu müzik Amerika'ya köle olarak götürülen Afrikalıların Afrika kültürünü korumak için her tür baskıya karşı inatla koruyup geliştirdiği halis Afrika müziğinden başka bir şey değildir.

Üstelik Amerikalıların bu müziğe tek katkısı, onun te-

20- Yunan düşüncesinin akılcılığının yeniden keşfedilmesi olarak başladığı söylenen Rönesans bu düşünceyi İslam filozofları aracılığıyla öğrenmişti ve Avrupa engizisyon işkenceleri ve mantık dışı dinsel tartışmalar arasında boğulurken insanlığın felsefi birikimi İslam dünyasında korunup geliştirilmekte ve dünyaya buradan yayılmaktaydı. Ancak Avrupa aydınlanması bu felsefi birikimi insanlığın başına en büyük belaları açan bir **"boyun eğdirme"** silahına dönüştürdü. Aydınlanma felsefesinin ve modernizmin güncel yansımalarının oldukça başarılı iki eleştirisi için bknz. GRAY John, El Kaide, Modern Olmanın Anlamı, İstanbul, 2004 ve MALİK Kenan, All Cultures are not equal, Londra, 2002

21- BERNAL Martin, Kara Atena, Kaynak Yayınları

22- Yönetmen: Eastwood Clint, Piano Blues, Martin Sorsese presents: The Blues içinde

23- Yönetmen: Scorsese Martin, Feel Like Going Home, Martin Sorsese presents: The Blues içinde

meli olan Afrika davullarını yasaklamak olmuştur. Böylece Afrika davullarının yerini gitgide diğer enstrümanlar almış ve bugün dinlediğimiz Blues oluşmuştur.

Sonuçta Clint Eastwood'un ABD'nin dünya kültürüne tek özgün katkısı olduğunu düşündüğü Blues, ABD yönetiminin baskı ve yasaklarına rağmen gelişen Afrika müziğinden başka bir şey değilmiş meğer.

Peki bu gerçeği Avrupalı insan yada onun daha bayağı bir kopyası olan sömürge aydını bilmez mi? Pekala bilir, ama Césaire'e göre onların beyni normal insandan biraz farklı çalışmaktadır.

"Kimse küçük burjuvanın şimdiye dek hiçbir şey okumadığını söyleyemez. Tersine, o her şeyi okumuştur, her şeyi hırsla yalayıp yutmuştur.

Ancak beyni, bazı basit sindirim sistemi çeşitleri gibi işler. Önce filtre eder, ve bu filtre yalnızca burjuvanın temiz vicdanının kalın derisini besleyebilen şeylerin geçmesine izin verir.

Fransızların ülkelerine gelişinden önce Vietnamlılar eski, harika ve rafine bir kültürün insanlarıydılar. Bu gerçeği aklına getirmek Banque d'Indochine[24]'in sindirimini alt üst eder. Öyleyse haydi unutma makinesini başlatın.

Bugün işkence gören Madagaskarlılar, bir asırdan az bir zaman önce şairdiler, sanatçıydılar ve yöneticiydiler? Şşşşş! Ağzınızı kapalı tutun. Ve sessizlik çöker, sessizlik bir kasa kadar derin.

Neyse ki hala zenciler var. Ah! Zenciler! Hadi zenciler hakkında konuşalım.

Kabul, zenciler hakkında konuşalım.

Sudanlıların imparatorluklarından mı? Benin'in

24- Çin Hindi Bankası, fransızca

bronz eserlerinden mi? Shango heykeltıraşlığı? Bana uyar, Avrupa başkentlerini süsleyen o duygusuz, kötü sanat eserleri arasında bizim için bir değişiklik olur. Ya Afrika müziği, onun hakkında konuşalım mı? Neden olmasın?

Ve ilk kaşiflerin söyledikleri hakkında konuşalım onların gördükleri hakkında...Şirket yemliklerinde beslenenlerin değil! Ama d'Elbées, Marchais, Pigafettas! Sonra Frobenious! Sahi Frobenious'un kim olduğunu biliyor musunuz? Hadi beraber okuyalım: " Kemiklerinin iliklerine kadar medenileşmişler! Barbar zenci fikri bir Avrupa icadıdır."

Dar kafalı burjuva artık daha fazlasını duymak istemiyor. Kulaklarını kapatarak bu fikre bir fiske vuruyor.

Fikir, sinir bozucu bir sinek."[25]

Yani bütün entelektüel cilasına karşın Avrupa burjuvazisinin kulakları artık fikre kapalıdır. Çünkü onlar söylenecek her şeyi söylemiş, ve önceden söylenen ve gelecekte söylenecek olan her türlü muazzam fikri de hükümsüzleştirmişlerdir!

Oysa ki Césaire ve arkadaşları buna inanmamaktadır.

"...Ve ses Avrupa'nın çağlar boyunca beynimizi yalanlarla doldurduğunu ve kötülükle şişirdiğini söylüyor...Çünkü insan eserinin bitmiş olduğu hiç doğru değil. Dünyada yapacağımız hiçbir şeyin olmadığı, dünyayı bozduğumuz, dünyanın dişlileri arasında olmamızın bize yeterli olduğu doğru değil. Daha yeni başlıyor insan eseri.

Ve insana coşkusu karşısında süre giden her yasağı kazanmak kalıyor ve hiçbir ırk güzelliğin, zekanın,

25- Césaire,"Söylev"

gücün tekelini elinde bulunduramaz ve zafer için buluşulan yer herkesin yeridir ve şimdi güneşin yalnız bizim irademizin saptadığı en küçük yerleri bile aydınlatarak dünyamızın etrafında döndüğünü ve sınırsız buyruğumuzla her yıldızın gökten yere düştüğünü biliyoruz."[26]

Césaire'in Marksizmle İlişkisi

Ve Césaire Paris'tedir ve Afrika kökenli mücadele arkadaşlarıyla beraber **"daha yeni başlayan insan eseri"**ni geliştirmek için bütünüyle Afrikalı ve devrimci bir fikir inşa etmektedir.

Benzer düşüncelere sahip Senegalli aydınlar, **Osman Soce** ve özellikle **Senghor** ile tanışması Césaire'de Afrika'ya karşı bir ilgi uyandırır ve ortak çalışmalar sonucu bu beraberlik négritude akımının doğmasına yol açar. **Robin D. G. Kelley**'in ifadesiyle Césaire'in fikri Marksizm, négritude ve sürrealizmin bir bileşimidir.[27]

Césaire'in Marksimle ilişkisi ayrıca incelenmeye değerdir. Çünkü, Doğunun anti emperyalist aydın ve mücadele adamlarının serüvenleriyle de kesişir. Böylece Batılı olmayan Marksistlerin aslında hiç de Batılı anlamda Marksist olmamalarına karşın, Marksizmin dünya çapında yayılmasında en büyük paya sahip olmalarındaki ironi anlaşılabilir.

Césaire 1930'lu yıllardan itibaren **Négritude** kavramını ortaya atıp bir aydın grubu içinde faaliyetlerini yürüttüğü sırada zaten tüm bu aydınlar otomatik olarak kendilerini solda tanımlamışlardı. Négritude milliyetçi ve Afrika kültü-

26- "İnsan Sözü", Çev. Metin Cengiz, Seçme Şiirler, 2000 içinde

27- Kelley Robin D.G., A Poetics of Anticolonialism, Discourse on Colonialism, translated by Joan Pinkham, Canada, 2000 içinde, kitabın ilerleyen sayfalarında tarafımdan yapılan bir çevirisi de bulunmaktadır.

rünü diriltmeyi amaçlayan bir hareketti, ama bu yüzden ırkçı ve muhafazakar olmayı hiç düşünmedi.

Tersine Afrika kültürünün ancak kapitalist sömürge düzenine karşı evrensel bir mücadele içinde gelişebileceğini savunuyordu. Bununla beraber Césaire, yalnız solda olmakla kalmamış örgütlü bir komünist olmayı tercih etmiştir.

1945'ten itibaren 11 yıl boyunca bir komünist liderdir ve hatta Komünist Parti'nin adayı olarak **Fort-de-France Belediye Başkanı** ve **Fransız Ulusal Meclisi**'ne milletvekili olarak seçilir. Uzun yıllar bir komünist belediye başkanı olarak Fort-de-France'ı yönetir. Ancak 1956'da Fransız Komünist Partisi lideri **Maurice Thorez**'e yazdığı ünlü mektubunda istifasını açıklar.[28]

Komünist yoldaşlarına eleştirisi, **Galiyev**'in Bolşeviklere yönelttiği eleştirilerle[29] çarpıcı bir benzerliğe sahiptir ve esas olarak Marksizmin Batılı yanına saldırır. Césaire ulusal sorunun, daha da özel olarak Zenci sorununun sınıf mücadelesine yada kapitalizm ile sosyalizm arasındaki mücadelenin sonucuna indirgenmesine ve sömürgecilik karşıtı mücadelenin dünya çapındaki sosyalizm mücadelesine tabi kılınmasına karşı çıkar.

Galiyev ve **Fanon** da aynı şekilde **Batı tipi bir Marksizme** karşı çıkmışlar ve bu nedenle kendi komünist partileriyle ayrı düşmüşlerdi. **Galiyev, Türk kimliğ**inin bilincine varmış bir komünistti, aynı şekilde **Fanon** ve **Césaire** de **Zenci** kimliklerini koruyarak komünizmi benimsemişlerdi. Bu aidiyet hiçbir toplumsal ilişkiye yada düşünsel formüle indirgenemeyecek denli köklü ve karmaşık bir kimli-

28- Aimé Césaire, Letter to Maurice Thorez (Paris: Présence Africaine,1957)

29- Sağlıklı bir teorik çerçeve üzerine inşa edilmiş olan ve Türkiye'de Galiyev hakkında hazırlanmış ilk ve yanılmıyorsam tek yüksek lisans tezi için bkz CİHANGİR(Kayınak)Erol, Galiyev ve Sömürgeler Enternasyonali. Galiyev'in fikirlerini kendi ağzından tanımak için yararlı bir kaynak olarak bkız. KAKINÇ Halit, Destansı Kuramcı Sultan Galiyev, İstanbul, 2002

ği ifade ediyordu.

Bu nedenle ulusal sorunun çözümünü sosyalizmin zaferine bağlamak yada **"ulusal sorunu çözmek yerine aşmayı tercih etmek"**[10] her seferinde iddia edildiğinin aksine enternasyonalizmle değil sömürgeci ulusun şovenizmiyle sonuçlanıyordu. İşte bu nokta Marksizmin belki de en zayıf yanıdır.

Marksizm, Doğu Halkları ve Milliyetçilik

Ama buna karşın Marksizm 20. yüzyıl boyunca en hızlı biçimde Doğu halkları arasında ve milliyetçi hareketler içinde kendine bir yayılma zemini buldu. Buna karşın yayıldığı hiç bir Doğu ülkesinin dokusuyla da tamamen uyuşmadı. Komünist yada sosyalist partilerin önderlik ettiği üçüncü dünya devrimleri bile çok geçmeden kendilerine özgü bir yol inşa etmeye çabaladılar.

Öyleyse gerçekte var olanın Marks'ın öngördüğü biçimde Marksizmin ve proleterya mücadelesinin dünyaya yayılması mı yoksa milliyetçi hareketlerin anti-kapitalist doğaları gereği Marksizme yönelmeleri mi olduğunu sorgulamak gerekir.

20. yüzyılda tüm dünyayı kaplayan sosyalizm dalgası Marksizmin dünyaya yayılmasının değil, Marksizmin var olan milliyetçi hareketlerle birleşmesinin sonucudur. Bu süreç içinde başlangıç noktası milliyetçi hareketlerdir, Marksizm kendisini bunlara uyarlamıştır. Uyarlayamayan Marksizmler de göçüp gitmiştir.

Sovyet Devrimi'yle ilgili yazılmış tüm kitaplarda aynı gerçekle karşılaşırız. Devrim başarıya ulaşmadan önce ve

30- İfade esas olarak Lenin'e aittir, son mektuplarında da geçmekte ve böylece Lenin ölmeden önce geride bıraktığı yoldaşlarını uyarmaktadır, uyarıya kulak asılmadığını biliyoruz.

sonra devrimin gündemindeki temel sorunlar klasik Marksizmin sorunları değil ulusal sorundur.

Sovyetler'in 70 yıllık tarihi de yıkılışı da milliyetsiz bir devlet olamayacağının kanıtıdır. Sovyetler Birliği, isminde millet adı geçmeyen tek devlettir. Ancak Sovyet toprakları içinde yaşayan toplumları proleterya kimliği altında birleştirme fikrinin ne kadar saçma olduğu ortaya çıkmıştır. Bu politikanın tutmayışını iki sonuçta görebiliriz. Bir; Sovyetler yıkılınca Türklerin milli kimliklerinden hiç bir şey kaybetmeden dimdik ayakta olduğunun ortaya çıkması, İkincisi de Sovyetler dönemi boyunca uygulanan Rus şovenizmi. Enternasyonalizm 70 yıl boyunca bir yandan Sovyet devleti içindeki Türkleri ezmenin ve sömürgeleştirmenin, diğer yandan da Rus Emperyalizminin kukla parti ve devletler aracılığıyla yayılmasının aracı haline gelmiştir.[31]

Avrupa Solu ve Sömürgelerdeki Devrimciler

Maurice Thorez'e yazdığı mektupta Césaire, bu gerçekleri bir bir Thorez'in yüzüne vurur ve ısrarla reddettiği şeyin komünizm değil, başta **Stalin** olmak üzere onu bu şekilde kullananlar olduğunu tekrarlar. Hatta, **komünistler Fransa'da iktidara gelse, Stalin'in yarattığı felaketlerin aynısını yaratacaklarını** da iddia eder.

Gerçekten de **Galiyev'in Sovyet komünistlerinden gördüğü muamele ile, Césaire ve Fanon'un Fransız komünistlerinden gördüğü muamele birbirinin aynıdır, tek fark birinin iktidarda olması diğerinin olmamasıdır.**

Rus şovenistleri, nasıl Galiyev'i **Pan-turanist, faşist**

31- AYAS Güneş, Türkiye'de Sol, Marksizm ve Milliyetçilik, İleri Dergisi, Sayı: 18-19

olarak suçlamışlarsa, **sömürgeci Fransa'yı destekleyen ırkçı Fransız komünistleri de** sömürgecilik karşıtı **Césaire ve Fanon'u ırkçılıkla suçlamışlardır.**

Césaire komünist olmasına karşın Sovyet tipi bir enternasyonalizmi kabul etmez, yerine bütün ulusların özgün değerlerini ve bağımsızlıklarını koruduğu bir evrensellik anlayışı geliştirir. Komünistlerle kurulacak bir ittifaka da bu şekilde bakar.

" ... bize Fransız halkıyla dayanışma öneriliyor; Fransız proleteryasıyla ve komünizm aracılığıyla bütün dünya proleteryasıyla. Bu dayanışma çabalarını önemsiz görmüyorum, onları inkar da etmiyorum. Yalnız onların metafizik bir dünyada paramparça olduklarını görmek istemiyorum.

İlahi bir hakka sahip hiçbir müttefik yoktur. Yalnız mekan, tarihsel an ve şeylerin doğası gereğince bizlere yaklaşan müttefikler vardır. Eğer Fransız proleteryasıyla yaptığımız ittifak bizim diğerleriyle ilişkiye geçmemizi engellerse, diğer gerekli ve doğal, haklı ve verimli ittifaklardan çekilmemizi yada onları unutmamızı sağlamaya çalışırsa, eğer komünizm en canlı dostluklarımızı ortadan kaldırır, bizi diğer Batı Hint adalarına bağlayan ilişkileri, yani bizi Afrika'nın çocuğu yapan bağı yıpratırsa o zaman derim ki; komünizm, bizi bütün soğuk soyutlamaların en soğuğunun özelliklerine sahip soyut bir şey uğruna yaşayan bir kardeşliği değiş tokuş etmeye zorlayarak bize büyük zararlar vermiştir."[32]

"Söylev"i yazdığı yıl halen komünist olmakla beraber "Söylev"de son satır hariç(ki o bile tartışmaya açıktır) Avrupa proleteryasına beslenen en ufak bir ümit ifadesine rastla-

32- Césaire Aimé, Maurice Thorez'e Mektup

mak mümkün değildir. Aksine Avrupa proleteryası sömürgeciliğin ortağı olarak değerlendirilir. Bu bakış açısını Maurice Thorez'e yazdığı istifa mektubunda daha da netleştirmiş, Galiyev ve Fanon'da paralellerini gördüğümüz şekilde Marksist enternasyonalizm karşısında önce siyahların sonra da mazlumların evrensel dayanışması formülüne varmıştır.[33]

Césaire'in, Galiyev'den haberdar olduğuna dair bir işarete sahip değiliz. Ancak Fanon pekala Césaire'in öğrencisidir ve gerek **"Siyah Deri Beyaz Maskeler"** gerekse de **"Yeryüzünün Lanetlileri"** "söylev"in tezlerinden yola çıkmaktadır. Fikirler kadar deneyimler de ortaktır. Fanon da Cezayir'de bulunduğu sırada, yalnız Fransız Komünist Partisi'nin değil ona bağlı olan **Cezayir Komünist Partisi**'nin de sömürgecilik karşısında sağlam bir müttefik olmayacağını bizzat kendi deneyimleri ile öğrenmiştir. Cezayir'deki kurtuluş mücadelesinin başarıya ulaşacağını anladığı andan itibaren, **Fransız Komünist Partisi'nin tüm çabası Cezayir'i Fransız çerçevesi içinde tutacak bir çözüm aramak olmuştur.** Parti, Fransa'nın yardımı olmadan, Cezayir'in var olamayacağını savunarak, Cezayirli bağımsızlık savaşçılarını mücadeleden vazgeçirmeye çalışmıştır.[34]

Fransız Komünist Partisi'ne göre Cezayir **"biçimlenmekte olan bir ulus"**tur, bu yüzden de **"Fransa ile Cezayir arasında varolan özgül kültürel, ekonomik ve siyasi bağların var olması ve sürmesi gerekli"**dir.[35]

33- Césaire'inki bir çeşit Turancılıktır, aynı Galiyev'in yada Che'ninki gibi. Galiyev Sovyet Türklerini birleştirip devrimci bir merkez yaratmak bu karargahtan da Araplara, Farslara ve elbette Türkiye Türklerine ulaşarak adım adım bir mazlumlar enternasyonali kurmayı savunuyordu. Che ise Küba'yı karargah olarak kullanıp bütün Latin Amerika'yı birleştirmeyi amaçlıyordu. Césaire keza önce Batı Hint adalarının ve Antillerin ardından da Zencidünyasının birliğini amaçlıyordu. Turancılık deyince akıllarına hemen faşizm gelen Türk solunun olaya bir de bu açıdan bakması faydalı olmaz mıydı?

34- GENDZİER Irene L., Frantz Fanon, Sosyalist Yayınlar, 1997

35- age. sf. 193

Fanon'un, Fransız Komünist Partisi'ne cevabı büyük bir hayal kırıklığı yaşayarak, Batılı komünist yoldaşlarıyla yollarını ayıran bütün doğulu devrimcilerin razı olmayı reddettikleri ortak kaderini ifade eder:

"Biçimlenmekte olan bir ulus tezi Cezayir'i Fransız kontrolü altında tutmanın, Fransız İmparatorluğu'nu yeni bir Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yapacak Fransa'daki komünist devrimin zaferini beklemeye dayanan bir başka yoludur."[36]

Sartre da **"Yeryüzünün Lanetlileri"**ne yazdığı meşhur önsözde sömürgelerdeki devrimcilerle Fransız komünistleri arasındaki ilişkiyi benzer bir şekilde tanımlar:

"Sol, kimi kez onları uyarır. 'Çok ileri gidiyorsunuz, sizi artık desteklemeyeceğiz' Yerliler bu uyarıya aldırış etmezler: Destekleri onların olsun. Savaşları başladığında şu katı gerçeği görmüşlerdir: Onlardan hepimiz yararlandık, kanıtlamaları gereken hiçbir şey yok, kimseye yaranmaya çalışmayacaklar. Bir tek görev, bir tek amaç var: Sömürgeciliği eldeki tüm olanakları kullanarak yok etmek. Ve içimizden en ileri görüşlü olanlar gerektiğinde bunu kabul etmeye hazırdırlar, fakat bu güç sınavında aşağılık insanların bir insanlık bildirgesi koparmak için tümüyle insanlık dışı vasıtalar kullandıklarını görmezden gelemiyorlar: Öyleyse bu hak onlara en kısa sürede verilsin ancak onlar da barışçı girişimlerle bunu hak etmeye gayret etsinler. Nefislerimiz ırkçıdır."[37]

Avrupa sol'unun bugün **Irak, Filistin, Afganistan** için tavrı bundan farklı mıdır sanki. En radikalleri bile, en

36- age. sf.193

37- SARTRE Jean Paul, Yeryüzünün Lanetlileri'ne Önsöz, Yeryüzünün Lanetlileri, İstanbul 2001 içinde

ağır ambargolar, bombardımanlar, işgaller, işkenceler altında sadece işgalci haydutları kovup hayatta kalma mücadelesi verenlere akıl öğretmeye, kullandıkları yöntemlere dudak bükmeye, hatta başka bir savunma araçları varmışçasına bu yöntemleri kınamaya ve gayet **"insancıl"**, **"muhalif"** ve **"radikal"** biçimde direnişçilerin bu **"akıl almaz"** eylem biçimlerinin ardında yatan psikolojik faktörlerle ilgili ahkam kesmeye, onları yürüttükleri bir deneyin kobayları, Avrupalı aydınların yardımı olmaksızın iyileşemeyecek zavallı ruh hastaları olarak görmeye devam etmiyorlar mı?

Batının kendi içinden çıkan en radikal anti tez olan Marksizm bile, iş Batılı olmayan toplumlara gelince kendisini önceleyen burjuva aydınlanma düşüncesini takip etmeyi yeğlemiştir.[38]

Avrupalı olmayan ulusların mücadelesini desteklemek artık bir zorunluluk halini aldığında ise verilen destek taktik bir destekten öteye geçememiştir.

Marksizm ulusal kurtuluş savaşlarını dünya proleter devriminin yedek kuvveti olarak görmekteydi. Bununla birlikte gelişmiş kapitalist ülkelerin dışında, yani proleteryanın yeterince gelişmediği üçüncü dünya ülkelerinde devrimin başarı kazanma şansını gelişmiş ülkelerde sosyalizmin kurulmasına ve Batı proleteryasının üçüncü dünya ülkelerine desteğine bağlıyordu.

Liberalizm ise, aynı ülkelere Batının yolunu takip ederek ve Batı kurumlarının ekonomik ve politik yardımı aracılığıyla kalkınmayı ve Batı seviyesine ulaşmayı öneriyordu. Ki bugün her ikisi de aynı pozisyonu korumaktadır. Böylece üçüncü dünya ülkelerinin kendi kimlikleri, deneyimleri,

38- MARKS ve ENGELS'in sömürgeci girişimleri ve kapitalizmin bu yolla Doğu toplumuna enjekte edilmesini bir ilerleme olarak alkışlayan Avrupamerkezci bakış açıları için Sol Yayınlarının yayınladığı **"Marks/Engels- Sömürgecilik Üzerine"** derlemesinde özellikle Hindistan ile ilgili bölümlere bakılabilir.

tarihleri ve imkanları küçümsenmiş, yok edilmiş ve her şey öyle yada böyle bir Batı yardımına bağlı hale getirilmiştir. Bu koşullar içindeki bir toplumun varlığını sürdürme imkanı kalmamaktadır.

Öze Dönüş Programının Evrenselliği ve Négritude

Bu her iki tip yabancılaşmadan kurtulmanın yolu ise bir öze dönüş hareketi olarak ortaya çıkar. Bir şeyi model almak yerine kendi modelini kurmak, bu modeli kendi tarihine, kültürüne ve toplumsal özelliklerine dayandırmak. Kısacası kendi olmak, Atatürk'ün deyişiyle: **"Biz bize benzeriz"**

Batının ve Batılılaşmanın yarattığı tahribatı aşmanın tek yoludur bu. Ve ancak bu şekilde dünya coğrafyasının çok çok küçük bir kısmını oluşturan bir kültürün[39] kendini evrensel olarak sunması yalanı aşılabilir. Batının sahte evrenselciliğine karşı gerçek bir evrensellik yaratmanın tek yolu tek tek her medeniyetin kendi özlerine dönmesi, bu öz üzerinde gelişmesi ve bu özü dünya medeniyeti içine katmasıdır.[40]

39- Avrupa merkezcilik coğrafyayı bile kendi amaçları için saptırmıştır. Denizcilik açısından doğru açıları gösterdiği gerekçesiyle yaygın olarak kullanılan Mercator projeksiyonunda Avrupa gerçeğe taban tabana zıt biçimde haritada Afrika ve Hindistan'dan daha büyük ve merkezi bir konumda gözükür. Bknz. HODGSON Marshall G.S., Dünya Tarihini Yeniden Düşünmek, İstanbul, 2001

40- Öze dönüş programının evrenselliği dışlamadığım vurgulayan kayda değer bir katkı için bknz. Erkin YURDAKUL: Üçüncü Dünya Milliyetçiliği, Atatürkçülük ve Ulusal Sol, İstanbul 2004 içinde: **"...özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen tüm devrimci hareketler "kendine özgü" olmayı programatik bir ilke sayıyorlardı. Bu kendine özgülük elbette ki Üçüncü Dünya ülkelerini birbirinden değil, Batıdan ayıran bir ilkeydi. Üçüncü Dünya ülkeleri kendi kaderlerindeki ortaklığın farkına uzunca bir süredir varmışlardır...Latin Amerikalı devrimcilerin gelip Afrika'da savaşmasında tutun da emperyalizm ve kapitalizm karşısında programlar ortaya koymak için yapılmış bir düzine devrimci buluşma, bugünün "enternasyonalist" solcusunun kafasının basmayacağı kadar uluslar arası bir buluşmaydı."**

Afrika kökenli Zenciler için bunun adı Négritude olmaktadır.

Négritude akımını başlatma şerefi en çok Césaire'e aittir. Kimi sözlüklerde Türkçe'ye **"zenci nitelikleri"** olarak çevrilen[41] négritude bu anlamın çok ötesinde geniş bir anlayışı ve felsefi kavrayışı ifade eder.(Sözcüğü orijinal biçimiyle kullanma tercihimizin nedeni budur) Terimi ilk kez kullanan ve dolayısıyla yaratan Césaire'dir. René Depestre ile röportajında, bu akımın nasıl doğduğu sorusuna şöyle cevap verir:

"Sanırım biraz da kollektif bir yaratım oldu. Terimi ilk kez ben kullandım, doğrudur. Ama onun hakkında grubumuzda konuşmuş olmamız mümkündür. Négritude gerçekten asimilasyon politikasına karşı bir direnişti. O zamana kadar, benim neslime kadar, Fransızlar ve İngilizler-ama özellikle Fransızlar- sınır tanımaz biçimde bir asimilasyon politikası uygulamaktaydı. Afrika'nın ne olduğunu bilmiyorduk. Avrupalılar Afrika'yla ilgili her şeyi aşağılıyorlardı ve Fransa'da insanlar barbar ve medeni iki dünyadan söz ediyorlardı. Barbar olan dünya Afrika'ydı, medeni olan ise Avrupa. Bu yüzden birisinin bir Afrikalıya yapabileceği en iyi şey onu asimile etmekti: amaç onu siyah derili bir Fransız'a dönüştürmekti...

Bizim mücadelemiz yabancılaşmaya karşı bir mücadeleydi. Bu mücadele Négritude'u doğurdu. Çünkü Antiller Zenci olmaktan utanıyorlardı, Zenciliklerini örtmek için her yolu denediler: Renkli insan, esmer tenli insan ve bunun gibi bir çok aptalca ifade

41- Örneğin Oxford'un İngilizce-Türkçe sözlüğü bu karşılığı tercih etmektedir. Diğer sözlüklerde bir karşılık bulunmamaktadır. İngilizce metinlerde ise çoğunlukla sözcüğün İngilizceyle neredeyse aynısı olan Fransızcası(négritude) tercih edilmektedir.

kullanacaklardı...

Bir meydan okuma yolu olarak Zenci (négre) sözcüğünü kabul ettiğimizde, bu gerçekten de cüretkar bir isimdi. Belli bir yere kadar bu, öfkeli gençliğin bir reaksiyonu biçimindeydi. Zenci(négre) sözcüğünden bir utanma söz konusu olduğundan biz de kasten zenci(négre) sözcüğünü seçtik. L'etudiant noir'yı kurduğumuzda geçekten isminin L'etudiant négre olmasını istediğimi ama Antiller safından büyük bir direnmenin geldiğini söylemeliyim...

Böylece ben de négritude'den bahsetmeye cüret ettim. Bizde cüretkar bir irade vardı ve négre ve négritude sözcüklerinde bunun kesin bir doğrulanmasını bulduk."[42]

Césaire'in Yarattığı Sözcük: Négritude

Négritude sözcüğünün üzerinde biraz durmak gerekir. Zenci(negro) yada daha kötüsü "nigger" Kuzey Amerika'da siyahları aşağılamak için kullanılan sözcüklerdi. Bu nedenle Fransa'da da resmi olarak zenciye karşılık gelen sözcük siyahtı.(noir)

Bununla birlikte Antiller'deki siyah insanlar Fanon'un da belirttiği gibi Afrikalı köklerine yabancılaşmışlardı. Fanon'un deyişiyle onlara göre Afrika **"vahşilerin, barbarların, yerlilerin"** ülkesiydi, **"Afrikalı bir zenciydi, ancak Antiller'deki siyah insan Avrupalı'ydı." "Zenci"** sözcüğü, Martinik'te aynen Kuzey Amerika'da olduğu gibi bir aşağılama sözcüğü olarak kullanılıyordu.

Arnold James, Césaire'i aşağılama anlamındaki **"zen-**

42- DEPESTRE René, An Interview with Aimé Césaire, Discourse on Colonialism, translated by Joan Pinkham, Canada, 2000 içinde, ayrıca bu röportajın bir çevirisi ilerleyen sayfalarda bulunmaktadır.

ci" sözcüğünü **"gurur duyma"** anlamındaki **"zenci"** sözcüğüne dönüştüren Afrika dışındaki ilk siyah entelektüel olarak kaydeder.[43]

Césaire yeni bir sözcük yaratarak (négritude) siyah insanın yabancılaşmasını somutlaştırmıştır. Bu sözcüğün literatüre girmesini sağlayan ve ilk kez kullanıldığı meşhur négritude şiiri şöyledir:

Négritude

Onlar ki ne barutu ne pusulayı buldular
Onlar ki hiçbir zaman buhara da elektriğe de egemen olmayı beceremediler
Onlar ki ne denizleri ne gökyüzünü keşfettiler
Ama kendi köşelerinde acının yurdunu bilirler
Onlar ki gurbetçilikten başka yolculuk bilmezler
Onlar ki diz üstü gelip dizginleşmişlerdir
uzaklaştırıldılar ve Hıristiyanlaştırıldılar onlar
yozlaştırma aşılandı onlara
boş ellerin tam tamları
ses veren acıların tam tamları
.....
Benim zenciliğim bir taş değildir, sağırlığı bir darbe vurur
Günün uğultusuna
Benim zenciliğim ölü bir suyun donuk lekesi değildir
Yeryüzünün ölü gözünde
Benim Zenciliğim ne bir kuledir ne bir katedral
Saplanır toprağın kızıl etine

43- ARNOLD A. James, Modernism and Negritude:The Poetry and Poetics of Aimé Césaire (Cambridge: Harvard University Pres, 1981)

Saplanır gökyüzünün ateşli etine
Anlaşılmaz bitkinliği delip geçer
O kaskatı sabrıyla
.....[44]

Şiiri yorumlayan Nesbitt'in ifadelerini ödünç alırsak:

"Négritude toplumun onu indirgediği cansız bir nesne (bir "taş", bir "leke", ve hatta "kule") değildir. Tersine o enerjik, yaratıcı ve kurtarıcıdır. (Onu zincire vuran, boyun eğdiren dünyaya "saplanır", "delip geçer")[45]

Négritude Afrika ve Karayipler kökenli olan ve Fransa'da eğitim gören zenci aydınlar tarafından ortaklaşa yaratılan bir terim olarak ortak bir zenci mirasının ve ortak bir zenci kaderinin ifadesidir. Sömürgeci değerlere karşı isyanla doludur ve **Helenik akıl** ve **mantık kavramlarına** dayandırılan burjuva düşüncesine karşı geleneksel Afrika toplumunun uyum ve güzelliğini yüceltir.[46]

Négritude akımının gelişme çizgisini genel hatlarıyla kronolojik biçimde ortaya koymak için bir Fransız sitesinden yararlanıyorum. Dönüm noktalarına ve önemli eserlerin temalarının maddeler halinde özetlenmesine ilişkin tercihler onlara aittir. Haliyle bir kısmı tartışmalı olmakta ve Fransız kibrini ifade etmektedir. Ancak derli toplu bir tablo ortaya koymak için faydalı olduğunu düşünmekteyim.[47]

44- Şiirin ilk bölümünün çevirisi Eray Canberk'e aittir, ikinci bölümü ben çevirdim.

45- NESBİTT Nick, Negritude, africanwriters@yahoo.co.uk

46- The Harper Dictionary of Modern Thought, yayına hazırlayan: Allan Bullock, Oliver Stallybrass, s. 413, New York, 1977

47- Timeline of Négritude, http://french.about.com/library/

Négritude Kronolojisi

1517- Fransa'nın Siyah Afrikalı'ları köleleştirmeye başlaması

1636- XIII. Lois tarafından Martinik'in sömürgeleştirilmesi-ilk siyah kölelerin gelişi

1665- Le Code Noir- Fransız Maliye Bakanı Colbert tarafından hazırlanan ve kölelere nasıl muamele edileceğini gösteren nizamname

1789- Fransız Devrimi- insan haklarını ve kölelik sorununu da içeren başlıca temalar

1804- Haiti'nin bağımsızlığını kazanan ilk Fransız sömürgesi olması

1823- Ourika, Mme de Duras (XVIII Lois'nin mabeyincisinin karısı) – İlk kez siyah insanlar üzerindeki ırkçılığın etkilerini belirten Fransızca roman

1848- Victor Schoelscher'in sömürgelerdeki köleliği ilga etmesi

1919- Harlem Rönesansı (ABD) Siyah dünyanın kültürünün, edebiyatının, müziğinin ve sanatının değer kazanması

Önemli Eserler:

. W.E.B. Du Bois, The Souls of Black Folk

. Langston Hughes, The Collected Poems of Langston Hughes

. Alain Leroy Locke, The New Negro

. Claude McKay, Banjo, Home to Harlem

1921- Negrismo (Küba) - Siyah Küba müziğinin, ritminin, halk kültürünün, edebiyatının, şiirinin ve sanatının ün kazanması

1927- Yayın: Jacques Roumain tarafından çıkarılan **La Revue Indigène**, - Antiller'deki siyah Afrikalı orijinalitesi-

ni yeniden keşfetme girişimi

1930- Şiir kitabı: Pigmenler,(Damas) – Bazen Négritude'ün manifestosu olarak gönderme yapılır. Demistifikasyonun başlıca teması: Batı toplumunun hastalıklarını tedavi etmemiz gerekiyor. Kimi dikkati çeken noktalar

. **Ils sont venus ce soir** Beyaz adamın gelip Afrikalıları köleleştirmek için zorla kaçırdığı gece bir çok insan öldürüldü- kaç kişi olduklarını bile bilmiyoruz.

. **Un Clochard m'a demandé** Bir keresinde Damas para için dilenmek zorunda kalmıştı ancak gururu dilenmek yerine para kazanacak kadar güçlenmesine yardım etti.

. **Solde** Beyazlar gösterişçi ve gülünçtür, zalimi boş ver, siyahlar da nihayet onların suç ortakları olmak zorundalar

. **S.O.S.** Nasıl ve niçin bu dünyadaki beyazlar Siyahları çalmaya ve buna benzer Hitlervari hareketlere girişmeye karar verdiler?

. **Blanchi** Beyazlar bizi beyazlaştırmak istiyorlar, ama bizim tek istediğimiz siyah olmak

1931- Trois pères Paris'te toplandı ve Negritude hakkında tartışmaya başladı.

Dergi: Paulette Nardal ve Dr. Sajoux tarafından çıkarılan **La Revue du monde noir** (Siyahi dünyanın dergisi). Dergi aracılığıyla fikirlerin yayılmasına ek olarak siyah yazarların ilgili konuları tartışmak üzere toplanabilecekleri bir çeşit kulübün oluşmasını sağladı.

1932- Yayın: **Légitime défense**- Bir grup Martinikli öğrenci tarafından tek bir sayı yayımlanan Marksist, devrimci, sürrealist bir dergi. Derhal sindirildi.

1934- Yayın: **L'Étudiant noir** (Siyah Öğrenci) Siyah insanlar arasındaki ulusal sınırları ortadan kaldırdı ve Afrika, Fransa ve Antiller'deki siyah insanların farkına varılmasını, onlara yönelinmesini ve onların birleştirilmesini sağla-

dı. Négritude akımının ilk ve en önemli politik ve kültürel dergisiydi.

1935- Négritude'un Doğuşu- Zenginlik ve orjinalitenin keşfedilmesi, marjinalleştirilmiş olanın itibarının iade edilmesi. Daha önceden bağımsızlığını kazanan Haiti harekete ilgi duymamıştır.

1938- Yayın: François Duvalier tarafından hazırlanan Les Griots, - Siyah Afrika medeniyetinin katkıları

1939- Şiir: **Cahier d'un retour au pays natal** (Anavatanıma dönüş notları), Aimé Césaire – Négritude sözcüğü ilk kez bu şiirde siyah olmak ve Antiller'de yaşamak bahsinde geçer.

1941- Yayın: **Tropiques**, Aimé ve Suzanne Césaire – Avrupa kültürünün reddi

1944- Gouverneurs de la rosée, Jacques Roumain – İki temel görüş: 1) İnsanlar kendi yaşamlarından sorumludurlar- harekete geçmeliyiz 2) Topluluk kişiden daha önemlidir.

1947- Yayın: Alioune Diop tarafından Senghor, Césaire, André Gide, Jean-Paul Sartre, Albert Camus ve diğerlerinin yardımlarıyla çıkarılan **Présence Africaine**. Siyah yazarların fikirlerinin ve yazılarının yayılması

1948- L'Anthologie d'un nouvelle poésie nègre et malgache de langue française (Yeni bir Zenci ve Madagaskar Fransızca Şiir Antolojisi), hazırlayan Senghor. Önsözü, **Orphée noire** (Siyah Orpheus) Jean-Paul Sartre tarafından yazılmıştır ve Négritude sorunlarının tartışılmasını içerir. Bu çalışma Siyah-Afrika edebiyatının resmi doğuşunu temsil eder.

1950- Roman: **Rue Cases Nègres**, yazarı Josephe Zobel (Bknz. Detaylar 1983'te)

1952- Peau noire, masques blancs (Siyah Deri Be-

yaz Maskeler), yazan Frantz Fanon.

Temel noktaları:

. Sömürgeciliğin ve ırkçılığın insani sonuçları

. Antiller'deki siyah adamın portresi: Irksal önyargının kurbanı olması ve aşağılık kompleksini içselleştirmesi.

. Dilin dekolonizasyonu: Siyah adam beyaz adamın kimliğinde boğuluyor. Onlara değil, bize ait olan bir dili konuşmalıyız. Siyah adamın yabancılaşması- kimlik krizi.

. Siyah adamın kendinden özgürleşmesi.

1953*- Deneme: Le Discours sur le colonialisme, Aimé Césaire.

Temel noktalar:

. Sömürgecilik ırkçılığın bir biçimidir.

. Siyahlar dünya üzerinde egemenlik kurmaya çalışmaktan ziyade dünyayla uyum içinde yaşıyorlar; doğada var olan her şey arasındaki bağlantı.

. Paganizm vahşilikle bağlantılandırılırken Hristiyanlık medeniyet olarak algılanıyor.

. Politik imalar

1956- Paris'te Siyahi Sanatlar 1. Kolokyumu

La Lettre à Maurice Thorez (Fransız Komünist Partisi Genel Sekreterine Mektup), Aimé Césaire – Yazarın bir çeşit Afrika sosyalizmi arayışı içinde Komünist Parti'den resmen kopuşu

1959- Roma'da 2. Kolokyum

1960- Afrika'nın dekolonizasyonu başlar

1960'lar- Négritude'un eleştirisi başlar

Césaire halkla daha yakın bir ilişki sağlama ümidiyle çabalarını tiyatroya yöneltir. Oyunları daha çok geleceğe yönelme ve önceki eserlerine oranla daha güçlü bir politik özellik gösterir.

*- Robin D. G. Kelley bu tarihi 1950 olarak vermektedir.

1961- Les Damnés de la Terre (Yeryüzünün Lanetlileri), Frantz Fanon, önsöz: Jean Paul Sartre

. Politik: Cezayir Devriminin incelemesi. Uzun bir süre bağımlı olarak yaşadıktan sonra nasıl bağımsız olunabilir? Egemenlik altındaki bir ülke ekonomik olarak özgür bir ülkeye nasıl dönüştürülebilir?

. Siyah adam bağımsızlığını vermeleri için onları beklememelidir, onu kendisi kazanmalıdır.

. Şiddetin terapi edici bir özelliği vardır.

. Önce politik çözümleri bulalım, siyah kültürümüzün değerlendirmesiyle sonra uğraşırız.

. Antiler burjuvazisini hedef alır- yani beyazlardan kendileri adına sahip olmak için iktidarı alan Mullattoları

1963- Oyun: **La Tragédie du Roi Christophe**, Aimé Césaire

1966- Senghor'un fikirlerinin eleştirildiği Dakar'daki 3. Kolokyum **Une Saison au Congo**, Césaire

1968- Une Tempête (Shakespeare'in The Tempest adlı eserinin orijinal adaptasyonu), Césaire – Sözcüklerin yaratıcı gücü: Sözcükler dünyayı değiştirebilir hatta yeniden yaratabilir

1983- Sinema filmi: Rue Cases Nègres (Sugar Cane Alley, Black Shack Alley)– Senaryo: Josephe Zobel, Yönetmen: E. Palcy

Başlıca Temalar:

. Sömürgeciliğin ve okul sisteminin din tarafından desteklenmesi

. Plantasyon ekonomisinin önemi

. Okulun bazılarının aile yaşamı için bir tehdit diğerleri için ise tek kaçış olması

. Sözlü gelenek+okul=Toplam eğitim

. Toplumsal sınıflar

. Siyah olmaktan gurur duymak ve utanmak

. Sömürgeci Mulatto çocuklarını siyah yada beyaz olarak tanımlamaz: siyah çocuklarla oynamalarına izin vermez ve nihayet kendi aile isimlerini vermez.

. Fransız hayranlığı

. Afrika'nın temize çıkarılması

Negritude, Milliyetçilik, İlericilik ve Evrensellik

Négritude sömürgeciliğin barbar ve vahşi olarak sunduğu sömürgecilik öncesi toplumların aslında kendi kendine yeten, eşitlikçi ve -Marksistlerle, burjuva tarihçilerinin öne sürdüğü gelişme şemasına aykırı olarak- sırf kapitalizm öncesi toplumlar olmakla kalmayıp kapitalizm karşıtı toplumlar olduklarını savunur.

Césaire'in sözleriyle:

"Onlar komünal toplumlardı, küçük bir azınlık için çalışan büyük bir çoğunluk değil.

Söylendiği gibi sadece kapitalizm öncesi (prekapitalist) toplumlar değil, kapitalizm karşıtı(antekapitalist) toplumlardı.

Her zaman demokratik toplumlardı.

Yardımsever toplumlardı, kardeşçe toplumlardı.

Ben, emperyalizm tarafından yok edilen toplumların sistematik bir savunusunu yapıyorum.

Onlar hakikiydiler, bir temenni değildiler; hatalarına karşın nefret edilecek ya da suçlanacak toplumlar değildiler. Hallerinden memnundular. Onlarda "başarısızlık" sözcüğünün de "avatar" (Tanrının dünyaya insan ya da hayvan şeklinde inmesi fikri) sözcüğünün de bir anlamı yoktu. Onlar umudu do-

kullulmamış olarak sakladılar."[48]

"Onların alıp götürdüğü adamlar evler inşa etmesini, imparatorluklar yönetmesini, şehirler kurmasını, toprağı ekip biçmesini, madencilik yapmasını, pamuk dokumasını, çelik yapmasını biliyorlardı.

Onların dinleri ülkenin kurucusuyla kurulan mistik bağlantılara dayanan kendi güzelliğine sahipti. Birlik, şefkat ve yaşa saygı üzerine inşa edilmiş gelenekleri memnuniyet vericiydi.

Zorlama yoktur, yalnız karşılıklı yardımlaşma, yaşama neşesi, özgürce kabullenilmiş disiplin.

Düzen-Samimilik- Şiir ve Özgürlük"[49]

Afrika tarihine ve zenciliğin Afrikalı köklerine sahip çıkmakta tutkulu olmasına karşın Négritude geleneksel Afrika kabileciliğinden ayrılır ve evrensel bir ufka sahiptir. Bu anlamda özellikle Césaire'in bakış açısının Batıcılığa karşı olmakla beraber ilerici olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Césaire sömürgecilik öncesi toplumları yüceltmekle birlikte olanaksız ve anlamsız bulduğu bir geriye dönüşü de savunmaz. Onun savunduğu şey, bu toplumların kendi tarihsel birikimleri ve ulusal kültürleri temelinde modern bir toplum kurarak yepyeni bir kültür inşa etmeleridir. Bu noktada Négritude akımı içinde kimi arkadaşlarından ayrılır.

Maurice Thorez'e hitaben yazdığı meşhur istifa mektubunda şöyle der:

"Yolunu kaybetmenin iki biçimi vardır: tekil(özel, kendine özgü, particular) olanın içinde kendini yalıtmak ve bir duvar örmek yada "evrensel" ola-

48- "Söylev"den

49- Aimé Césaire, **"Introduction to Victor Schoelcher"**, Esclavage et colonisation (Paris: Presses Universitaries de France,1948), s. 7 aynı zamanda Fanon'un **"Black Skin, White Masks"**, çeviren Charles Lam Markman(New York: Grove Pres,1967), 130-131'de de alıntı yapılmıştır.

nın boşluğu içinde eriyip gitmek.

Benim farklı bir evrensellik anlayışım var. Kendine özgü olanla zenginleşmiş, her kendine özgü olanı içine almış, her birinde derinleşmiş ve her birinin bir arada var olduğu bir evrensellik.."[50]

Césaire'i dar bir zenci milliyetçiliğiyle sınırlamak kadar yanlış bir şey olamaz. Césaire milliyetçiliğin, yani kendi milletinden gurur duymanın, onun kaderini iyileştirmek için çırpınmanın insanlık için duyulan kahramanca endişeye ve bütün insanlığın kurtuluşu için kafa yormaya engel olmadığını ne kadar da içten ifade eder:

"Yeryüzünde linç edilen bir yoksul, işkence altında canından bezdirilen bir mazlum yok ki, onunla beraber canına kıyılan ve aşağılanan ben olmayayım."[51]

Bu yönden Césaire hem Afrika'nın özgünlüğünü reddeden Batı merkezli evrenselci fikirlerle, başka bir deyişle Marksist enternasyonalizm yada liberal kozmopolitizmle mücadele ederken diğer yandan üçüncü dünyanın bütünlüğünü ve emperyalizme karşı mücadelenin evrensel yanını göz ardı eden ve mutlak bir geri dönüşü savunan dar Afrika milliyetçiliğine de karşı çıkar. Bu noktada önerdiği formül, aynı kimlik ve gelişme krizini yaşayan bütün Batılı olmayan toplumlar için geçerli gibidir:

"Bir kere daha, sistematik olarak bizim eski Zenci medeniyetlerimizin tarafını tutuyorum, onlar nezaket sahibi medeniyetlerdi.

Öyleyse, diyorsunuz, gerçek sorun onlara geri dönmek. Hayır, tekrar ediyorum. Biz meseleleri siyah

50- Aimé Césaire, Letter to Maurice Thorez (Paris: Présence Africaine,1957)
51- Césaire'den aktaran FANON Frantz, Siyahi Deri Beyaz Maskeler, sf. 81, Sosyalist Yayınları, 1996

ve beyaz, ya hep ya hiç biçiminde algılayan insanlardan değiliz. Bizim için sorun, geçmişi tekrarlamak için hayalci ve verimsiz bir çabaya girişmek değil, ilerilere gitmek. Yeniden hayat vermek istediğimiz şey ölü bir medeniyet değil. Bunu egzotizm meraklılarına bırakıyoruz. İstediğimiz şey, şimdiye dek güneşin altında çürüyerek kokuşmuş bir leşe dönüşen bu sömürgeci toplumun ömrünü uzatmak ise hiç değil. Yaratmamız gereken yeni bir toplumdur, esaret altındaki kardeşlerimizin yardımıyla, modern zamanların üretici güçleriyle zengin, eski günlerin kardeşliği ve dayanışmasıyla sıcak bir toplum."[52]

Yeteri kadar açık, değil mi? Bu satırlardan sonra Batıcı kalemlerin üçüncü dünyacılığa yönelttikleri ilkellik, gericilik ve anakronizm savunuculuğu suçlamaları, Césaire'in sevdiği bir terimle ifade edersek, bir bumerang etkisiyle dönüp tapındıkları o Batı medeniyetini vurmuyor mu?

Sömürgecilik ve emperyalizm bizim Batılı olmayan medeniyetlerimizin kimi yanlarını öldürmüş olabilir, hatta bunların kimisinin artık dirilme imkanı kalmamış da olabilir, ancak Batı tüm bunları yaparken aslında kendi kendisini öldürmüştür. Bu nedenle ölüm Batıdadır, yeniden doğuş ise Doğuda.

Batı sömürgeciliği, Afrika ve İslam Medeniyeti

Bu karşıtlığın en derindeki temeline kadar inebilmek için Batı üstünlüğünün başlangıcına, dünya tarihini ikiye bölen sömürgeciliğin miladına kadar gitmek gerekir. Çünkü sömürgecilik öncesi dünya ile sömürgecilik sonrası yaratılan dünya birbirine taban tabana zıttır. Batı bilinçlerimizi

52- Césaire, Aimé, Discourse on Colonialism, translated by Joan Pinkham, Canada, 2000

esir almak için sömürgecilik öncesi dönemi tarihten silmeye çabalar.

Ancak bu, aynı zamanda Batının ilerlemecilik ve medeniyet kuruculuğu yalanını da kökünden sarsar. Çünkü Batı aydınlanması ve o çok sözü edilen ilerleme aslında propaganda edildiğinin tersine bir medeniyet yıkıcılığının ürünüdür.

Bu anlamda barbar kelimesini en çok hak edenler Batılılardır. Oysa ki onlar dünyanın en muhteşem medeniyetlerini yıkmakla kalmayıp yıktıkları bu medeniyetlerin aslında hiç var olmadığını, insanlığa muazzam değerler hediye eden bu toplumların hep geri, hep ilkel oldukları yalanını savunurlar.

Peki mesela şu "yamyam vahşilerin", "ilkel Afrikalıların" tarihte nasıl bir rol oynadığını hatırlamak ister misiniz?

" ...M.Ö. 1,5 milyonda, insan soyunun araç kullanan ilk atası Afrika'nın güneyinde ve doğusunda ortaya çıkmış, kuzeye doğru uzun yolculuğuna buradan başlamıştı. Büyük Salıra'yı aşarak eski dünyanın bütün kıtalarına yayılanlar da bu Homo Erectus türünün mensuplarıydı..."[53]

"...Afrikalıların ilk yaratmış oldukları eserler, Roma uygarlığının doğuşundan çok daha geriye gidiyordu. Mısırlılar ve Kartacalılar gibi beyaz Afrika halklarından başka, Kara Afrika halkları da Firavunlar imparatorluğunu etkileyecek kadar ileri gitmişlerdi..."[54]

"...Milattan sonra bin yılına doğru Avrupa daha yarı barbarken ve Fatih Guillaume'nin Normanları İngiltere'ye çıkarken Gana demir silahlarla donatılmış

53- Siyah Afrika'da Kurtuluş Mücadeleleri, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 4, İletişim Yayınları
54- LURAGHİ Raimondo, Sömürgecilik Tarihi, İstanbul, 1975

üç yüz bin askeri bir araya toplayabiliyordu. O kadar zengindi ki "altın diyarı" olarak adlandırılıyordu"[55]

"...Avrupalılar Afrika'yı ele geçirip sömürgeleştirmeye karar verdiklerinde bu ülkelerin ilkel ve budalaca bir barbarlık içinde olduklarını ileri sürmeye başladılar. Aşağı yukarı bilinçli bir yalandı bu... 'Avrupa uygarlığı' kıtayı geriletmesinden 300 yıl önce Afrika'ya gelmiş olan Portekizliler, kendi yönlerinden yerli kültürü küçümsemişlerdi. Hatta aradıkları bir efsane ülkesine, "Papaz Jean"ın ülkesine[56] ulaşmış olduklarını sanmışlardı...Afrika'nın güney doğu kıyılarında ve Zambezi'nin oralarda Portekizliler, Barbosa'nın dediği gibi "dünyanın bütün öteki yerlerinden daha yaygın ve zengin bir ticaret" buldulardı..."[57]

"...Nikerk'te bazı konularda çağdaş mühendisleri kıskandıracak kadar üstün bir teknikle yapılmış su bentlerinin, "Piramitler kadar ve belki daha güçlü yapılmış" bir tahkimatın kalıntıları görülmektedir.Demek ki Portekizlilerin geldikleri sıra Sahra Çölünden Güney Afrika'ya kadar binlerce yıldan beri değişik bir tarih hüküm sürüyordu: Latin Amerika'nın büyük imparatorlukları yada Avrupa'nın eski çağlarla Orta çağlardaki en parlak günleriyle kıyaslanabilecek uygar ulusların tarihi. Ticaret canlıydı...Portekizliler zevkli

55- age.

56- Batılı sömürgeciler kendileri dışındaki toplumların bu denli yüksek bir gelişme düzeyine ulaşabileceklerini kabul etmek istemedikleri için bu durumu hep bilim dışı gerekçelerle açıklamayı tercih etmişlerdir. Afrika uygarlığı'nı Papaz Jean'ın efsane ülkesi sananlar, Mısır, İnka ve Maya medeniyetlerini ise uzaylıların eseri olarak görecek kadar fantezi dünyasına uzanmışlardır. (AYAS Güneş, Sömürgecilik Tarihi, İleri Dergisi, sayı:11) Ayrıca bknz. ŞATIROĞLU Ayşen, Marco Polo Seyahatnamesi'nde Rahip John Efsanesi, Tarihte Doğu-Batı çatışması içinde ve DANİKEN Erich von, Tanrının Arabaları, E yayınları

57- LURAGHİ

ve güzel giyinmiş kibar krallara rastladılar. Adalet yerine getiriliyor, kamu düzeni sağlanıyordu..."[58]

"...Gine Körfezi'nde dolaşan 17. yy. gezginleri kocaman kocaman, kımıl kımıl, yaşamla dolu şehirlerle karşılaşınca düştükleri hayranlık ve şaşkınlığı anlata anlata bitiremeyeceklerdir...bu eski, adamın içini buran ve hiç alışılmadık Afrika görüntüleriyle söze girişim, belleğimizde yer etmiş Hollywood Afrikalılarından kalma yamyamlık ve barbarlık izlenimlerini silmek için. Gerçekte bizi, Balandier'in toplumbilimci Afrika'sından Tarzan filmlerinin ısınarlama exotizmine kaydıran, kaydırmak da laf, buna düpedüz inandıran sömürgecilik gerçeğidir diyeceksiniz. Peki ama sömürgecilik nedir? Ekonomik ve toplumbilimsel açıklamaların içinde hepi topu bir avuç Avrupalının teknik üstünlüğüne yaslanarak adım adım bütün yeryüzünü ahtapot kolları arasına alması, sömürmesi değil mi? Hem de ne doymaz bir iştah, ne azgın bir şiddetle..."[59]

Ya İslam dünyasını hatırlamak ister misiniz?

Hani şu "ortaçağdan kalma bir yer olan", "anakronik" özlemler içinde "modern, çağdaş" Batıyı tehdit eden ve Amerika'nın bombalarıyla "medeniyet" götürüp terbiye ettiği İslam dünyasını.

Batı üstünlüğünün ve zekasının ürünleri olarak selamlanan o müthiş bilimsel icatları düşünün. Örneğin fotoğraf makinesini...Avrupalı fizikçiler tarafından ilk kez 16. yüzyılda kullanılan karanlık oda daha 1040'da İbnü'l Heysem tarafından bulunmuştu. Sulama kanallarını Avrupalılar onlardan öğrendiler. Galile'den 600 yıl önce dünyanın yuvar-

58- age.
59- İLHAN Attila, Hangi Batı, Ankara, 2001

lak olduğunu söylemekle kalmayıp, geoid bir şekle sahip olduğunu söyleyenler, boylam kavramını coğrafya bilimine hediye edenler ve bundan 1200 yıl önce ekvatorun uzunluğunu şaşmaz bir şekilde ölçenler Müslüman coğrafyacılardan başkası değildi.

Newton mu? Hazini ondan 500 yıl önce "her cismi yer kürenin merkezine doğru çeken bir güç" olduğunu söylemişti. Batılıların üstün matematiğinin temeli Harizmi'nin "cebir"iydi. Ki biz de, çok şükür, İngilizce eğitim yapılmayan okullarımızda buna "cebir" diyoruz.

Timur Beyin oğlu Uluğ Bey bundan yaklaşık 600 yıl önce dünyanın güneş çevresindeki hareketinin süresini ölçmüştü, bugün modern cihazlarla ölçülenden sadece 58 saniye bir sapmayla.

Einstein? Görelilik kuramının felsefi temellerini ondan yüzyıllar önce ortaya koyan Kindi değil miydi?[60]

Bunlar ilk akla gelenler ve Avrupalı barbarların ve onların Avrupalılaşmış uşaklarının "basit sindirim sistemleri gibi çalışan beyinleri"[61]ne bunları durmadan hatırlatmak gerek.

Galeano'nun yaptığı gibi:

"Sadece düşünün. Geçen yılın ortalarında, bu savaş sadece kafalardayken, George W. Bush "dünyanın karanlık köşelerine saldırmak için hazır olmak zorundayız" açıklaması yaptı; ki Irak dünyanın karanlık köşelerindendi. Bush, uygarlığın Teksas'tan başladığına ve Teksas'lı akranlarının yazıyı keşfettiğine mi inanıyor? Gerçekten de, Ninova kütüphanesini, Babil kulesini ve Babil'in asma bahçelerini hiç mi duymamış? Bağdat'ın Binbir Gece Masallarından birini bile

60- SALİH Umida, İslam Dünyası'nın Mucitleri, Focus Dergisi, Ocak 2005 sayısı
61- Césaire'in "**söylev**"de Avrupalı küçük burjuva için kullandığı bir ifade

dinlememiş mi?"[62]

Ya da ülkesini işgal etmeye gelen Bush'a seslenen Irak Enformasyon Bakanı El-Sahaf gibi:

"Alçaklar, şerefsizler, kıçıkırıklar, emperyalist katırlar, yerin dibine batasıcalar... Bush'un ataları mağaralarda yaşarken, bizler Mezopotamya uygarlığını insanlığın hizmetine sunuyorduk."

Sömürgecilik, ilerleme yalanı ve Medeniyet

Ve Irak'a giren sömürgeci, "mağaralarda yaşayan atalarının" düzeyinde bile olmadığını kanıtladı. Medeniyetin doğduğu topraklardan birinde, Irak'ta, sömürgecinin ilk işi Mezopatamya medeniyetinin binlerce yıllık eserlerini barbarca yağmalamak oldu.

Irak'taki insan kaybının, Amerika'nın canice öldürdüğü kurbanların kaydı tutulabilir. Her gün yeni ölülerin rakamları haber bültenlerinden takip edilebilir. Ve hatta İngiltere'de 50 kişinin öldüğü bir El Kaide saldırısı için dünyanın her bölgesinde insanları saygı duruşunda bulunmaya zorladıklarını, televizyon ekranlarının ve gazetelerin sabahtan akşama dek onlar için yas tutmamız için normal akışlarını aksattıklarını düşündüğümüzde Irak'ta neredeyse her gün bu kadar insanın öldüğünü ve bunun bir dakikayı aşan bir haber değeri taşımadığını da ekleyebiliriz.

Ama bunların hiç birisi Irak'taki insan kaybını ölçmemize yetmez. Irak'ın yağmalanan müzeleri ve barbarların ortadan kaldırmaya çalıştığı o koskocaman Mezopotamya medeniyetini düşündüğümüzde, tarih boyunca bu medeniyeti yaratan milyonlarca insanı da kayıplar listesine eklemek gerekmez miydi?

62- GALEANO Eduardo, The War, 23.03.2003, Z-mag online

Batı üstünlüğü yalanının sürmesi Avrupalı olmayan medeniyetlerin yıkılmasına, tarihlerinin, kültürlerinin, arşivlerinin ve kimliklerinin yağmalanmasıyla mümkündür. Batı, kendinde olmayanı, yani eski dünyanın o üretimci ve verimli medeniyetler cennetini yok ederek yeni dünyayı kurmuştur.

Öyleyse o ilerleme yalanına ne oldu? Hani Batılının her tür insanlık dışı zorbalığını haklı gösterecek bir hediye olarak sunulan şeye, Batılının dünyanın geri kalanında başardıklarına, yani Batının dünyanın geri kalanını ve tarihi ilerlettiği iddiasına.

"Uğultuları duyuyorum. Bana ilerlemeden, "başarılanlardan", tedavi edilen hastalıklardan, iyileştirilen yaşam standartlarından bahsediyorlar.

Ben, öz suları çekilip tüketilmiş, kültürleri ayaklar altında çiğnenmiş, kurumları yıkılmış, toprakları zapt edilmiş, dinleri darmadağın edilmiş, muhteşem sanat eserleri yok edilmiş, olağanüstü imkanları ortadan kaldırılmış toplumlardan bahsediyorum.

Ben, içlerine kurnazlıkla korkunun aşılandığı, kendilerine aşağılık kompleksine sahip olmanın, korkuyla titremenin, diz çökmenin, umutsuzluğa kapılmanın ve dalkavukça davranmanın öğretildiği milyonlarca insandan bahsediyorum."[63]

Dahası da var. O ilerici Batılı, madem ki dünyanın geri kalanını ilerletmek istemektedir, öyleyse neden hep toplumun en gerici güçleriyle işbirliği yapar, madem ki onları tiranlardan kurtarmak ister neden hep tiranların dostudur. Pinochet'e kadar bile gitmeye gerek yok, "ortaçağ"a karşı "medeni dünya"nın değerlerini savunan ve "Ortadoğu'da demokrasiyi yaymak, Müslümanları başlarındaki gerici tiran-

63- "Söylev"den

lardan kurtarıp modernleştirmek isteyen!" Bush'un Teksas'taki çiftliğindeki baş konuğu acaba neden Suudi kralıdır?

"Onlar bana bunlara neden olan yerel tiranlardan bahsediyorlar ama ben genellikle eski tiranların yenileriyle çok iyi geçindiklerini ve aralarında insanların zararına bir karşılıklı hizmetler ve suç ortaklığı şebekesi kurulduğunu kaydediyorum."[64]

Ve bütün bunlar bir yana, birkaç istatistiğe, hayatımızda değişen şeylerin Batılılar tarafından çıkarılan dökümüne şöyle bir bakıp ilerlediğimizi söyleyebilir miyiz? Yada o ilerleme denilen başarıların, Batılılar olmasa gerçekleşmeyeceğini kim garanti edebilir?

İslam tarihi alanındaki en güvenilir kaynaklardan biri olan başyapıtı "İslam'ın Serüveni"nde Hodgson İslam dünyası için bu durumu şöyle ifade eder:

"Batının ilerlemesini kriter kabul ederek İslam toplumunu yargılamak doğru bir davranış olmayacaktır. Bir kere Müslüman halkların on dokuzuncu yüzyıl ve sonrasındaki sorunları geri kalmalarının sonucu değildir...Evet büyük dönüşümü Batı gerçekleştirmiştir. Ama eğer dönüşüm bu yer ve zamanda meydana gelmemiş olsaydı, daha sonra İslamileşmiş ortamda oluşamayacağını düşünmemizi gerektiren esaslı hiçbir dayanak yoktur"[65]

Yada Césaire'in deyişiyle:

"Avrupa'nın sömürgeci faaliyetini sömürge rejimde belli alanlarda ulaşılan maddi ilerlemelerle aklamaya çalışması a posteriori sahtekarlıktır-çünkü Avrupa müdahale etmeseydi aynı ülkelerin hangi

64- age.
65- HODGSON.M.G.S., İslam'ın Serüveni, Bir Dünya Medeniyetinde Bilinç ve Tarih, İz yayıncılık,1993

maddi gelişme aşamasında olacağını kimse bilemediği için ani değişim, tarih boyunca her zaman her yerde mümkündür, çünkü teknolojinin Afrika ve Asya'ya girişi, bunların idari yeniden yapılanmaları, tek kelimeyle "Avrupalılaşmaları" (Japonya örneğinde de ortaya çıktığı gibi) hiçbir şekilde Avrupalının işgaline bağlı değildir; çünkü Avrupalı olmayan kıtaların Avrupalılaşması Avrupalıların topukları altında olmaktan başka bir şekilde de başarılabilirdi, çünkü bu Avrupalılaşma hareketi zaten yürürlükteydi, ve hatta yavaşlatılmıştı, çünkü Avrupa'nın her ele geçirişinde yolundan saptırılmıştı."[66]

Sömürgeciliğin Mantıki Sonucu Olarak Hitler ve Bush

Peki sömürgeciliğin bizzat Batılı insan açısından bir bilançosunu çıkaramaz mıyız? Sömürgecinin ödediği bedelden bahsediyorum. Hayır, yalnız 11 Eylül'ünki değil sömürgeciliğin yarattığı o topyekün bumerang etkisinden:

"Bunlar kanıtlıyor ki, sömürgecilik, tekrarlıyorum, en medeni adamı bile insanlıktan çıkarır, yerlilere duyulan nefret üzerine kurulan ve bu nefret aracılığıyla meşrulaştırılan sömürgeci faaliyet ve sömürgeci fetih, kaçınılmaz biçimde onu üstleneni dönüştürmeye yönelir, sömürgeci de vicdanını yatıştırmak için diğer insanı bir hayvan gibi görme eğilimi içine girer ve kendini ona hayvan gibi davranmaya alıştırır ve nesnel olarak bizzat kendisini bir hayvana dönüştürmeye yönelir. İşte sonuç budur, benim de işaret etmek istediğim sömürgeciliğin bumerang etkisi."[67]

66- "Söylev"den
67- age.

Gerçekten de o "medeni" Avrupa'yı, o "saygıdeğer burjuva"yı tanımanın en iyi yolu sömürgelerinde yada kendi ülkesinde farklı ırktan insanlara yaptıklarını izlemektir. Avrupa değerlerini tanımak mı istiyorsunuz, sömürgelerine bakın.

Kemal Tahir'in "Esir Şehrin İnsanları"ndaki Kamil Bey'i düşünün, hani Avrupalarda eğitim görmüş, Avrupa ordularının subayları ve elçileriyle en "medeni" salonlarda ahbaplık etmiş, Avrupa başkentlerinde özümsediği Avrupa kültüründe inceliğin ve zerafetin eksiksiz bir timsalini görmüş, sonra işgal altındaki yurduna dönüp kendisiyle yüzleşen paşa çocuğu Kamil Bey'i. Kendindeki uyanışı biraz olsun karısına da bulaştırabilmek için ne diyordu Kamil Bey:

"...Bir vatan kaybediyoruz karıcığım, bunu anlayamadığından eminim. İnşallah kavramana da meydan kalmaz. Ben Hindistan'ı, Siyam'ı, Mısır'ı, yani sömürgeleri hep dolaştım. Oralarda yabancı üniformasıyla dolu salonları, sarayları gördüm. İngiltere'de tanıdığımız subaylardan hiç birisi, sömürgelerinde gördüklerime benzemiyordu. Londra'da insan olan bir binbaşı, Hindistan'da hayvan haline gelmişti..."[68]

Ve ancak başkalarını hayvan olarak gördüğü için kendini hayvana dönüştüren bir kültür Hitler'i, Şaron'u ve Bush'u yaratabilirdi.

Ve dahası bunların hiç biri marjinal tipler değildir, Batılının ta kendisidir, Batı kültürü ve sömürgecilik kendini en iyi bu örneklerde ortaya koyar. Batının hümanist duyarlılıklara sahip o sevimli kalabalıkları istedikleri kadar kendilerine yalan söylesinler onlar da birer küçük Hitler'dir.

Ve ne yazık, Batı sömürgeciliği ve buradan sağlanan zenginlikler üzerine kurulmuş Batı toplum düzeni Batılı

68- TAHİR Kemal, Esir Şehrin İnsanları, 2004, İstanbul

olmayan medeniyetlerin hiç tanımadığı bir insan türü yaratmıştır. Bizim ancak filmlerde olacağına inandığımız o seri katiller artık bu insan türünün sıradan birer örneğine dönüşmektedirler.[69]

Her lafa "insan"la başlayan Batı aydınlanmasının sonuçta yarattığı "şey" budur. Bu insan türüne "şey" demeyi de bize Césaire öğretmiştir.

"Sömürgeci ve sömürge arasındaki ilişkide yalnız zorla çalıştırmaya, baskı ve gözdağına, polise, vergi toplamaya, hırsızlığa, tecavüze, zorunlu ürüne, nefrete, güvensizliğe, kendini beğenmişliğe, kabalığa, beyinsiz seçkinlere ve alçaltılmış kitlelere yer vardır.

Hiçbir insani ilişki yoktur, aksine sömürgeciyi bir dershane monitörüne, bir ordu çavuşuna, bir gardiyana, köleleri güden bir çobana; yerliyi ise bir üretim aracına dönüştüren bir hakimiyet ve itaat ilişkisi vardır.

Şimdi de bir denklem ilan etme sırası bende: sömürgecilik=şeyleşme"[70]

Kapitalizmin yarattığı insan artık bir "şey" değilse nedir? Hem de insanı dehşete düşüren bir "şey".

Görünüşte bir ailesi olan, çocuklarına bakan, sabah kalkıp işine giden, akşam televizyon izleyen ama içinde her an bir Hitler taşıyan, Afganistan bombalanırken klakson çalarak bunu kutlayan, El Kaide saldırınca camileri bombalayan, sıradan Müslümanları linç eden, Irak savaşını evin en rahat koltuğunda patates cipsi yeyip kola içerek izleyen bir insan.[71]

69- Batı kapitalizminin yarattığı insanın sahip olduğu acınası korku kültürünün psikanalitik bir incelemesi için bknz. DUHM Dieter, Kapitalizmde Korku, Ankara, 1996

70- **"Söylev"**den

71- Amerika'da yapılan meşhur Milgram deneyleri bu gerçeği kanıtlamaktadır. Bu deneyde denekler bir odaya sokulur ve onlardan yan odada sorularına cevap veren diğer deneğe, verdiği her yanlış cevap için ceza vermeleri istenir. Deneğin başında otoriteyi temsil eden bir kişi hazır bulunur. Ceza elektrik vermektir ve her yanlış

Irak'ta Ebu Gureyb hapishanesindeki iğrenç işkenceleri hatırlayın. Bırakın yapılmasını, hayal edilebilmesini bile tasavvur edemeyeceğiniz o rezillikleri.

Peki acaba boynuna tasma geçirdiği çıplak bir Iraklı'yla fotoğraf çektiren o Amerikalı kadın işkenceciyi Amerikan toplumunun marjinal bir mensubu olarak görmek mümkün mü? Hürriyet gazetesinin onu "bebek bekleyen kendi halinde genç bir kadın" olarak sunduğu röportaj[72] ve mahkemedeki açıklamalarına bakılırsa hiç de marjinal bir karakter gibi durmuyordu, üstelik yaptıklarının da çok sıradan şeyler olduğundan emindi.

Lynndie England kelimesi kelimesine kendisini şöyle savunmuştu:

"Bunun eğlenceli olduğunu düşünüyorduk, o yüzden esirlerin çıplak bedenlerinin üst üste yığılmış olduğu fotoğrafları çektik... bu bazen eğlenceli, ancak hiçbir zaman 'sınırı aştığımız' hissine kapılmadım.. bazı esirlerin üzerine bastım, esirleri itip kaktım; ancak hiçbir zaman 'aşırı bir şey yapmadım... Erkek kardeşim, kız kardeşim ve annem ne olursa olsun hep yanımda. Bu beni şaşırtmıyor. Kesinlikle! Suçlu olmadığımı biliyorlar. Görüyorsunuz. Bana

sonuda verilen elektrik miktarı arttırılır. Doz ayarını gösteren cetvele bakarak denek ne kadar elektriğin neler yapabileceğini bilmektedir. Yüksek dozlara çıkınca deneyin ölümle sonuçlanacağı belirtilmektedir. Elbette ki bu bir deneydir ve diğer deneğe gerçekten elektrik verilmemektedir. Ancak elektrik verem denek bunu bilmemektedir ve yan odadan gelen bütün inlemelere, çığlıklara ve hatta diğer deneyin bayılmış yada ölmüş olabileceğini ifade eden uzun sessizlik dönemlerine karşın sonuç şudur: Deneklerin %66,5'i doz ayarını gösteren cetvelin bütün basamaklarını kullanmıştır. Yaklaşık 1000 kişi incelenmiş ve bunların ruh hastası olmamalarına, tersine gayet normal, sıradan insanlar olmalarına, örneğin sağlıklı işçiler, hizmetliler, öğrenciler vb.. dikkat edilmiştir. Bknz. Stanley Milgram: Einige Bedingungen des Autoritaetsgehorsams und seiner Verweigerung. Aktaran DUHM age.

72- BARAK Defne, Lynndie England ile Röportaj, **"Beni hep bu şekilde hatırlayacaklar"**, 23 Haziran 2004, Hürriyet Gazetesi ve England'ın Carolina'daki Fort Bragg askeri üssündeki yargılaması sırasında yaptığı savunmadan alınmıştır.

destek olan beni seven bir sürü kişi var. Benim harika olduğumu düşünüyorlar. Benim Bağdat kahramanı olduğumu söylüyorlar..."

Yine mahkemede kendisine verilen görevi yaptığına inandığını söylemiş ve bu tip iğrençliklerin o hapishanede rutin bir faaliyet olduğunu anlatmıştı. Ve bu Alfred W. McCoy 'un buradaki işkencelerin 50 yıldan beri kullanılan standart CIA teknikleri olduğu ve CIA'nın bu tekniklerle ilgili el kitabında da bulunduğu hatırlatmasını doğruluyor.[73]

Söylenecek bir şey var mı, sömürgeciliğin ve kapitalizmin yarattığı bu yeni insan türüne acımaktan başka...

"Söylev"in en çarpıcı yanı, bence, sömürgeciliğin en vahşi, en saldırgan ve faşist biçimlerinin aslında tam da onun "hümanist", aydınlanmacı, ilerlemeci yani kısacası burjuva yanlarından kaynaklandığını tutkulu bir şekilde ortaya koymasıdır.

"Hitler'den bahsetmiyorum, yada gardiyandan, yada serüvenciden; ben yolun karşısındaki "terbiyeli çocuk"tan söz ediyorum, bir SS elemanından, gangsterlerden değil, saygıdeğer burjuvalardan bahsediyorum."[74]

Sadece bu bile Batı tarafından aşağılanırken, Batı tarafından saldırıya uğrarken, Batı tarafından parçalanmaya ve yok edilmeye çalışılırken ve nihayet Batıya karşı mücadele ederken yine de anlaşılmaz biçimde kendine hedef olarak Batılılaşmayı koyan kafaları uyandırmaya yetmez mi?

73- Mc. COY Alfred W., Torture at Abu Ghraib Followed CIA's Manual, Boston Blobe, 14.05.2004. Ayrıca işkenceyi NATO'ya bağlı kontrgerillanın resmi yöntemlerinden biri olarak tanımlayan NATO'nun Sahra Talimnamesi ve ABD'nin terörist faaliyetleri için bknz. ERDEM Özgür-UMUT Utku, Terör Tekeli ABD, İleri Sayı 6

74- "Söylev"den75- "Söylev"den

Yabancılaşmadan Kurtulmak İçin...

Bu yabancılaşmadan kurtulmak için isterse iyi niyetli olduğuna inanalım Batıdan gelen her tür kibirli çözümü reddetmekle başlamak gerek. Batı üstünlüğü yalanını temelinden reddetmeyen hiçbir muhalefeti, hiçbir insani desteği önemsemeyelim.

Çünkü bu kadar yüz yıl süren yağmacılıktan sonra artık "insanlık"a ihtiyacımız yok. Bırakalım oradan gelecek insanlık onların olsun.

Bırakalım, onlar kendi hastalıklı toplumlarını iyileştirecek çözümü bizde arasınlar.

Batı üstünlüğünün temellerine saldırmaya ve "sömürgeciliğin bumerang etkisi"nden gerçekten kurtulmaya niyetli olanlar buyursunlar, gelsinler. Ama bunların dışında kalanlarla bir yol arkadaşlığı kurmak mümkün değildir.

Tıpkı Césaire'in çağrısına kulak vermeye çağırdığı mücadele arkadaşlarına öğütlediği gibi gibi:

"Bu nedenle yoldaş, sadece sadist idarecileri ve açgözlü bankerleri değil, sadece namussuz, dalkavuk politikacıları ve boyun eğmiş yargıçları değil, aynı şekilde ve aynı sebepten dolayı kin dolu gazetecileri de, aptallıkla ve dolarlarla kaplı guatrlı akademisyenleri de, metafizik meraklısı etnografyacıları da, Belçikalı küstah ilahiyatçıları da, Nietche'nin kıçından kaçırdığı kötü kokularla doğmuş gevezelik yapan entelektüelleri de, paternalistleri, rüşvetçileri, egzotizm meraklılarını da, tarım sosyologlarını, göz boyayanları, sahtekarları, boş konuşan sanatçıları ve üçkağıtçıları da ve genel olarak Batının burjuva toplumunu savunmak için kurulmuş bu sefil işbölümü içinde görevlerini yerine getiren herkesi, farklı yollardan ve iğrenç

bir saptırma faaliyetiyle-aslında bu, tam da ilerleme ihtimalini inkar etme anlamına gelse de- İlerlemenin kuvvetlerine ortak olmaya çabalayanları, yani kapitalizmin aleti olan herkesi, açıkça yada gizli gizli bu sömürgeci haydutları destekleyen herkesi, her biri sorumlu, her biri nefret dolu, her biri köle tüccarı olan ve bundan böyle devrimci eylemin şiddetinden sorumlu olacak olan herkesi ama herkesi düşmanın bil.

Ve bütün bir arada bir derede olanları, kaçamaklar icat etmeye çalışan herkesi, şarlatanları ve sahtekarları, karışık işler içindekileri süpürüp at. Ve bu beyefendilerin şahsen samimi olup olmadıklarına, şahsen iyi niyetli veya kötü niyetli olup olmadıklarına bakma. Şahsen, yani Peter'in yada Paul'ün kendi vicdanlarında sömürgeci olup olmadıklarının hiç önemi yok; çünkü burada önemli olan şey, onların bir hayli sorunlu olan öznel iyi niyetlerinin, sömürgeciliğin bekçi köpekleri olarak yerine getirdikleri uğursuz görevin nesnel anlamından tamamen bağımsız olmasıdır."[75]

Peki onlar olmadan başarabilir miyiz?

Güldürmeyin adamı, atalarımız ve Doğulu kardeşlerimizin ataları dünyanın dört bir yanında milyonlarca kilometre kare toprağı onlardan çok daha üstün bir adalet ve insanlıkla yönetirlerken de onlardan mı yardım almışlardı?

Ya onların bilimde, teknikte ulaştığı o muazzam aşama? Avrupa'nın bir çelik yığını olarak gözümüzde büyüdükçe büyüyen o endüstrisi? Ya Amerikan bombaları? Ya Garbın afakını saran çelik zırhlı duvar?

Sakın onlardan korkmanın gayet rasyonel bir tutum olacağından bahsetmeyin. Hele istiklal marşının ilk mısrası

75- "Söylev"den

"korkma!" diye başlayan bir milletin mensupları olarak.

Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var
Ulusun! Korkma, nasıl böyle bir imanı boğar
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar

Yapmamız gereken tek şey korkmamak!

Ve "bir medeniyetin ilk çürümeye başladığı yer kafası değil kalbi"yse eğer;

Bu kalpsiz medeniyete karşı kendi medeniyetimizi yükseltmek için tek ihtiyacımız olan, sağlam bir yürek, sağlam bir vicdan!

Temmuz-Ağustos 2005 Edirne

I.

Kendi yarattığı problemleri çözmekten aciz olduğunu ispat etmiş bir medeniyet, çökmüş bir medeniyettir.

En hayati sorunlarına göz yummayı seçmiş bir medeniyet hasta bir medeniyettir.

Kendi ilkelerini düzenbazlık ve yalancılık için kullanan bir medeniyet, ölüm döşeğindeki bir medeniyettir.

Gerçek şu ki; Avrupa Medeniyeti yada "Batı" Medeniyeti denilen şey, iki asırdır burjuvazinin egemenliğinde şekillendiği için, kendi varlığından kaynaklanan iki temel problemi çözmekten acizdir: Proleterya sorunu ve sömürge sorunu; kaldı ki Avrupa, kendisini ne akıl ne de vicdan kalıplarının önünde temize çıkartma yeteneğinden de yoksundur ve gitgide daha da iğrenç bir ikiyüzlülüğe sığınmak-

tadır, çünkü artık insanları kandırması daha da zordur.

Avrupa savunmasızdır.

Görünüşe bakılırsa, Amerikalı stratejistlerin birbirlerine fısıldadıkları şey de budur.

Bu kendi başına pek de önemli değil.

Önemli olan, Avrupa'nın ahlaken ve ruhen savunmasız oluşudur.

Ve bugün ona yöneltilen suçlamalar yalnız Avrupalı kitlelerden değil, dünya çapında köleliğin derinliklerinden gelip kendilerini yargıçlığa terfi ettiren on milyonlarca insandan birden gelmektedir.

Sömürgeciler Çin Hindi'nde onları öldürebilir, Kara Afrika'da hapse tıkabilir, Madagaskar'da onlara işkence yapabilir, Batı Hint bölgesinde acımasız tedbirler alabilirler. Ancak bundan böyle sömürgeleştirilenler onlara karşı bir avantajları olduğunu biliyorlar.

Biliyorlar ki geçici "efendileri" yalan söylüyor.

Tam da bu yüzden efendileri güçsüz.

Ve benden sömürgecilik ve medeniyetten bahsetmem istendiğine göre, bütün yalanların kaynağı olan o esas yalanın üzerine gidelim.

— Sömürgecilik ve medeniyet?

Bu konuyla uğraşırken, en sık başa gelen bela, sorunları ustalıkla saptıran ve dahası onlar için sağlanan nefret uyandırıcı çözümleri meşrulaştıran kolektif ikiyüzlülüğe iyi niyetle inanıp enayi durumuna düşmektir.

Başka bir deyişle, burada önemli olan şey, o ilk masum soruyu açık bir şekilde görmek, açık bir şekilde düşünmekki bu tehlikelidir- ve açık bir şekilde cevaplamaktır:

Sömürgecilik esasen nedir?

Ne olmadığı üzerinde anlaşmak gerekirse:

Ne İncil'i öğretmektir, ne hayırsever bir girişimdir; ne

cehaletin, hastalıkların ve tiranlığın sınırlarını geriletme arzusudur, ne Tanrının yüceltilmesi için üstlenilen bir projedir, ne de hukuk düzenini genişletme çabasıdır. Sonuçlarından çekinmeksizin, ilk ve son kez olmak üzere kabul etmeliyiz ki, buradaki tayin edici aktörler serüvenci ve korsan, toptancı ve gemi sahibi, altın arayıcısı ve tüccar, hırs ve güç, ve bunların da gerisinde, içsel nedenlerden dolayı, tarihin belli bir noktasında, birbirine rakip ekonomileri arasındaki rekabeti dünya ölçeğinde yaymaya kendisini zorunlu hisseden bir medeniyetin şeytani gölgesidir.

Analizime devam ederken, anlıyorum ki, bu iki yüzlülük çok yakın tarihlidir, yani ne büyük piramitlerin tepesinden Meksika'yı keşfeden Cortéz, ne Cuzco'nun önünde Pizzaro(ne de Cambuluc'un önünde Marco Polo) daha üstün bir düzenin habercisi olduklarını ilan etmişlerdi.

Onlar öldürdüler; onlar yağmaladılar; onların miğferleri, mızrakları, açgözlülükleri vardı; köleciliği savunanlar ise sonradan geldiler. Bu alanda baş suçlu; kurbanları Kızılderililer, Sarı ırktan insanlar ve Zenciler olan, **"Hıristiyanlık=medeniyet"**, **"paganizm=vahşilik"** gibi sahtekarca denklemler üreten ve bunlar sayesinde ardı sıra iğrenç sömürgeci ve ırkçı sonuçlar getiren Hıristiyan ukalalığıdır.

İskan edilmenin, farklı medeniyetleri birbirleriyle ilişki içine sokmak için iyi bir şey olduğunu kabul ediyorum. Farklı dünyaları harmanlamak için mükemmel bir şey. Kendi özgün yetenekleri ne olursa olsun, kendi kabuğuna çekilen bir medeniyet körelir. Değişim medeniyetler için oksijendir, Avrupa'nın müthiş talihi onu bir kavşak haline getirmiştir, çünkü o bütün fikirlerin toplanma yeridir, bütün felsefelerin toplandığı havuzdur, bütün duyarlılıkların buluşma yeridir, enerjinin yeniden dağıtımı için en iyi yerdir, peki kabul.

Ama öyleyse soruyorum size: Sömürgecilik gerçekten de medeniyetlerin birbirleriyle ilişkiye geçmelerini sağladı mı? Ya da, eğer böylesini tercih ederseniz, ilişki kurma yolları içinde en iyisi bu muydu?

Ben bunu hayır diye cevaplıyorum.

Ve diyorum ki; sömürgecilikle medeniyet arasında uçsuz bucaksız bir mesafe vardır, yürütülen bütün sömürge seferlerinden, düzenlenen bütün sömürge statülerinden, bakanlıklardan gönderilen bütün muhtıralardan tek bir insani değer oluşamazdı.

II.

Önce, sömürgeciliğin sömürgeciyi nasıl medeniyetten çıkardığını, kelimenin tam anlamıyla onu nasıl vahşileştirdiğini, alçalttığını, gizli içgüdülerini, açgözlülüğünü, ondaki şiddeti, ondaki ırksal düşmanlığı ve ahlaki izafiyeti nasıl uyandırdığını incelemeliyiz.

Ve her seferinde göstermeliyiz ki;

Vietnam'da her kafa kesilişinde, ya da göz çıkartılışında ve Fransa'da bu duruma razı olduklarında; küçük bir kız çocuğuna her tecavüz edilişinde ve Fransa'da bu duruma razı olduklarında; Madagaskarlı'ya her işkence yapılışında ve Fransa'da bu duruma razı olduklarında; medeniyet bir başka ezici yükün altına giriyor, evrensel bir gerileme başlıyor, bir kangren oluşuyor, hastalık mikrobu yayılmaya başlıyor.

Ve çiğnenen bütün bu anlaşmaların, propagandası yapılan bütün bu yalanların, hoş görülen bütün bu acımasız seferlerin, bağlanan ve "sorgulanan" bütün bu mahkumların, işkence yapılan bütün bu vatanseverlerin, cesaret verilen bu bütün ırksal kibrin ve sergilenen bu bütün kendini beğenmişliğin sonucunda, Avrupa'nın damarlarına damla damla bir zehir akıtılmaktadır, kıta, ağır ağır ama kesin olarak barbarlığa doğru ilerlemektedir.

Ve sonra güzel bir günün birinde burjuva, dehşet verici bir bumerang etkisiyle uyandırılıverir: Gestapolar meşgul, hapishaneler dolu, işkenceciler işkence tezgahının etrafında yeni yöntemler icat etmekte, bu işkence yöntemlerini

daha rafine hale getirip, tartışmaktalar.

İnsanlar şaşkın, öfkelenirler. "Ne tuhaf! Ama boş ver –Nazizmdir, gelir geçer!" derler. Ve beklerler ve ümit ederler ve gerçeği kendilerinden saklarlar.

Yani onun barbarlık olduğu gerçeğini, muazzam bir barbarlık olduğunu, günlük barbarlıkların birikmesiyle oluşan en yüksek barbarlık olduğunu.

Onun Nazizm olduğunu, evet.

Fakat Nazizmin kurbanı olmadan önce onun suç ortağı olduklarını, Nazizm onların üzerine yüklenmeden önce onu hoş gördüklerini, onu temize çıkardıklarını, onu görmezden geldiklerini, onu meşrulaştırdıklarını.

Çünkü o zamana dek, Nazizmin yalnız Avrupalı olmayanlara uygulanmış olduğunu; Nazizmi kendilerinin besleyip büyüttüklerini, ondan sorumlu olduklarını.

Ve Nazizm bu Batılı Hıristiyan medeniyetini irinli sularında boğmadan önce onun her çatlağından sızdığını, her kılcalından kendine bir yol bulup fışkırdığını.

Evet, Hitler ve Hitlerizm tarafından uygulanan tedbirleri ayrıntılı olarak ve soğuk bir biçimde incelemek ve 20. yüzyılın o ayrıcalıklı, hümanist, Hıristiyan burjuvasının farkında olmaksızın içinde bir Hitler taşıdığını, Hitler'in bu burjuvanın içinde yaşadığını, Hitler'in onun kötü ruhu, içindeki şeytan olduğunu, eğer ona küfrederse tutarsız olacağını, ve aslında, Hitler'de affedemediği şeyin suçun kendisi değil, insanlığa karşı olması da değil, insanın küçük düşürülmesi de değil, beyaz adama karşı işlenmiş bir suç olması, beyaz adamın küçük düşürülmesi, yani o vakte kadar yalnızca Cezayir'in Araplarına, Hindistan'ın kulilerine, Afrika'nın zencilerine reva görülen sömürgeci muamelenin bu sefer Avrupa'ya uygulanması olduğunu ifşa etmek harcanan çabaya değer bir şey olur.

İşte benim bu sahte hümanizme ön yargıyla yaklaşmama neden olan en önemli şey: Onun çok uzun zamandır insan haklarını eksiltiyor olması, onun insan hakları kavramının dar, bölük pörçük ve tamamlanmamış olması-ki hala öyledir- ve bütün bunları hesaba katarsak, alçakça ırkçı olması.

Hitler hakkında çok konuştum, çünkü o bunu hak ediyor: olayları geniş bir ölçekte görmemizi ve kapitalist toplumun, şu anki aşamasında, tıpkı bireysel bir ahlak sistemi kurmaktan aciz olması gibi **"bütün insanların hakları"** kavramını oluşturmaktan da aciz olduğunu kavramamızı sağlıyor. Birilerinin hoşuna gitse de gitmese de, çıkmaz sokağın sonundaki Avrupa'da-**Adenauer, Schuman, Bidault** ve diğerlerinin Avrupa'sını kastediyorum- **Hitler** de vardır. Vadesinden fazla yaşamaya can atan kapitalizmin sonunda Hitler vardır. Şekli bir hümanizmin ve felsefi vazgeçişin sonunda Hitler var.

Ve bu böyle olduğu için, onun ifadelerinden birini hatırlamadan edemiyorum:

"Biz eşitliği değil hakimiyeti amaçlıyoruz. Yabancı bir ırkın ülkesi bir kez daha serflerin, tarım emekçilerinin ve sanayi işçilerinin ülkesi olmalı. Bu, insanlar arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak meselesi değil, onları genişletip bir hukuk içine sokmak meselesidir."

Bu kulağa gayet açık, kibirli ve vahşi geliyor ve bizi kasvetli bir gaddarlığın tam ortasına bırakıyor.

Fakat bir adım daha atalım.

Konuşan kim? Söylemeye utanıyorum:

Batılı hümanist, "idealist" filozof. Adının **Renan** olması bir tesadüf.

Pasaj, Fransa'nın kaba kuvvete karşı hakkın savaşı olarak sunduğu bir savaştan hemen sonra Fransa'da yazılan

"La Réforme Intellectuele et morale" alınmıştır, burjuva ahlakı hakkında bize çok şey anlatır:

" Daha aşağı ve dejenere ırkların üstün ırklar tarafından rejenerasyonu insanlık için yaratılan ilahi düzenin bir parçasıdır. Bizde sıradan adam, aşağı yukarı her zaman düşmüş bir soyludur, kuvvetli eli basit araçlardan çok silah tutmaya yatkındır. Çalışmaktansa savaşmayı seçer, yani ilk mevkine döner.

Regere imperio populos (İnsanlık için kurulan Tanrısal Krallık); işte bizim mesleğimiz. Bu her şeyi yakıp tutuşturan faaliyeti, Çin gibi fetih için haykıran ülkelerin üzerine yağdırın. Avrupa'yı rahatsız eden maceracıları birer ver sacruma, Frenklerin, Lombard ve Normanlarınki gibi bir göçebe aşiretine çevirin ki, herkes doğru yerini bulsun.

Tabiat bir işçi ırkı yaratmıştır: harika bir el becerisi olan ve neredeyse hiçbir onur duygusu bulunmayan Çin ırkı; onları adaletle yönetin, böyle bir yönetime duydukları şükran duygusunun karşılığı olarak ve fetheden ırka yeterli bir ödenek olacak biçimde onlardan zorla vergi toplayın, ve onlar tatmin olacaklardır.

Toprağı işleyen ırk Zencilerdir. Onlara şefkat ve merhametle davranın ve bu görevi üstlenenler de olması gerektiği gibi, efendiler ve askerler ırkı, yani Avrupa ırkıdır.

Bu asil ırkı, Çinliler ve Zenciler gibi ergastulum'da çalışma seviyesine indirin, isyan edeceklerdir. Avrupa'da az çok her isyancı, rütbesini kaybetmiş bir asker, kendisine ırkına aykırı bir görev verildiğinden yoksul bir işçi haline gelmiş ama aslında kahramanca bir hayat için yaratılmış bir insandır, daha da iyisi bir

askerdir.

Ancak işçilerimizin isyan ettiği hayat, en azından onlar askerlik için yaratılmış varlıklar olmadıklarından bir Çinliyi yada fellahı mutlu ederdi. Bırakalım, her birimiz ne için yaratıldıysak onu yapalım ve her şey yoluna girsin."

Hitler? Rosenberg? Hayır, Renan.

Ancak bir adım daha derine inelim. Sözü edilen kişi, uzun soluklu bir politikacıdır. Peki bu sözlere kim karşı çıkıyor?

M. Albert Sarraut, Çin Hindi'nin önceki Genel Valisi, **Ecole Coloniale**'de öğrencilere nutuk atarken, onlara **"Sözde her halkın üstünde bulunduğu topraklara sahip olma hakkı adına, yararlanılmamış kaynakların yeteneksiz insanların elinde bomboş durmasına yol açacak olan sözde kendini tecrit etme hakkı adına Avrupa'nın sömürgeci faaliyetlerine karşı çıkmanın aptalca"** olduğunu öğrettiğinde kim karşı çıktı?

Bildiğim kadarıyla hiç kimse.

Ve Peder Barde diye birisi **"eğer dünya nimetleri sayısız parçalara ayrılmış olarak kalsaydı, ki sömürgecilik olmasaydı böyle olacaktı, o zaman bu durum ne Tanrı'nın rızasına ne de insan topluluğunun isteklerine cevap verecekti"** diye bizi ikna ederken kim öfkelendi?

Ya ondan sonra, onun din kardeşi Peder Muller diye birisi **"İnsanlık, medenileşmemiş insanların yeteneksizlikleri, ihmalkarlıkları ve tembellikleriyle Tanrı'nın kendilerine bahşetmiş olduğu zenginlikleri sonsuza kadar boş bırakmalarına izin veremez, vermemelidir, onları bu zenginlikleri iyilerin hizmetine sunmaya zorlamalıdır"** dediğinde kim karşı çıktı?

Hiç kimse.

Yani, ne bir tek kabul görmüş yazar, ne bir tek akademisyen, ne bir tek vaiz, ne bir tek hak ve iman için savaşan haçlı, ne de bir tek "insan hakları savunucusu".

Ve nihayet, **Sarraut**'ların ve **Barde**'lerin, **Muller**'lerin ve **Renan**'ların ve daha güçlü ve daha iyi teçhizatlanmış uluslar lehine, Avrupalı olmayan halklara **"kamusal amaçlar için bir tür kamulaştırma"** uygulanmasını yasalara uygun bulan her bir kişinin ağızlarından çoktan beri sesini duyuran aslında Hitler'den başkası değildir.

Nereye varmak istiyorum? Şu fikre:

Hiç kimse masum amaçlarla sömürgeleştirmez, sömürgeleştiren hiç kimse de bunun bedelini ödemekten kurtulamaz, sömürgeleştiren bir ulus, sömürgeleştirmeyi ve zoru meşrulaştıran bir ulus, zaten hasta bir medeniyettir; ahlaken sakatlanmış bir medeniyet. Karşı konulmaz biçimde bir sonuçtan diğerine ilerleyen bir medeniyet; öyle bir medeniyet ki bir yadsımadan diğerine, kendi Hitler'ini çağırır durur, yani kendi cezasını.

Sömürgecilik barbarlığı medenileştirme seferinde öyle bir mevzidir ki buradan medeniyetin inkarı herhangi bir anda su yüzüne çıkabilir, katıksız ve basit bir şekilde.

Başka bir yerde sömürgeci seferlerin tarihinden derlenmiş birkaç olaydan bahsetmiştim.

Maalesef bu herkesi memnun etmedi. Anlaşılan kirli çamaşırları ortaya dökmüştüm. Hakikaten!

— Cezayir'i işgal edenlerden biri olan **Montagnac**'tan alıntı yapmanın hiç mi anlamı yoktu? **"Beni zaman zaman rahatsız eden düşünceleri aklımdan çıkartmak için bazı kafaları kestiriyorum, enginarların kafalarını değil, insanların kafalarını."**

Count d'Hérisson'un mecliste konuşma hakkına karşı çıkmak acaba daha mı akıllıca olurdu:

"Şu doğru ki, biz gelirken mahkumlardan çifter çifter toplanmış bir fıçı dolusu kulak getiriyoruz, dostça yada düşmanca."

Saint Arnaud'un vahşi inancını açıkça söyleme hakkını acaba inkar mı etmeliydim: **"Yakıp yıkıyoruz, yağmalıyoruz, evleri ve ağaçları yok ediyoruz."**

Acaba Mareşal Bugeaud'u bütün bunları yürekli bir teoride sistematize etmekten ve meşhur atalarının emsaline başvurmaktan alı mı koymalıydım? :

"Afrika'yı geniş bir şekilde istila etmeliyiz, aynen Frankların ve Gotların istilası gibi."

Son olarak, acaba unutkanlığın izlerine, General Gerard'ın hatırlanmaya değer o kahramanca işlerine gönderme yapmalı, ve gerçeği söylemek gerekirse, hiçbir zaman kendini savunmayı hayal etmemiş bir şehir olan Ambike'nin zapt edilmesine sessiz mi kalmalıydım:

"Yerli silahlı adamlar sırf erkekleri öldürmek için emir almışlardı, fakat onları kimse engellemedi, kan kokusuyla kendinden geçmiş bir şekilde, tek bir kadının ve tek bir çocuğun bile canını bağışlamadılar...Akşamüzerine doğru hararet hafif bir sisin yükselmesine neden oldu: Şehrin hayaleti, batan güneşte buharlaşan şey, beş bin kurbanın kanıydı."

Evet yada hayır, bu şeyler doğru mu? Ya arazi dürbünüyle iyi bir Annamese katliamı izlerken, Loti'nin leşinin onu şehvetli titremeler ve ürpermelerle zevke getirdiği o sadist zevkler ve isimsiz tatlar?

Doğru mu, değil mi?

Ve bu şeyler kimsenin inkar edemeyeceği biçimde, doğruysa, bunu küçümsemek için, "bu cesetler hiçbir şey kanıtlamaz" da denecek mi?

Kendi adıma ben, şayet bu iğrenç insan kasaplığından

birkaç ayrıntı hatırlamış olsaydım, bu; bütün bunlardan hastalıklı bir zevk almamdan dolayı değil, koparılan bu insan kafalarının, bu kulak koleksiyonlarının, yakılan onca evin, bu gotik istilaların, bu buharlaşan kanın, kılıçların ucunda yok olup giden bu şehirlerin kolay kolay akıldan çıkarılmasının mümkün olmamasından dolayı olurdu.

Bunlar kanıtlıyor ki, sömürgecilik, tekrarlıyorum, en medeni adamı bile insanlıktan çıkarır, yerlilere duyulan nefret üzerine kurulan ve bu nefret aracılığıyla meşrulaştırılan sömürgeci faaliyet ve sömürgeci fetih, kaçınılmaz biçimde onu üstleneni dönüştürmeye yönelir, sömürgeci de vicdanını yatıştırmak için diğer insanı bir hayvan gibi görme eğilimi içine girer ve kendini ona hayvan gibi davranmaya alıştırır ve nesnel olarak bizzat kendisini bir hayvana dönüştürmeye yönelir.

İşte sonuç budur, benim de işaret etmek istediğim sömürgeciliğin bumerang etkisi.

Adil değil mi? Hayır. Aynı faktörlerin bir gurur kaynağı olduğu bir dönem de vardı, yarınından emin bir şekilde insanların kelimeleri ağızlarında gevelemedikleri bir dönem. Son bir alıntı; Essai sur la colonisation (Sömürgecilik üzerine bir deneme, Paris, 1907)'nin yazarı, Carl Siger diye birisinden:

"Yeni ülkeler, kişiye, metropol ülkelerde belirli önyargılara, makul ve düzenli bir yaşam anlayışına göğüs gerecekken, sömürgelerde değerini doğrulayacak ve geliştirecek büyük bir serbestliğe sahip olacak olan şiddet içeren faaliyetler için geniş bir alan sunar. Bu yüzden sömürgeler bir dereceye kadar, modern toplumlar için bir emniyet sübabı işlevini yerine getirebilirler. Sömürgelerin bize tek faydası bu olsaydı bile, yine de bu çok büyük bir fayda olacaktı."

Gerçekten, kimsenin düzeltmeye gücünün yetmeyeceği ve çekilecek hiçbir cezanın bedelini ödeyemeyeceği günahlar vardır.

Fakat biz sömürgeleştirilen hakkında konuşalım. Sömürgeciliğin tam olarak neyi yok ettiğini açık seçik görüyorum:

Ne, **Deterding** ne, **Royal Dutch** ne de, **Standart Oil** beni o muhteşem **Kızılderili Medeniyetleri, Aztekler** ve **İnkalar** için avutabilir.

Gelecekteki bir tarihte can vermeye mahkum edilmiş olan ve yıkım prensibiyle tanıştırılmış medeniyetleri açık seçik görüyorum: **Okyanusya, Nijerya, Malavi.**

Güvenlik? Kültür? Hukuk düzeni? Bu sırada etrafıma bakıyorum ve her nerede sömürgeci ve sömürge yüz yüze geldiyse; kuvvet, zulüm, küstahlık, sadizm ve çatışma görüyorum; birkaç bin alt dereceden memurun, "evlat"ların, esnafın, evrak memurlarının ve nabza göre şerbet verme işi için gerekli olan yorumcuların aceleye gelmiş imalatını görüyorum.

İlişkiden bahsettim.

Sömürgeci ve sömürge arasındaki ilişkide yalnız zorla çalıştırmaya, baskı ve gözdağına, polise, vergi toplamaya, hırsızlığa, tecavüze, zorunlu ürüne, nefrete, güvensizliğe, kendini beğenmişliğe, kabalığa, beyinsiz seçkinlere ve alçaltılmış kitlelere yer vardır.

Hiçbir insani ilişki yoktur, aksine sömürgeciyi bir dershane monitörüne, bir ordu çavuşuna, bir gardiyana, köleleri güden bir çobana; yerliyi ise bir üretim aracına dönüştüren bir hakimiyet ve itaat ilişkisi vardır.

Şimdi de bir denklem ilan etme sırası bende:

— **Sömürgecilik=Şeyleşme** —

Uğultuları duyuyorum. Bana ilerlemeden, "başarılan-

lardan", tedavi edilen hastalıklardan, iyileştirilen yaşam standartlarından bahsediyorlar. —

— Ben, öz suları çekilip tüketilmiş, kültürleri ayaklar altında çiğnenmiş, kurumları yıkılmış, toprakları zapt edilmiş, dinleri darmadağın edilmiş, muhteşem sanat eserleri yok edilmiş, olağanüstü imkanları ortadan kaldırılmış toplumlardan bahsediyorum. —

Onlar bilgileri kafama fırlatıp duruyorlar, istatistikleri, yolların mil uzaklıklarını, demiryolu raylarını.

Ben **Kongo-Océan**'a kurban edilen binlerce insandan bahsediyorum.[1] Ben, şu an bunları yazdığım sırada, Abidjan Limanını elleriyle kazanlardan bahsediyorum. Ben tanrılarından, topraklarından, alışkanlıklarından, yaşamlarından, yaşamdan, danstan, bilgelikten koparılmış milyonlarca insandan söz ediyorum.

Ben, içlerine kurnazlıkla korkunun aşılandığı, kendilerine aşağılık kompleksine sahip olmanın, korkuyla titremenin, diz çökmenin, umutsuzluğa kapılmanın ve dalkavukça davranmanın öğretildiği milyonlarca insandan bahsediyorum.

Onlar ihraç edilen pamuğun ya da kakaonun tonajıyla, zeytin ağaçları ve asmaların yetiştirildiği alanların kaç dönüm olduğuyla benim gözlerimi kamaştırmaya çalışıyorlar.

Darmadağın edilmiş doğal ekonomilerden söz ediyorum- öncesinde yerli nüfusa adapte olmuş uyumlu ve uygulanabilir olan ekonomilerden- tahrip edilen tarımsal mahsülden, sürekli olarak karşılaşılan kötü beslenmeden, yalnız metropolün faydalanacağı doğrultuda yönlendirilen tarımsal gelişmeden, ürünlerin yağmalanmasından, hammaddelerin yağmalanmasından söz ediyorum.

Onlar bu suistimallerden kendilerine bir gurur payı çı-

1-Brazzaville ile Pointe-Noire limanını birbirine bağlayan demiryolu hattı

karıyorlar.

Suistimaller hakkında çok fazla konuşuyorum, dediğim de şu; eskilerin üzerine çok daha iğrenç olan yenilerini ekleyip duruyorlar. Onlar bana bunlara neden olan yerel tiranlardan bahsediyorlar ama ben genellikle eski tiranların yenileriyle çok iyi geçindiklerini ve aralarında insanların zararına bir karşılıklı hizmetler ve suç ortaklığı şebekesi kurulduğunu kaydediyorum.

Onlar bana medeniyetten bahsediyorlar, ben proleterleşmeden ve mistifikasyondan bahsediyorum.

Kendi adıma Avrupalı olmayan medeniyetlerin sistematik bir savunusunu yapıyorum.

Her geçen gün, adaletin her yadsınması, polis tarafından yenilen her dayak, kan içinde boğulan her işçi talebi, her cezalandırma seferi, her polis arabası, her jandarma ve her milis eski toplumlarımızın değeri konusunda bizi ikna ediyor.

Onlar komünal toplumlardı, küçük bir azınlık için çalışan büyük bir çoğunluk değil.

Söylendiği gibi sadece kapitalizm öncesi (prekapitalist) toplumlar değil, kapitalizm karşıtı (antekapitalist) toplumlardı.

Her zaman demokratik toplumlardı.

Yardımsever toplumlardı, kardeşçe toplumlardı.

Ben, emperyalizm tarafından yok edilen toplumların sistematik bir savunusunu yapıyorum.

Onlar hakikiydiler, bir temenni değildiler; hatalarına karşın nefret edilecek yada suçlanacak toplumlar değildiler. Hallerinden memnundular. Onlarda "başarısızlık" sözcüğünün de "avatar" (Tanrının dünyaya insan ya da hayvan şeklinde inmesi fikri) sözcüğünün de bir anlamı yoktu. Onlar umudu dokunulmamış olarak sakladılar.

Oysa ki bunlar Avrupa dışındaki Avrupalı kurumlara

atfedilebilecek kelimeler. Benim tek tesellim, sömürgeleştirme dönemlerinin geçmesi, ulusların bir süre için uyuması ve bu insanların hayatta kalması.

Böyle konuşunca, bazı çevreler anlaşılan benim içimde bir **"Avrupa düşmanı"** ve Avrupa öncesi geçmişe dönüşün peygamberini keşfettiklerini uyduruyorlar.

Kendi adıma, ben, bu tip görüşleri nerede ifade ettiğimi, Avrupa'nın insan düşüncesinin tarihindeki önemini nerede küçümsediğimi, nerede herhangi bir geriye dönüş için vaaz verdiğimi, hatta nerede bir geri dönüşün mümkün olabileceğini ileri sürdüğümü sonuçsuz bir şekilde arayıp duruyorum.

Gerçek şu ki; ben çok daha farklı bir şey söyledim: Sözgelimi Afrika'nın büyük tarihsel trajedisinin dünyanın geri kalanıyla temasa geçmekte bu kadar geç kalması kadar kötü olmadığını; Avrupa'nın yayılmaya tam da en vicdansız finansörlerin ve sanayicilerin ellerine düştüğü sırada başladığını; yolumuzun üzerinde bu tip bir Avrupa'yla karşı karşıya gelmenin bizim talihsizliğimiz olduğunu ve Avrupa'nın tüm insanlığın önünde, bu ceset kulelerinden sorumlu olduğunu.

Başka bir bağlamda, sömürgeciliği değerlendirirken, Avrupa'nın kendisine hizmet etmeyi kabul eden bütün yerel feodal beylerle çok iyi geçindiğini, onlarla iğrenç bir suç ortaklığı ağı dokuduğunu, zorbalıklarını daha etkili ve randımanlı hale getirdiklerini ve aslında en zararlı yönleriyle eskinin hayatta kalma süresini yapay olarak uzatma eğiliminde olduklarını ekledim.

Avrupa'nın modern sömürüyü eskinin adaletsizliğine, nefretle dolu ırkçılığı eskinin eşitsizliğine eklediğini söyledim.

Niyetimden dolayı saldırıya uğrarsam, belirtmek isterim ki, Avrupa'nın sömürgeci faaliyetini sömürge rejimde

belli alanlarda ulaşılan maddi ilerlemelerle aklamaya çalışması a posteriori (deneysel olarak) sahtekarlıktır-çünkü Avrupa müdahale etmeseydi aynı ülkelerin hangi maddi gelişme aşamasında olacağını kimse bilemediği için ani değişim, tarih boyunca her zaman her yerde mümkündür, çünkü teknolojinin Afrika ve Asya'ya girişi, bunların idari yeniden yapılanmaları, tek kelimeyle "Avrupalılaşmaları"(Japonya örneğinde de ortaya çıktığı gibi) hiçbir şekilde Avrupalının işgaline bağlı değildir; çünkü Avrupalı olmayan kıtaların Avrupalılaşması Avrupalıların topukları altında olmaktan başka bir şekilde de başarılabilirdi, çünkü bu Avrupalılaşma hareketi zaten yürürlükteydi, ve hatta yavaşlatılmıştı, çünkü Avrupa'nın her ele geçirişinde yolundan saptırılmıştı.

Bunun kanıtı ise şu anda Afrika'nın yerli insanları okul isterken reddedenin sömürgeci Avrupa olması, Afrikalılar limanlar ve yollar isterken Avrupalı'nın pintilik yapması, sömürgeleştirilenler ilerleme isterken, bunları geri bırakanın sömürgeci olmasıdır.

III.

Daha da ileri gitmek gerekirse, şu an Batı Avrupa'nın barbarlığının akıl almaz derecede yüksek bir seviyeye ulaştığı, bu seviyenin ancak ABD'nin barbarlığı tarafından geride bırakıldığı -oldukça geride bırakıldı, doğru- şeklindeki fikrimi gizlemiyorum.

Ve Hitler'den bahsetmiyorum, yada gardiyandan, yada serüvenciden; ben yolun karşısındaki "terbiyeli çocuk"tan söz ediyorum, bir SS elemanından, gangsterlerden değil, saygıdeğer burjuvalardan bahsediyorum.

Bir ara **Léon Bloy** dolandırıcılara, yalancı şahitlere, sahtekarlara, hırsızlara ve pezevenklere **"Hristiyan erdemlerinin örneklerini yerlilere sunma"** sorumluluğu verilmesine içerlemişti.

İlerleme gösterdik: Bugün sahtekarların ve işkencecilerin yöntemleriyle deniz aşırı toprakları yönetmenin onuru için entrika çevirenler -küçük bir başarı bile göstermeksizin- o "Hıristiyan erdemlerinin" sahipleridir.

Zalimliğin, yalancılığın, köpekliğin ve namussuzluğun Avrupa burjuvazisinin ruhunun derinliklerine gömüldüğünün bir işareti.

Tekrar ediyorum; Ben Hitler'den, SS'lerden, pogromlardan yada toplu idamlardan bahsetmiyorum. Farkında olmayanları yakalayan bir reaksiyondan, fırsat tanınan bir refleksten, hoşgörü gösterilen bir parça alaycılıktan bahsediyorum. Ve eğer kanıt isteniyorsa, Fransız Ulusal Meclisi'nde tanık olma ayrıcalığına eriştiğim yamyamca histeriden bah-

sedebilirim.

Hakikaten sevgili meslektaşlarım (böyle diyorlar) **sizlere şapkamı çıkartıyorum.** (tabi ki bir yamyamın şapkası)

Şunu bir düşünün! **Madagaskar**'da 90 bin ölü! **Çin Hindi** ayaklar altında çiğnenmiş, paramparça edilmiş, suikastlar düzenlenmiş, Ortaçağın derinliklerinden akılda kalan işkenceler yapılmış. Ama ne manzara.

Uyuklayan vekilleri kendine getiren lezzetli ürpermeler. Vahşi bir curcuna! **Bidault**; boka batmış bir komünyon ekmeğine benzeyen, kaypak ve mutaassıp yamyamlık, **Moutet**; gizli ilişkiler ve tantanalı saçmalıkların yamyamlığı, **Coste-Floret**; yalanmamış ayı yavrusunun, sürekli pot kıran bir aptalın yamyamlığı.

Unutulmaz, bayanlar baylar! Bir mumyanın sargıları kadar ağırbaşlı ve soğuk bir ifadeyle Madagaskarlı'yı bağlarlar. Birkaç basmakalıp sözle onu sizin adınıza hançerlerler. Kaşla göz arasında sizin adınıza onun bağırsaklarını çıkartırlar. İyi iş! Bir damla kanı bile boşa harcamadan.

Onu son damlasına kadar içenler, Ramadier gibiler, Silenyus[1] gibi itibarlarına leke sürenler, eski bir Gallinin deniz ayısına benzeyen bıyığını onunla kolalayan Fontlup Esperaber[2] gibiler, fıçıdan çıkan fışkırmalara yönelen ve yeni şarapla olduğu gibi kendini bunlarla da sarhoş eden Desjardins. Şiddet! Zayıfın şiddeti.

Dikkate değer bir şey daha: Bir medeniyetin ilk çürümeye başlayan yeri kafası değil, kalbidir.

Kabul ediyorum ki Avrupa medeniyeti ve Avrupa'nın sağlığı söz konusu olduğunda, o titreyen ihtiyar ve Cizvit

1- Klasik mitolojide Silenus Pan'ın oğlu olan bir yarı tanrıydı. Şarap Tanrısı Bacchus'un üvey babasıydı ve genellikle sarhoş olan, neşeli bir ihtiyar olarak tasvir edilir.

2- Aslında sonraki olayların da kanıtladığı üzere kötü bir adam değildi, ancak o sıralar mutlak bir çılgınlık içindeydi.

Papazları tarafından eğitilen o erdemli genç adam tarafından üzerimize adeta geğirilen o "Gebertin, Gebertin" "Hadi bakalım kan görelim" çığlıkları, benim üzerimde, Paris'te gerçekleşen en sansasyonel banka soygunlarından çok daha kabul edilemez bir izlenim bırakıyor.

Ve bakın bu hiçbir şekilde bir istisna değil.

Aksine burjuva domuzluğu bir kuraldır. Bir asırdır onun izindeyiz. Onu dinliyoruz, ona şaşırıyoruz, onu buluyoruz, onu izliyoruz, kaybediyoruz, yeniden buluyoruz, onu gözetliyoruz, ve her geçen gün o, daha da mide bulandırıcı bir şekilde teşhir oluyor.

Oh! Bu beyefendilerin ırkçılıkları beni ilgilendirmiyor, onlara kızmıyorum. Sadece onu inceliyorum. Onu kaydediyorum, hepsi bu.

Kendini açıkça ifade ettiği için ve parlak gün ışığında bir belirti olarak ortaya çıktığı için ona neredeyse minnettarım.

Bir zamanlar **Bastille**'de fırtınalar estiren o korkusuz sınıfın artık sakat olduğunun bir işareti. Ve bu ceset gevezelik etmeye başladığında bir bakıma şöyle şeyler duyuyorsunuz:

"Kolomb'un yüzyılında yeni dünyanın düşük seviyedeki sakinlerini denkleri olarak tanımayı reddeden Avrupalıların bu ilk dürtüsünde bir çok açıdan haklılık payı vardı. Bir kimse sadece ruhunda değil vücudunun dış görünüşünde bile yazısı bulunan o aforozu okumadan bir vahşiye bir an olsun bakamaz."

Bu mistik değirmenin öğüttüğü satırlardır ve **Lapouge**'nin imzasını taşır.

Sonra şunu duyarsınız:

"Doğal seleksiyona dayanan bir bakış açısıyla, siyah ve sarı unsurların onlardan kurtulmanın zorlaşacağı ölçüde büyük bir sayısal genişlemesi gerekseydi, bunu bir bahtsızlık olarak görürdüm. Bununla

birlikte, eğer geleceğin toplumu düalistik bir temelde, yani dolikosefal ırkın yönettiği ve aşağı ırkın kaba işçilikle sınırlandırıldığı biçimde organize edilecekse, ikinci görevin sarı ve siyah ırklara düşmesi makuldür.

Bu durumda, onlar, yine de dolikosefal ırk için bir sakınca değil bir avantajdır... Unutulmamalıdır ki, kölecilik, atın yada öküzün evcilleştirilmesinden daha anormal bir şey değildir. Bu yüzden gelecekte farklı biçimlerde yeniden ortaya çıkması mümkündür. Ki onun yerine tek bir üstün ırkın doğal seleksiyon yoluyla yükseltilmesi şeklindeki basit çözüm uygulanmazsa, muhtemelen bunun gerçekleşmesi kaçınılmaz hale gelecektir."

Bu da bilimsel değirmenden, Lapuoge.

Bir de şuna bakın (bu da edebiyat değirmeninden):

"Mambere'nin zavallı Bayas'ına karşı kendi üstünlüğüme inanmak zorunda olduğumu biliyorum. Biliyorum ki kanımla gurur duymalıyım. Üstün bir insan kendisinin üstün olduğuna inanmayı bırakırsa, gerçekte üstün olmayı bırakır. Üstün bir ırk kendisinin seçilmiş bir ırk olduğuna inanmayı bırakırsa, seçilmiş bir ırk olmayı bırakır."

Bu da Afrika askeri Psichari'den.

Onu gazete jargonuna çevirin, alın size Faguet:

"Barbar, neticede Romalı ve Grek gibi aynı ırktandır. O bir kuzendir. Sarı adam, siyah adam, hiçbir şekilde bizim kuzenimiz değildir. İşte burada gerçek bir fark bulunur, gerçek bir mesafe, oldukça büyük bir mesafe: yani etnik mesafe.

Her şeyin ötesinde medeniyet şimdiye dek hiçbir zaman beyaz adam dışında birileri tarafından yaratılmamıştır...Eğer Avrupa sarı olursa, mutlaka bir ge-

rileme olacak, yeni bir karanlık ve karışık dönem gelecektir, ki bu da yeni bir Ortaçağdan başka bir şey değildir."

Ve sonra daha da aşağılara, küreğin gidebileceğinden bile daha derine, cehennemin dibine kadar, hep aşağılara, ve işte karşınızda M. Jules Romains, Académie Française ve Revue des Deux Mondes'tan (Tabi, M. Farigoule'nin bir kez daha ismini değiştirip güvenlik amacıyla bu sefer de Salsette ismini almasını boşverin)[3].

Önemli olan M. Jules Romains'in şunu yazacak kadar ileri gidebilmesidir:

"Şu hipotezi savunmayı kabul eden insanlarla bir tartışma yürütmek istiyorum: Metropolde, 5-6 milyonu Garonne vadisinde olan 10 milyon siyah bulunan bir Fransa. Acaba güneybatımızın kahraman insanları hiç ırksal önyargıyla temas etmiş olmaz mıydı? Bütün gücün zencilere, kölelerin çocuklarına devredilmesi gibi bir sorun ortaya çıksa, en ufak bir endişe olmaz mıydı?

Bir keresinde 20 tane safkan siyahla karşılaştım...Zenci erkek ve kadınlarımızı sakız çiğnedikleri için kınamayacağım. Sadece, bu hareketin çeneleri vurgulamak gibi etkisi olduğuna ve bana Panathenaea'nın geçit törenlerinden çok ekvator ormanlarını hatırlattığına işaret edeceğim...Siyahların ırkı şimdiye dek asla bir Einstein, bir Stravinsky, bir Gershwin üretmedi ve üretmeyecek de."

Aptalca bir karşılaştırmadan diğerine: **Revue des**

3- Jules Romains onun 1953'te resmi olarak kabul ettiği Louis Farigoule isminin takma adıydı. Salsette kitaplarının birinde geçen bir karakterdir. (Salsette discovers America-Salsette Amerika'yı keşfediyor, 1942) Bununla beraber alıntı yapılan pasaj sadece 1950'de Fransa'da yayınlanan bu kitabın genişletilmiş ikinci baskısında bulunmaktadır.

Deux Mondes'un ve diğer yerlerin peygamberi, bizleri "bütünüyle farklı" şeyler arasında benzerlikler çizmeye davet ettiğine göre; bir zenci olarak benim (hiç kimse serbest çağrışımların efendisi olmadığına göre) acaba şöyle düşünmeme izin var mı: Bu adamın sesiyle Dodona meşesinin hışırtıları, hatta bir kazanın titreşimleri arasında Missouri eşeğinin anırmasıyla olduğundan çok daha az ortak nokta vardır.[4]

Bir kere daha, sistematik olarak bizim eski Zenci medeniyetlerimizin tarafını tutuyorum, onlar nezaket sahibi medeniyetlerdi.

Öyleyse, diyorsunuz, gerçek sorun onlara geri dönmek. Hayır, tekrar ediyorum. Biz meseleleri siyah ve beyaz, ya hep ya hiç biçiminde algılayan insanlardan değiliz. Bizim için sorun, geçmişi tekrarlamak için hayalci ve verimsiz bir çabaya girişmek değil, ilerilere gitmek. Yeniden hayat vermek istediğimiz şey ölü bir medeniyet değil. Bunu egzotizm meraklılarına bırakıyoruz. İstediğimiz şey, şimdiye dek güneşin altında çürüyerek kokuşmuş bir leşe dönüşen bu sömürgeci toplumun ömrünü uzatmak ise hiç değil. Yaratmamız gereken yeni bir toplumdur, esaret altındaki kardeşlerimizin yardımıyla, modern zamanların üretici güçleriyle zengin, eski günlerin kardeşliği ve dayanışmasıyla sıcak bir toplum.

Bunun mümkün olduğunu gösteren bir takım örnekler için Sovyetler Birliği'ne bakabiliriz.

Ama hadi yine biz **M. Jules Romains**'a dönelim:

Kimse küçük burjuvanın şimdiye dek hiçbir şey okumadığını söyleyemez. Tersine, o her şeyi okumuştur, her şeyi hırsla yalayıp yutmuştur.

4- Dodona'daki meşhur Yunan kehanetinin karşılıkları kutsal bir meşe ağacının hışırtılarında kendini belli etmişti. Meşhur bir tapınak hazinesi olan kazan, rüzgar tarafından sallandığında pirinçten bir kazana çarparak alışılmamış uzun süreli titreşimler yaratan bir kırbacı elinde tutan bir pirinç figürden oluşmaktaydı.

Ancak beyni, bazı basit sindirim sistemi biçimleri şeklinde işler. Önce filtre eder, ve bu filtre yalnızca burjuvanın temiz vicdanının kalın derisini besleyebilen şeylerin geçmesine izin verir.

Fransızların ülkelerine gelişinden önce Vietnamlılar eski, harika ve rafine bir kültürün insanlarıydılar. Bu gerçeği aklına getirmek Banque d'Indochine'in sindirimini alt üst eder. Öyleyse haydi unutma makinesini başlatın.

Bugün işkence gören Madagaskarlılar, bir asırdan az bir zaman önce şairdiler, sanatçıydılar ve yöneticiydiler? Şşşşş! Ağzınızı kapalı tutun. Ve sessizlik çöker, sessizlik bir kasa kadar derin.

Neyse ki hala zenciler var. Ah! Zenciler! Hadi zenciler hakkında konuşalım.

Kabul, zenciler hakkında konuşalım.

Sudanlıların imparatorluklarından mı? Benin'in bronz eserlerinden mi? Shango heykeltıraşlığı? Bana uyar, Avrupa başkentlerini süsleyen o duygusuz, kötü sanat eserleri arasında bizim için bir değişiklik olur. Ya Afrika müziği, onun hakkında konuşalım mı? Neden olmasın?

Ve ilk kaşiflerin söyledikleri hakkında konuşalım onların gördükleri hakkında...Şirket yemliklerinde beslenenlerin değil! Ama **d'Elbées, Marchais, Pigafettas!** Sonra **Frobenious!** Sahi Frobenious'un kim olduğunu biliyor musunuz? Hadi beraber okuyalım: **" Kemiklerinin ilikle-rine kadar medenileşmişler! Barbar zenci fikri bir Avrupa icadıdır."**

Dar kafalı burjuva artık daha fazlasını duymak istemiyor. Kulaklarını kapatarak bu fikre bir fiske vuruyor.

Fikir, sinir bozucu bir sinek.

IV.

Bu nedenle yoldaş, sadece sadist idarecileri ve açgözlü bankerleri değil, sadece namussuz, dalkavuk politikacıları ve boyun eğmiş yargıçları değil, aynı şekilde ve aynı sebepten dolayı kin dolu gazetecileri de, aptallıkla ve dolarlarla kaplı guatrlı akademisyenleri de, metafizik meraklısı etnografyacıları da, Belçikalı küstah ilahiyatçıları da, Nietche'nin kıçından kaçırdığı kötü kokularla doğmuş gevezelik yapan entelektüelleri de, paternalistleri, rüşvetçileri, egzotizm meraklılarını da, tarım sosyologlarını, göz boyayanları, sahtekarları, boş konuşan sanatçıları ve üçkağıtçıları da ve genel olarak Batının burjuva toplumunu savunmak için kurulmuş bu sefil işbölümü içinde görevlerini yerine getiren herkesi, farklı yollardan ve iğrenç bir saptırma faaliyetiyle-aslında bu, tam da ilerleme ihtimalini inkar etme anlamına gelse de- ilerlemenin kuvvetlerine ortak olmaya çabalayanları, yani kapitalizmin aleti olan herkesi, açıkça ya da gizli gizli bu sömürgeci haydutları destekleyen herkesi, her biri sorumlu, her biri nefret dolu, her biri köle tüccarı olan ve bundan böyle devrimci eylemin şiddetinden sorumlu olacak olan herkesi ama herkesi düşmanın bil.

Ve bütün bir arada bir derede olanları, kaçamaklar icat etmeye çalışan herkesi, şarlatanları ve sahtekarları, karışık işler içindekileri süpürüp at. Ve bu beyefendilerin şahsen samimi olup olmadıklarına, şahsen iyi niyetli veya kötü niyetli olup olmadıklarına bakma. Şahsen, yani Peter'in ya da

Paul'ün kendi vicdanlarında sömürgeci olup olmadıklarının hiç önemi yok; çünkü burada önemli olan şey, onların bir hayli sorunlu olan öznel iyi niyetlerinin, sömürgeciliğin bekçi köpekleri olarak yerine getirdikleri uğursuz görevin nesnel anlamından tamamen bağımsız olmasıdır.

Ve bu bağlamda, (bilinçli olarak çok farklı disiplinlerden alınmış) bir takım örnekler gösteriyorum:

- **Gouro**'nun, belli bazı doğru gözlemlerin arasında, peşin hükümlü ve kabul olunamaz tezlerin savunulduğu, **"Les Pays Tropique"**(Tropik Dünyalar) adlı kitabından:

Hiçbir zaman büyük bir tropik medeniyetin olmadığını, büyük medeniyetlerin sadece ılıman iklimlerde var olduklarını, her tropikal ülkeye medeniyet tohumunun geldiğini fakat bu tohumun sadece tropikal olanların dışındaki yerlerden gelebileceğini, eğer tropikal ülkeler ırkçıların biyolojik laneti altında olmasa bile, en azından, bundan daha az etkili olmayan ve aynı sonuçları getirecek bir coğrafi lanetin onları tehdit edeceğini savunan Gurou'dan.

- Sonra Belçikalı ve misyoner, **Peder Tempels**'in **"Bantu felsefesi"**nden:

Bir kimsenin hayal edebileceği en yapmacık ve kokuşmuş olanı, fakat anlaşılan Hinduizm başkaları tarafından keşfedildiğinden Zencileri "ahlaklı avarelere" çevirmekle tehdit eden "komünist materyalizme karşı koymak için tam vaktinde keşfedilen Bantu felsefesinden.

-Medeniyetin tarihçi ve romancılarından (ki bunların ikisi de aslında aynı şeydir), şundan veya bundan değil, hepsinden ya da aşağı yukarı hepsinden, onların sahte objektifliklerinden, şovenizmlerinden, kurnaz ırkçılıklarından, beyaz olmayan ırklarda ve özellikle siyah ırkta bulunan her hangi bir meziyeti peşinen reddetme konusundaki ahlaksız tutkularından, tüm şan ve şerefi kendi ırklarının tekeline al-

ma saplantılarından.

- Psikologlar, sosyologlar ve bunun gibilerden, onların ilkelliğe bakışlarından, hileli araştırmalarından, kendilerine hizmet eden genellemelerinden, taraflı spekülasyonlarından, beyaz olmayanların marjinal ve "kendine özgü" karakteri hakkındaki ısrarlarından, Descarte'ın, evrenselciliğin kurucusunun ifadelerinin hatırına, (bu beyefendilerin her biri ilkel düşüncenin zayıflığı fikrinin yüksek otoritesini yanlış çıkarmak için kendilerininkinin en sağlam bir rasyonalizme dayandığını iddia etmelerine karşın) rasyonalizmi barbarca inkarlarından örnekler veriyorum, ki ne diyordu Descarte: "akıl...her insanda tam ve bütün olarak bulunur", **"Aynı türün bireyleri düşünüldüğünde onların yalnız rastlantısal nitelikleri açısından derece farkları olabilir, biçimleri ve doğaları açısından değil"**[1]

Fakat bu kadar da hızlı gitmeyelim. Bu beyefendilerden bir kaçını takibe almaya değer.

Tarihçilerin, ister sömürge tarihçileri olsunlar ister Mısırolog, durumları hakkında kafa patlatacak değilim. Öncekilerin durumu çok açıktır, ve bunların hangi mekanizma aracılığıyla okuyucularını kandırmış oldukları, bir zenci tarafından yazılmış en cüretkar kitap olan ve Afrika'nın uyanışında kuşkusuz önemli bir rolü üstlenecek olan **Nations négres et culture** isimli kitapta **Şeyh Anta Diop** tarafından ortaya çıkarılmıştır.[2]

1- Descartes'ın Discourse de la méthode adlı eserinin başlangıç sayfalarından

2- Bkız Sheikh Anta Diop, Nations négres et culture, Présence Africaine(1955). Heredot'un Mısırlıların esasen Etiyopyalıların kolonisi olduğunu açıklamasından ve Diyotorus Sicilus'un da bunu tekrarlayıp Etiyopyalıları hiçbir hataya imkan vermeyecek bir biçimde tanımlayarak saldırısını daha da şiddetlendirmesinden sonra bir karşı saldırı yürütmek çok daha önemli hale geldi. Bu durum kabul edildiğinde, ve neredeyse bütün Batılı bilim adamları onu açıklama olanağını tümüyle yitirme pahasına bile Mısır'ı kasıtlı olarak Afrika'dan koparmak için yola çıktıklarında, bu görevi başarıyla tamamlamak için bir çok yol bulunuyordu. Gustave Le

Biraz daha emin olmak için, daha da geriye gidelim. **M. Gorou'ya.**

Seçkin bilim adamlarının modern bilimlerin gelişmesinde "hiçbir payı olmayan" yerli toplumları incelemelerinin aşırı bir kibirlilikten kaynaklandığını söylememe gerek var mı? Yani bu halkların gayretlerinden, kurtuluş mücadelelerinden, yaşam, özgürlük ve tropik ülkelerin kurtuluş gününün gelmesini bekleyen kültür için somut mücadelelerinden değil de iyi sömürgeciden kaynaklandığını- çünkü yasa kategorik olarak şöyle diyor: **"Tropikal bölgelerin daha geniş bir nüfusa ve daha yüksek bir medeniyete doğru ilerlemelerini sağlayan ve sağlayacak olan şey, tropikal olmayan bölgelerde geliştirilen kültürel unsurlardır."**

M. Gourou'un kitabının bazı doğru gözlemler içerdiğini belirtmiştim:

"Tropikal çevre ve yerli toplumlar" diye yazıyor, sömürgeciliğin bilançosunu da çıkartarak, "onlara hastalıklı bir şekilde uyarlanan tekniklerle tanışmanın ceremesini çektiler, angaryadan, hizmetçilikten, zorla çalıştırılmaktan, kölelikten, işçilerin bir bölgeden diğerine nakledilmesinden,biyolojik çevredeki

---

Bon'un yöntemi dobra dobra ve pervasızca bir değerlendirmeydi: " Mısırlılar Hami'dirler, yani, Lidyalılar, Getuliyanlar, Numidyalılar, Mağribiler, Berberiler gibi beyazdırlar"; Maspero'nun bütün ihtimallere aykırı olarak Mısır dili ile semitik diller ve özellikle Yahudi-Arami tip arasında bağlantı kuran ve Mısırlıların esasen semitik olmaları gerektiği sonucuna ulaşan yöntemi; bu sefer coğrafi olan Weigall'in Mısır Medeniyetinin ancak aşağı Mısır'da doğmuş olabileceği ve buradan nehri yukarıdan takip ederek Yukarı Mısır'a geçtiği, çünkü aşağıya geçmenin mümkün olmadığını gördüğü biçimindeki yöntemi. Okuyucu Yukarı Mısır Zencilerin ülkesinin yanındayken Aşağı Mısır'ın Akdeniz'in yani beyaz toplulukların yanında olmasından dolayı bunun imkansız olduğunu anlamış olacaktır. Bu bağlamda Weigall'in tezlerine Scheinfurth'un nehrin yüzlerce mil yukarısına yerleştirdiği Mısır'ın hayvan ve bitki örtüsü temelindeki bakış açısıyla karşı çıkmak ilginçtir.

ani değişikliklerden ve kendilerinin daha az lehinde olan bu yeni özel koşullardan çok zarar gördüler."

Hoş bir kayıt! Üniversite rektörünün yüzündeki ifade! Bunu okuduğunda kabinedeki bakanın yüzündeki ifade! Gourou'muz tasmasını çıkardı, işte bu yüzden buradayız, her şeyi anlatacak, işte başlıyor:

"Tipik sıcak ülkeler kendilerini şu ikilemle karşı karşıya buluyor: ya ekonomik durgunluk ve yerlilerin korunması yada sürekli ekonomik gelişme ve yerlilerin gerilemesi"

- "M. Gorous, bakın bu çok ciddi! Sizi ciddi şekilde uyarıyorum: bu oyunda ortaya koyduğunuz bahis sizin kariyerinizdir."

Böylece Gourou'muz geri çekiliyor ve eğer böyle bir ikilem varsa bunun ancak var olan rejimin çerçevesi içinde geçerli olacağını ve eğer bu paradoks bir tunç yasasının oluşmasını sağlıyorsa, söz konusu olan tunç yasasının sömürgeci kapitalizmin sadece fani olmakla kalmayıp çökmekte olan bir toplum olduğu gerçeğini açıkça belirtmekten kaçınıyor.

Ne kadar ahlaksız ve dünyevi bir coğrafya!

Eğer daha iyi bir şey varsa o da Peder Tempels'dir. Bırakalım Kongo'da yağma ve işkence yapsınlar, bırakalım Belçikalı sömürgeci bütün doğal kaynakları ele geçirsin, bütün özgürlükleri ezip geçsin, bütün gururu yok etsin, bırakalım barış içinde gitsin, işte **Aziz Peder Temples** bütün bunlara razı oluyor.

Ama dikkat edin. Kongo'ya mı gidiyorsunuz? Saygı gösterin- yerlilerin mülkiyetine saygı gösterin demiyorum (Belçika'nın büyük şirketleri bunu kendilerine yöneltilmiş iğneli bir söz olarak alabilirler), yerlilerin özgürlüklerine saygı gösterin demiyorum (Belçikalı sömürgeciler bunun yı-

kıcı bir konuşma olduğunu düşünebilirler) Kongo ulusuna saygı gösterin demiyorum (Belçika hükümeti bunu yanlış anlayabilir)- peki ne diyorum:

— Kongo'ya mı gidiyorsunuz? Bantu felsefesine saygı gösterin!

"Beyaz eğitici, siyah adamın kendisini, onun özgün insan ruhunu, bizi onu aşağılık bir yaratık olarak görmekten alıkoyan tek gerçekliği olan o ruhu yok etmekte ısrar etseydi, bu gerçekten gaddarlık olurdu. Sömürgeci açısından, ilkel ırkları geleneksel düşüncelerindeki hakiki özü oluşturan mantıklı şeyden azat etmek insanlığa karşı işlenmiş bir suç olurdu." diye yazıyor Peder Tempels.

Bu ne cömertlik peder, bu ne coşkunluk!

Öyleyse Bantu düşüncesinin esasen ontolojik bir düşünce olduğunu bilin; Bantu ontolojisinin esasen hayat gücü ve hayat güçlerinin hiyerarşisi kavramlarına dayandığını, Bantu'ya göre dünyayı tanımlayan ontolojik düzenin Tanrı'dan geldiğini ve ilahi bir hüküm olarak buna saygı duyulmasının zorunlu olduğunu bilin.[3]

Harika! Herkes kazanıyor, büyük şirketler, sömürgeciler, hükümet; yani doğal olarak Bantu dışında herkes.

Bantu düşüncesi ontolojik olduğundan, Bantu ontolojik bir yaratılıştan memnun olunmasını ister. Tatmin edici maaşlar! Rahat evler! Yemek! Bu Bantular, temiz ruhlardır, size söylüyorum.

"Önce ve her şeyin ötesinde istedikleri şey ekonomik yada maddi durumlarının düzelmesi değil, beyaz adamın bir insan olarak onların itibarlarını, şereflerini ve bütün insani değerlerini tanıması ve bunlara saygı göstermesidir."

3- Burada Bantu felsefesine değil, belli insanların onu politik amaçlarla kullanma biçimine saldırdığım gayet açıktır.

Sonuçta, Bantu hayat gücüne şapka çıkartırsınız, ölümsüz Bantu ruhuna bir göz kırparsınız. İşte sizin için bütün bunların değeri. Kabul etmelisiniz ki ucuza kurtuluyorsunuz!

Hükümete gelince, o niye itiraz etsin ki? Baksanıza Peder Tempels nasıl da net bir memnuniyetle yazıyor:

"Beyaz adamla kurdukları ilk ilişkiden itibaren Bantu, bizi mümkün olan tek bakış açısıyla değerlendirdi, Bantu felsefesinin bakış açısıyla ve bizi hayat güçleri hiyerarşilerinin çok yüksek bir düzeyine entegre ettiler."

Bir başka deyişle, Bantu felsefesini öyle bir düzenle ki; beyaz adam ve özel olarak Belçikalılar, hatta daha da özel olarak **Albert** yada **Leopold**, Bantu hayat güçleri hiyerarşisinin en tepesinde yerini alsın, sen de işini görmüş olursun.

Şöylesi bir mucizeyi gerçekleştirmiş olacaksın: Belçika sömürgeci düzeninin sorumluluğunu Bantu Tanrısı üstlenecek ve ona karşı çıkacak her Bantu kutsal şeylere saygısızlıkla suçlanacak.

M. Mannoni'ye gelince, **Madagaskar ruhu** hakkındaki kitabı ve gözlemleri göz önüne alındığında, ciddiye alınmayı hak ediyor.

Onun küçük büyüleyici hilelerini bütün ayrıntılarıyla birlikte adım adım takip edin, size, gün gibi aşikar biçimde, sömürgeciliğin psikolojiye dayandığını, bilinmeyen sebeplerden dolayı bu dünyada bağımlılık kompleksi olarak adlandırılması gereken bir şeyin ceremesini çeken bir grup insanın olduğunu, bunların psikolojik olarak bağımlılığa doğru yol aldıklarını, bağımlılığa ihtiyaç duyduklarını, bağımlılığa can attıklarını, bunu istediklerini, talep ettiklerini, sömürgeleştirilen insanların çoğunda ve özellikle Madagaskarlılarda durumun tam da böyle olduğunu kanıtlayacaktır.

Irkçılığınızı alıp defolun!
Sömürgeciliğinizi alıp defolun!
Çok kötü barbarlık kokuyorlar.

M. Mannoni daha iyi bir şeye sahip: Psikanaliz. Varoluşçulukla süslendiğinde şaşırtıcı sonuçlar veriyor: En pejmürde klişeler sizin için cilalanıp yeniden önünüze sürülüyor, en saçma önyargılar izah ediliyor ve meşrulaştırılıyor ve sanki bir büyüyle ay yeşil peynire dönüştürülüyor.

Ama onu dinleyin:

"On Emir'den biri olan 'ananıza ve babanıza saygı gösterecek ve onları terk etmeyeceksiniz' emri tarafından belirlenen yükümlülükle karşı karşıya gelmek Batılının kaderidir. Bu yükümlülük Madagaskar'lı için anlaşılmazdır. Gelişmesinin belli bir döneminde her Avrupalı içindeki arzuyu keşfeder...Bağımlılığın zincirlerini kırmak ve babasıyla eşit olmak için. Madagaskarlı ise hiçbir zaman! Madagaskarlı hiçbir zaman paternal otoriteyle rekabet etme deneyimini yaşamaz, "insanca başkaldırı"yı veyahut Adleryen aşağılık duygusunu, yani Avrupalı'nın geçmek zorunda olduğu ve onların aracılığıyla kişinin ergenlik dönemini aştığı başlangıç niteliğindeki alışkanlıkların medeni biçimlerine benzeyen çetin sınavların hiç birini..."

Sözcük dağarcığının zekice ayrıntıları, bu yeni terminoloji sizi korkutmasın! Şu eski nakarattan haberdarsınız:

"Zenciler büyük çocuklardır."

Bunu alırlar, sizin için allayıp pullayıp bir arapsaçına çevirirler. Sonuç Mannoni'dir.

Bir kere daha güveninizi tazeleyin ve rahatlayın! Yolculuğun başında bu biraz zor görünebilir, ama oraya bir kez vardığınızda, göreceksiniz ki bulacağınız şey yine tamamen

sizin bagajınız olacak. Hiçbir şey eksik olmayacak, hiçbir şey kaybolmayacak, o meşhur beyaz adamın mesuliyeti bile.

Bu yüzden, kulak verin: (Yalnız Batılılara tahsis edilmiş) **"bu çetin sınavlardan geçerek, kişi, terk edilmenin çocuksu korkusunu alt eder ve Batılıların en değerli varlıkları ve aynı zamanda mesuliyetleri olan özgürlük ve otonomiyi elde eder."**

Ya Madagaskarlı? diye sorarsanız. **"Yalan söyleyen kefiller ırkı"** derdi **Kipling. M.Mannoni** de teşhisini koydu: **"Madagaskarlı böyle bir terk edilme durumunu hayal bile edemez...O ne kişisel özerklik ister ne de serbest sorumluluk."**

(Haydi, bunun nasıl olduğunu hepiniz bilirsiniz. Bu Zenciler özgürlüğün ne olduğunu bile hayal edemezler. Ne isterler ne de talep ederler. Bunu onların kafasına koyanlar beyaz kışkırtıcılardır. Ve şayet ona özgürlük verseydiniz, bu özgürlükle ne halt edeceğini bilemezdi.)

Bununla birlikte M. Mannoni'nin dikkatini Madagaskarlıların Fransız işgalinden beri ve son olarak 1947'de defalarca kez ayaklandığı konusuna çekerseniz, M. Mannoni varsayımlarına sadık kalarak size bunun tam anlamıyla nevrotik bir davranış, kolektif bir çılgınlık, bir cinnet geçirme olduğunu, ve dahası, bu durumda meselenin Madagaskarlıların gerçek hedeflerine ulaşma meselesi değil, şikayetçi oldukları baskının aslında hayali bir baskı olduğu anlamına gelen bir "hayali güvenlik" meselesi olduğunu açıklayacaktır.

Bir kimse ancak bu kadar açıkça ve bu kadar delicesine hayali bir biçimde, o klasik Fijilinin kendi yaralarını iyileştiren kaptanın barakasını yakma kıssasına binaen, canavarca bir nankörlükten bahsedebilir.

Eğer en barışçı toplumları umusuzluğa sürükleyen bu sömürgeciliği eleştirmeye kalkarsanız, M. Mannoni size ne-

ticede sorumlu olanın sömürgeci beyazlar değil, sömürgeleştirilen Madagaskarlılar olduğunu açıklayacaktır. **"Allah hepsinin belasını versin, beyazları Tanrı olarak gördüler ve ilahiyattan beklenebilecek her şeyi de onlardan beklediler!"**

Eğer Madagaskarlı nevrozuna karşı reva görülen muamelenin gereğinden fazla sert olduğunu düşünüyorsanız, her şey için bir cevabı bulunan Mannoni, insanların bahsettiği o meşhur zulümlerin çok abartılmış olduklarını, bunlarının hepsinin birer nevrotik uydurma olduklarını, o işkencelerin hep hayali cellatlar tarafından yapılan hayali işkenceler olduklarını size kanıtlayacaktır.

Fransız hükümetine gelince; eğer sağlıklı bir psikolojinin kurallarına saygı göstermeyi istemiş olsaydı; onları kurban etmek gerektiğinde Madagaskarlı vekilleri tutuklamanın onun için memnuniyet verici olacağı gerçeğinden dolayı, kendini benzersiz biçimde ılımlı da göstermiştir.

Abartmıyorum. Konuşan M. Mannoni'dir:

"Çok klasik yollar kat etmek suretiyle Madagaskarlılar azizlerini şehitlere, kurtarıcılarını günah keçilerine çeviriverdiler. Hayali günahlarını kendi tanrılarının kanında yıkamak istediler. Bu bedel pahasına, hatta sadece bu bedel pahasına tutumlarını ters yüz etmeye hazırdılar. Bu bağımlı psikolojinin özelliklerinden birinin, hiç kimse iki efendiye birden hizmet edemeyeceğine göre, bunlardan birinin diğerine kurban edilmesi olduğu gibi görünüyor. Tananarive'deki sömürgecilerin en kışkırtılmışı bu kurban psikolojisinin esası hakkında karmaşık bir anlayışa sahipti ve onlar kurbanlarını talep ettiler. Yüksek Komisyon binasını kuşattılar, eğer kendilerine birkaç masumun kanı verilirse "herkesin tatmin olacağını"

ona garanti ederek. İnsani bir bakış açısıyla rezilce olan bu davranış, tamamen, yüksek platolardaki nüfusun içinden geçmekte olduğu duygusal rahatsızlıkların oldukça eksiksiz bir kavranışına dayanıyordu."

Açıkçası, bu kana susamış sömürgeciyi temize çıkartmanın ilk adımıdır. M. Mannoni'nin psikolojisi en az M. Gorou'nun coğrafyası yada Peder Tempels'in misyoner teolojisi kadar "tarafsız" ve "özgürdür".

Ve hepsinde ortak olarak bulunan çarpıcı özellik de en insani problemleri konforlu, boş kavramlara indirgemek için giriştikleri burjuva çabadır:

Mannoni'deki bağımlılık kompleksi fikri, Peder Tempels'teki antolojik fikir, Gorou'daki tropikallik fikri.

Peki bütün bunların arasında Çin Hindi Bankası'na ne oldu?

Ya Banque de Madagaskar'a?

Ya Polis kırbacına?

Ya vergilere?

Ya Madagaskarlı'ya verilen bir avuç pirince ve **nhaqué'e?**[4]

Ya şehitlere?

Ya katledilen masum insanlara?

Ya kasalarınızda biriken kana bulanmış paralara, baylar?

Buharlaştılar! Yok oldular, birbirlerine karıştılar, sönük muhakemelerin krallığında tanınmaz hale geldiler.

Fakat bu beyefendiler için talihsiz bir şey söz konusu. Şu ki; onların burjuva efendileri böyle üçkağıtçı bir tartışmaya çok ama çok daha az heveslidirler ve onlara sırt çevirmeleri ve daha az kurnaz ve daha çok vahşi olan diğerlerini alkışlamaları için sürekli uyarılırlar.

4- Çin hindi halklarına Fransızlar tarafından verilen isim. (Amerikan İngilizcesinde "gook"yani çamur)

İşte M. Yves Florenne'e açık biçimde şans tanıyan şey de budur. Ve elbette, burada, Le Monde gazetesinin zarif biçimde düzenlenmiş sayfalarında onun hizmetinin küçük takdimleri bulunur...

Tamamen güvence altına alınmış, kanıtlanmış etkisiyle, ikna edici sonuçlarıyla bütünüyle testten geçmiş olarak burada biz tam da bir çeşit ırkçılıkla, Fransız ırkçılığıyla karşı karşıyayız. Hala çok sağlam değil, doğru, ama geleceği parlak. Adamın kendisini dinleyelim:

"Okurumuz (huysuz Florenne'le zıtlaşma küstahlığını gösteren bir öğretmen) iki melez kızı, öğrencilerini düşünerek Fransız ailemiz içindeki büyüyen ölçülerdeki entegrasyondan gurur duyuyor...Acaba tersine Fransızların siyah ailesine entegre olduklarını (yada sarı yada kızıl, hiç fark etmez), yani saflığının bozulduğunu, yok olduğunu görse tepkisi aynı olur muydu?"

M. Yves Florenne'e göre Fransa'yı oluşturan şeyin kan olduğu, ulusun temellerinin biyolojik olduğu açık: **"Fransız insanları ve onların dehası aynı zamanda hem kuvvetli hem de zarif olan bin yıllık bir dengeden doğmuştur, ve...bu dengedeki kimi korkunç bozukluklar otuz yılı aşkın zamandır maruz kalınan büyük ve çoğu zaman tehlikeli yabancı kanının karışmasıyla aynı zamana denk gelir."**

Kısacası, melez -işte düşman budur. Artık hiç sosyal kriz yok! Artık hiç ekonomik kriz yok! Geriye kalan her şey ırksal krizler! Elbette ki hümanizm prestijini hiç kaybetmez(Batı dünyasındayız), ama birbirimizi anlayalım:

"Fransa İnsan evreni içinde kendini kaybederek değil, kanıyla ve ruhuyla, kendisi olarak kalarak evrensel olacaktır."

İşte bu Fransız burjuvasının Hitler'in yenilgisinden 5 yıl sonra ulaştığı noktadır! Ve çok net biçimde onun tarihsel cezası da burada yatar: kötü bir alışkanlık, bir ahlaksızlık tarafından yönlendirilmişçesine ona dönmekle suçlanmak, Hitler'in kusmuklarını düşünmek.

Çünkü sonuçta daha M. Yves Florenne hala köylü romanlarının, "toprak dramları"nın ve kem göz hikayelerinin üzerine titrerken Hitler, bazı büyücü masallarının köylü kahramanlarınınkinden çok daha fazla kem gözlerle **"Halk devletinin yüce amacı, üstün ırkın itibarı ve güzelliğini yaratan kültürü yayarak ırkın orijinal unsurlarını korumaktır"** diye konuşuyordu.

M. Yves Florenne bu dolaysız alçalışın farkında.

Ve bundan mahcup olmaktan çok uzak.

Pekala, bu onun hakkıdır.

Bizim ona kızmaya hakkımız olmadığı gibi.

Çünkü, sonuçta biz kaçınılmaz olanı kabullenmeliyiz ve kendimize ilk ve son kez şöyle demeliyiz:

Burjuvazi her geçen gün daha da hırlamaya, daha da acımasız, daha da utanmaz, kısacası daha da barbar olmaya mahkumdur; her çöken sınıfın kendisini geçmişinin bütün kirli sularının içine döküldüğü bir havuza dönüşmüş halde bulması amansız bir kanundur; her sınıfın ortadan kalkmadan önce kendisini tamamıyla ve bütün cephelerde sefil bir biçimde küçük düşürmesi ve başları bir gübre yığınına gömülmüş biçimde son şarkılarını söylemeleri evrensel bir kanundur.

V.

Dosya hakikaten kabarık.

Varoluşunun temeli kan dökmeye ve ölüm tohumları ekmeye dayanan bir canavar... Hatırlarsınız ki bu canavar, yani kapitalizm kendini en iyi kafalara ve vicdanlara ifşa ettiğinde bu vahşi numunenin biçimindeydi.

O zamandan beri hayvan kansızlaştı, saçları dökülüyor, derisi artık eskisi gibi parlak ve cilalı değil, ancak azgınlığı sadizmle karışmış olarak var olmaya devam ediyor. Bundan dolayı suçu Hitler'e atmak kolay. Ya da Rosenberg'e, Jünger'e ve diğerlerine. Ya da SS'e.

Peki ya şuna ne demeli:

"Bu dünyada her şey suç kokar: gazeteler, duvar, insanın yüz ifadesi."

Baudlaire bunu daha Hitler doğmadan önce söylemişti.

Ki bu, belanın daha derin bir kaynağı olduğunu gösteriyor.

Ve Isidore Ducasse, Comte de Lautréamont![1]

Bu bağlamda Chants de Moldoror etrafında yaratılan skandal atmosferini dağıtmanın tam zamanıdır.

Gaddarlık? Edebi gök taşı? Hastalıklı bir hayal gücünün

1- Isidore Ducasse- Comte de Lautréamont takma adıdır- kısa yaşamı boyunca (1846-1870) pek tanınmayan ancak sonraki nesil şairler üzerinde büyük bir etkisi olan sürrealizmin bir müjdecisidir. Tek bir sıra dışı eseriyle hatırlanır, Chants de Maldoror, şeytani kahramanının Tanrı'ya ve topluma karşı şiddetli bir başkaldırının içinde olduğu nesir şeklindeki bir tür epik şiir. Maldoror'un başından geçen birbiriyle bağlantısız olaylar, sadizm ve vampirizmle dolu, zaman zaman mistik ve lirik ve daha çok grotesk, ürpertici ve erotik bir takım fantastik hayallerdir. Bir bütün olarak eserde bir kabusun yoğunluğu vardır ve sanki yazarın bilinç altından fırlamış gibidir.

taşkınlıkları? Gelin şimdi! Bakın ne kadar da kolaymış!

Gerçek şu ki; Lautréamont, canavarı, o alışılmış canavarı, yani kahramanını kavramak için kapitalizm tarafından yaratılan o demir adamın gözlerinin içine dürüstçe bakmalıydı.

Kimse Balzac'ın dürüstlüğünü inkar etmez.

Fakat bir dakika bekleyin: Vautrin'i alın, Tropikal bölgeden yeni gelmiş olsun, ona baş meleğin kanatlarını ve sıtma titremelerini verin, Paris sokaklarında ona Uruguaylı vampirler ve etobur karıncalar eşlik etsinler ve işte Maldoror'u elde edersiniz.[2]

Dekor değiştiriliyor, ama dünya aynı dünya, insanlar aynı insanlar. Sert, inatçı, ahlaksız, saf, ve eskiden olduğu gibi bir insan diğerinin bedensel zevklerinin kaynağı.

Bir an için konu dışı sözlerimle konudan ayrılırsak; inanıyorum ki; bütün unsurların bir araya getirilmesiyle, bütün kaynakların analiz edilmesiyle, bütün çalışma koşullarının aydınlatılmasıyla; durum 1865 yılındaki keskin gözlerden kaçamayacağından, Chants de Maldoror hakkında, bu coşkun destanın tamamen farkına varılmamış yönlerine, çok özel bir toplum biçimin'in amansızca suçlanmasına ışık tutacak olan bir materyalist ve tarihsel yorum sağlamanın mümkün olacağı gün de elbet gelecektir.

Bunu yapmadan önce elbette ki, kimi ihmal edilen dörtlüklerin önemini yeniden tesis etmek için, mesela, hepsinden ilginç olan şu pasajı, hani şu içinde altının şeytani gücünün ve para istiflemenin kötülenmesinden daha azını

2- Goriot Baba'da ve başka romanlarda görünen Vautrin, Balzac'ın İnsanlık Komedyası'nın en önemli kötü adam karakteridir. Eski bir tüccar kılığında yaşayan usta bir suçlu olarak, namussuz, ahlaksız ve kaderinin peşinde sadece kendi amacına odaklanan biridir. Vautrin, kapitalist topluma karşı alaycı bir yaklaşımla, zamanının saygıdeğer burjuvasıyla karşılaştırıldığında hiç de o kadar ahlaksız olmadığını düşünür.

ya da çoğunu görmeye razı olmayacağımız şu bit madeninden bahsedeni; onu gerçek yerine iade etmek için antolojinin hayranlık verici bölümüne, ve onun içinde hakikaten ne varsa sırf onu bulmaya istekli olmak için, ayrıcalıklı ve rahat mevkilerde olanların yeni gelenlere yer açmak için birlikte daha kapalı hareket etmeyi reddettikleri bir toplumun nadir bulunan alegorik bir görünüşünü öğrenmek için gizli güçlere inananları ve yolumuzu karartan metafizik açıklamaları temizlemiş olacağız. Ve –geçerken söylemiş olalım-katı bir şekilde reddedilmiş bir çocuğu kim içtenlikle karşılar? Halk! Burada paçavracı olarak tabir edilen. Baudlaire'in paçavracısı:

Kulak asmadan polislerin casuslarına
Ruhunu boşaltır muazzam entrikalara
Büyük yeminler eder ve yüce kurallar buyurur
Kötünün canını sıkar, arka çıkar kurbanların amacına[3]

Öyleyse, Lautréamont'un düşman yaptığı o düşman, o yamyam, insan beynini kemiren "yaratıcı", o insan pisliği ve altından yapılmış bir tahta tünemiş sadist, ikiyüzlü, zampara, "başkalarının ekmeğiyle beslenen" ve ara sıra sanki "gece boyunca üç fıçı kan emmiş bir tahta kurusu gibi" zil zurna sarhoş biçimde bulunan o tembel adam o zaman anlaşılacak değil mi, işte o zaman birisinin o yaratıcıyı görmek için bulutların ötesine bakması gerekmediği, hatta onu Desfossés'in Ticaret rehberinde ve kimi konforlu yönetim kurullarında bulmanın çok daha kolay olduğu anlaşılacak.

Fakat bırakalım böyle olsun.

Ahlakçılar bu konuda hiçbir şey yapamaz.

Birileri bundan hoşlansa da hoşlanmasa da, burjuvazi, bir sınıf olarak, tarihin bütün barbarlığının sorumluluğunu

3- Bkrz "Le Vin des chiffonniers", Les Fleurs du mal içinde, çeviren C.F. MacIntyre

üstlenmeye mahkumdur; Ortaçağ işkenceleri ve engizisyonun, savaş kışkırtıcılığı ve Raison d'Etat'a yakarışların, ırkçılık ve köleciliğin, kısacası hücum eden sınıf olarak insan ilerlemesinin somut örneği olduğu dönemde unutulmaz biçimlerde protesto ettiği her şeyin sorumluluğunu üstlenmeye mahkumdur.

Ahlakçılar bu konuda hiçbir şey yapamazlar. Bundan böyle burjuvazinin gündeminde şiddet, yozlaşma ve barbarlıktan başka hiçbir anlam taşımayan ilerlemeci bir insanlıktan çıkartma kanunu vardır.

Nefreti, yalancılığı ve kendini beğenmişliği az kalsın unutuyordum.

Nerdeyse M. Roger Caillois'i de unutuyordum.[4]

Tamam öyleyse: Çok eski zamanlardan beri ilgisiz ve özensiz bir çağın sert düşüncesini ve ağırbaşlı tarzını öğretmekle görevlendirilen M. Caillois, tam da bu yüzden büyük bir gazaba uğramış durumda.

Neden?

Sorumluluk duygusunda acınası bir bozulmayla birlikte, en son becerilerini Batı medeniyetinin egzotik medeniyetler üzerindeki kapsamlı üstünlüğü hakkında şüphe tohumları ekmekte kullanan Batı etnografyasının ihaneti yüzünden.

Şimdi, nihayet M. Callois savaşa giriyor.

Avrupa en kritik zamanlarda böyle kahraman kurtarıcılar öne sürme yeteneğine sahiptir.

Bizim açımızdan 1927'de Batıyı savunmak için bir Haçlı savaşına girişen M. Massis'i hatırlamamak affedilmez bir şey olurdu.

Aynı kutsal davayı savunmak için kalemini bir Toledo

4- Bkız. Roger Callois, **"Illusions a rebours"**, Nouvelle Revue Française, Aralık ve Ocak 1955

kamasına çeviren M. Callois'i daha iyi bir kaderin beklediğine emin olmak istiyoruz.

M. Massis ne diyordu?

O "Batı medeniyetinin ve elbette ki insanlığının kaderinin şu an tehdit altında" olmasına, "endişelerimizi cezp etmek, kültürümüzü yaratan iddialara meydan okumak, sahip olduğumuz değerlerin en can alıcı kısmını yalancı çıkarmak" konusunda her alanda bir çabanın söz konusu olmasına üzülüyordu ve bu "felaket tellalları"na karşı savaş açmaya yemin ediyordu.

M. Callois düşmanı hiç de farklı bir biçimde tanımlamıyor. Düşman, son elli yıldır "fevkalade ağır hayal kırıklıkları ve acılar yüzünden kültürlerinin muhtelif ideallerini acımasızca inkar eden" ve böyle yaparak da "özellikle Avrupa'da inatçı bir keyifsizlik" sürdüren şu "Avrupa aydınları"dır.

M. Caillois'in kendi adına son vermek istediği şey de bu keyifsizlik ve endişedir.[5]

5- Tam da M. Caillois'ın bu haçlı savaşına girıştiği sırada hükümet tarafından desteklenen Belçikalı bir sömürgeci derginin(Europe-Afrique, No:6, Ocak 1955) etnografi üzerine tamamen benzer bir saldırıya girişmesi önemlidir: "Önceden, sömürgecinin sömürgeleştirilen insanla ilişkisi hakkındaki temel kavrayışı medeniyle vahşinin ilişkisi biçimindeydi. Bu nedenle sömürgecilik kaba saba, hiçbir şüpheye izin vermeyen ancak sağlam ve belirgin bir hiyerarşiye dayanıyordu." İşte bu makalenin yazarı Bay Piron hiyerarşik ilişkiyi tahrip ettiği için etnografiyi suçlamaktadır. Aynı Bay Caillois gibi o da Michel Leiris ve Claude Lévi-Strauss'u suçlar. İlkini suçlamasının nedeni "La Question raciale devant la science moderne" adlı kitapçığında yazmış olduğu şu satırlardır: "Bir kültür hiyerarşisi kurmaya çalışmak çocukçadır." İkincisini suçlamasının nedeni ise "sahte evrimcilik"e saldırmış olmasından dolayıdır, çünkü o "kültürler arası farklılıkları aynı noktadan başlayan tek bir gelişme çizgisinin aşamaları olarak görerek ve aynı amaç doğrultusunda onları birleşmeye zorlayarak bu farkları hasır altı etmeye çabalamaktadır." Mircea Eliade şu satırları yazmaya cesaret ettiği için özel bir muameleyi hak ediyor: " Avrupalı'nın önünde artık yerliler değil, muhataplar vardır. Diyaloğa nasıl başlanması gerektiğini bilmek iyi olur; ilkel ya da geri kalmış olarak adlandırılan dünya ile modern Batı dünyası arasında bir süreklilik için artık herhangi bir çare bulunmadığını fark etmek kaçınılmazdır." Son olarak bu da, bir kereliğine, Ame-

Ve hakikaten, Viktorya döneminin İngilizlerinden bu yana hiç kimse tarihi sakin ve şüphe bulutlarından arınmış biçimde incelemedi.

Doktrini? Onda sadeliğin erdemi var.

Bilimi keşfeden Batıydı. Nasıl düşünüleceğini bilen yalnız Batıydı, Batı dünyasının sınırlarının bittiği yerde ortaklık kavramının egemen olduğu, mantıktan yoksun, sakat düşüncenin ta kendisi olan o ilkel düşünce biçiminin loş krallığı başlıyordu.

Bu noktada biri startı verir.

Birisi M. Gallois'ye hatırlatır ki Lévy-Bruhl tarafından keşfedilen meşhur ortaklık yasası bizzat kendisi tarafından reddedilmiştir. Ömrünün sonbaharında Lévy-Bruhl "mantık söz konusu olduğunda şimdiye dek ilkel mantaliteye özgü bir karakteristik tanımlama çabasında" hatalı olduğunu, tersine, bunların zekalarının mantığın bakış açısıyla bizimkilerden (Batılılarınkinden) farklı olmadığına... bu yüzden resmi bir inkara artık bizimkinden daha fazla tahammül edemeyeceklerine... Bu yüzden de bizim de yaptığımız gibi mantıksal olarak imkansız olan (bu teze) zihinsel bir refleksle karşı çıkacaklarına" ikna olduğunu dünyaya ilan etmiştir.[6]

Zaman kaybı! M. Caillois düzeltmenin değersiz olduğunu düşünüyor. M. Caillois'e göre gerçek Lévy Bruhl, ancak ilkel insanların abuk sabuk şeyler konuştuğunu söyleyen Lévy Bruhl olabilir.

Tabii, bu doktrine direnen birkaç küçük olgu kalmaktadır.

Söz gelimi, aritmetik ve geometrinin Mısırlılar tarafın-

---

rikan düşünürlerinin kafa yormaktan kaçındığı haddinden fazla eşitlikçilik için- Otto Klineberg, Kolombiya Üniversitesi Psikoloji profesöründen: "Başka kültürleri sırf farklı oldukları için kendimizinkine göre aşağı görmek önemli bir hatadır." M. Caillois'in iyi arkadaşları olduğu kesin.

6 Les Carnets de Lucien Lévy-Bruhl, Presses Universitaires de France, 1949

dan bulunması, astronominin Asurlular tarafından bulunması, yine Kimya'nın Araplar arasında doğmuş olması, örneğin Batı düşüncesi henüz gözü dönmüş bir mantık öncesi pozisyondayken İslam dünyasında rasyonalizmin ortaya çıkmış olması...

Fakat M. Caillois bu münasebetsiz detayları çok geçmeden yerli yerine koyuverir, çünkü "bütüne uymayan bir keşif" net biçimde, sadece bir detaydır, yani ihmal edilebilen önemsiz bir şeycik.

Tahmin edeceğiniz gibi, hazır böyle bir başlangıç yapmışken M. Caillois yarı yolda duracak değildir.

Bilimi kontrol altına aldıktan sonra, ahlakta da hak iddia edecek.

Düşünün bir kere! M. Caillois şimdiye dek hiç kimseyi yememiş! Hiç bir sakatı yiyip bitirmeyi hayal etmemiş! M. Caillois'in aklına hiç yaşlı ebeveynini günlerini kısaltmak gelmemiş!

Pek ala, işte size Batının üstünlüğü:

"İnsana, yaşlı ve zayıfları yok etmeyi doğal karşılamayacak ölçüde saygı gösteren yaşam disiplini"

Sonuç kaçınılmaz: yamyamlarla, insanı parça parça edenlerle ve daha aşağı türlerle karşılaştırıldığında Avrupa ve Batı, insan onuruna saygının somut örneğidir.

Fakat biraz daha ileri gidelim ve hızlı bir biçimde gidelim ki düşüncelerimiz, Batının bir sürü kahraman evladının, ben tam da bu satırları yazarken, zindanların yarı-karanlığında, insan onuruna saygının otantik izlerini (ki teknik ifadesiyle onlara "elektrik", "banyo küveti" yada "Filistin askısı" deniliyor) ikinci sınıf Afrikalı kardeşlerinin üzerlerine cömertçe boca ettikleri Cezayir ve Fas'ta başı boş dolaşmasın.

Haydi devam edelim: M. Caillois henüz seçkin başarı-

lar listesinin sonuna gelmedi. Bilimsel üstünlükten ve ahlaki üstünlükten sonra şimdi sırada dinsel üstünlük var.

Burada, M. Caillois Doğunun boş prestijinin kendisini yanıltmaması için dikkatlidir. Asya, tanrıların anası, belki. Yine de Avrupa ayinlerin hanımı. Ve bakın ne kadar da harika:

Bir tarafta-Avrupa dışında- "gülünç maskeleriyle, kolektif cinnetiyle, vahşi alkolizmiyle, naif bir coşkuyu kabaca istismar etmeleriyle voodoo törenleri; diğer tarafta ise –Avrupa'da- Chateabriand'in Géni edu christianisme'inde evvelce övgüler yağdırdığı otantik değerler: "Katolik dininin anlaşılmaz sırları ve dogmaları, komünyonları, heykeltıraşlarının sembolizmi ve kilise müziğinin yüceliği"

Muazzam bir zafer şenliği için bir neden daha, değil mi?

Ve M. Caillois'in o çok gurur duyduğu müzeler...

Bütün bunlar düşünüldüğünde, müzelere gerek kalmasaydı aslında çok daha iyi olacağı fikri bir an olsun M. Caillois'in aklından geçmez mi?

Avrupa'nın kendi hesabına Avrupalı olmayan medeniyetlere müsamaha göstermesi; onları canlı, dinamik, zengin, bir bütün olarak ve bozulmamış halde bırakması daha iyi olmaz mıydı?

Bu medeniyetlerin ölü ve dağınık taraflarını usulen sınıflandırılmış biçimde beğenimize sunmaktansa, onların gelişmelerine ve kendilerini tamamlamalarına izin verilseydi daha iyi olmaz mıydı? Her neyse.

Müze kendi başına hiçbir şeydir, yani hiçbir anlama gelmez. Kibirli bir kendi kendini tatmin gözleri bozduğunda, başkaları için gizli bir küçümseme kalpleri soldurduğunda, ırkçılık kabul edilsin yada edilmesin sempatiyi yok ettiğinde müze hiçbir şey söyleyemez.

Yani eğer onun tek amacı gösterişin hazzını beslemekse,

bunun hiçbir anlamı yoktur; ve sonuçta İslam'la savaşan fakat ona saygı duyan Saint Louis'nin samimi bir çağdaşı, onu bilme fırsatından yoksun çağdaşlarımızdan (çat pat bir etnografik literatüre sahip olsalar da) daha çok fırsata sahiptir.

Hayır, dünyanın bütün müzeleri toplansa bilgi terazisinde bir zerre insan sıcaklığı kadar bile ağır çekmezler.

Ve bütün bunlardan çıkan sonuç ne?

Adil olalım; M. Caillois makuldür.

Bütün alanlarda Batının üstünlüğünü kabul ettirdikten ve böylece sağlam ve son derece değerli bir hiyerarşiyi yeniden tesis ettikten sonra M. Caillois konuyu hiç kimsenin imha edilmemesi gerektiği şeklinde bağlayarak bu üstünlüğün hali hazırdaki kanıtını bizlere sunar.

Ona göre Zenciler linç edilmeyeceklerinden emindirler, Yahudiler de yeni şenlik ateşlerini beslemeyeceklerinden.

Sadece tek bir şey var: Şunun açıkça anlaşılması zorunludur ki Zenciler, Yahudiler ve Avustralyalılar bu toleransı kendi meziyetlerine değil, M. Caillois'in yüce gönüllüğüne; sadece geçici gerçekler sunabilen bilimin hükümlerine değil, tek mutlak doğru olan M. Caillois'in vicdanının yargılarına borçludurlar.

Ve bu toleransın M. Caillois'in kendine karşı hissettiği sorumluluk duygusundan başka hiçbir şartı ve güvencesi yoktur.

Belki bir gün bilim insanlığın yolunda yürümesine engel olan ağır bir yük meydana getiren bu geri kalmış ve yavaş ilerleyen kültürlerin temizlenmesi gerektiğini ilan edebilir, fakat eminiz ki o kritik anda M. Caillous'un vicdanı tam da vaktinde masum bir vicdandan soylu bir vicdana dönüşerek celladın kolundan tutacak ve salvus sis'i söyleyecektir.

İşte ona minnettar olduğumuz o özlü not:

"Bence, ırkların, insanların ve kültürlerin eşitliği sorunu ancak yasa önünde bir eşitlikten bahsettiğimizde anlamlıdır, gerçekteki eşitlikten değil. Aynı şekilde kör, sakat, hasta, geri zekalı, cahil yada yoksul (Bir kimse Batılı olmayanlara karşı ancak bu kadar nazik olabilirdi) olan insanlar; güçlü, açık görüşlü, sağlam, sağlıklı, zeki, kültürlü ve zengin insanlarla kelimenin maddi anlamında eşit olamazlar.

İkinciler kendilerine daha çok haktan ziyade daha çok görev yükleyen daha büyük bir yeteneğe sahiptirler...Benzer bir şekilde, biyolojik veya tarihsel sebeplerle çeşitli kültürler arasında hali hazırda düzey, güç ve değerler açısından farklılıklar vardır. Bu farklılıklar hakikaten bir eşitsizliğe sebep olur. Bunlar hiçbir şekilde, ırkçılıkta olduğu gibi üstün olan insanların lehine haklar açısından bir eşitsizliği haklı çıkartmaz. Aksine onlara ek görevler ve artan sorumluluklar yükler."

Ek görevler? Dünyayı yönetme görevi değilse nedir? Artan sorumluluklar? Dünyadan sorumlu olmak değilse nedir?

Ve Caillois-Atlas cömertçe ayağını yere basar ve bir kez daha kuvvetli omuzlarına beyaz adamın kaçınılmaz sorumluluğunu yüklenir.

M. Calliois'ten bu kadar çok bahsettiğim için okuyucu beni affetsin. Bu, onun "felsefe"sinin gerçek değeri her ne ise, onu fazla büyütmemden kaynaklanmıyor. Okuyucu, bir taraftan sağlam bir mantığa bürünmüş olduğunu iddia ederken diğer taraftan bu kadar istekli bir biçimde ön yargılara kurban olan ve bu kadar şehvetli biçimde klişeler içinde debelenen bir düşünürü ne kadar ciddiye almak gerektiğini sorgulamış olabilir. Ama onun görüşleri özel bir ilgiye

layıktır çünkü bu görüşler önemlidir.

Hangi açıdan önemlidirler?

Binlerce ve binlerce Avrupalı'nın ruh hali açısından ya-da daha net bir şekilde söylersek Batılı küçük burjuvanın ruh hali açısından.

Hangi açıdan önemlidirler?

Şundan: Tam da o kelimeyi ağzında en çok gevelediği bir zamanda, Batı gerçek bir hümanizme hiç bu kadar uzak olmamıştı- dünya ölçüsüne ulaşan bir hümanizme.

VI.

Geçmiş zamanlarda burjuvazi tarafından keşfedilen ve baştan başa bütün dünyaya taşınan değerlerden biri "insan"dı- ve onun başına neler geldiğini gördük. Bir diğeri ise ulustu.

Şu bir gerçek: ulus bir burjuva fenomenidir.

Tamamen; ama eğer dikkatimi insandan ulusa doğru çevirirsem, burada da büyük bir tehlike söz konusu olduğunu, Roma İmparatorluğu eski dünya için ne ise sömürge projesinin de modern dünya için aynı olduğunu ifade etmem gerekir: felaketin başlangıcı ve kıyametin habercisi.

Şimdi gelin! Kızılderililer katledildi, Müslüman dünya kurutuldu, Çin dünyası kirletildi ve iyi bir yüzyıl uğruna baştan çıkartıldı, Zenci dünyası diskalifiye edildi, kudretli sesler sonsuza kadar susturuldu, yuvalar, yurtlar çar çur edildi; bütün bu enkaz, bütün bu harabe, bir monoloğa indirgenmiş insanlık, sahi siz bütün bunların bir bedelinin olmayacağını mı sanıyorsunuz?

Gerçek şu ki; bu politika Avrupa'nın kendi iflasından başka bir şeye sebep olmaz, ve Avrupa eğer dikkat etmezse kendi etrafında yarattığı boşlukta telef olup gidecek.

Onlar sadece Kızılderilileri yada Hintlileri yada Okyanusyalıları yada Afrikalıları boğazladıklarını sandılar. Gerçekte onlar, birbiri ardına, arkasında Avrupa medeniyetinin özgürce gelişebileceği surları devirdiler.

Tarihsel koşutluklar kurmanın ne kadar hatalı olduğunu bilirim, özellikle benim şimdi kurmak üzere olduğumun. Yine de, Edgar Quinet'ten hiç de önemsiz olmayan bir gerçeklik öğesi içeren ve üzerinde düşünmeye değer bir sayfa almama izin verin.

İşte şöyle:

"İnsanlar barbarlığın niçin eski medeniyetler içinde aniden doğduğunu soruyor. Sanırım cevabı biliyorum. Bu kadar basit bir nedenin herkes için yeteri kadar açık olmaması çok şaşırtıcı.

Eski medeniyet sistemi her ne kadar düşman ve hatta birbirlerinden habersiz gibi gözükseler de aslında birbirlerini koruyan, destekleyen ve himaye eden belli sayıda milliyetten ve ülkeden oluşmaktaydı.

Genişleyen Roma imparatorluğu bu ulus topluluklarını fethetmeyi ve yok etmeyi üstüne aldığında, gözleri kamaşan sofistler bu yolun sonunda Roma'da insanlığının zaferinin var olduğunu sandılar. İnsan ruhunun bütünlüğünden bahsettiler; bu sadece bir hayaldi.

Bu milliyetler Roma'yı koruyan bir çok istihdam bölgesi haline geldiler...Böylece Roma, tek bir medeniyete doğru o sözde zafer yürüyüşünde, birbiri ardınca Kartaca'yı, Mısır'ı, Yunanistan'ı, Filistin'in güney kısmını, eski İran'ı, Alp dağlarının güneyini ve Alplerin ötesindeki Galya'yı yok ettiğinde; vuku bulan şey, aslında dalgaları altında can vereceği insan okyanusuna karşı kendisini koruyan setleri bizzat kendisinin yıkmış olmasıydı.

Yüce gönüllü Sezar Gallileri ezerek sadece Tötonlar için yolu temizlemiş oldu. Bir çok toplum, bir çok dil yok edildi, bir çok şehir, birçok halk, bir

çok yurt imha edildi. Roma'nın etrafında bir boşluk yaratıldı ve barbarlar tarafından istila edilmeyen bu yerlerde barbarlık kendiliğinden doğdu.

Yenilen Galliler Bagaud'lara dönüştüler. Böylece şiddetli çöküş, şehirlerin tek tek kökünün kazınması, antik medeniyetin yıkılmasına yol açtı. Çünkü bu gösterişli toplumsal yapı çok sayıda mermer sütuna benzeyen çeşitli milliyetler tarafından destekleniyordu.

Zamanın bilge adamlarının alkışlarıyla bu sütunların her biri yıkıldığında, bina çatırdayarak çöktü; ve günümüzün bilge adamları hala bir an içinde bu kadar büyük bir enkazın nasıl yaratılabileceğini anlamaya çalışıyorlar."

Ve şimdi soruyorum: Burjuva Avrupa bundan farklı olarak ne yaptı?

Medeniyetlerin kökünü kazıdı, ülkeleri ortadan kaldırdı, milletleri harabetti, "faklılığın kökünü" kazıdı. Artık daha fazla set, daha fazla siper kalmadı. Barbarın zamanı yakındır. Modern barbarın. Yani Amerika'nın zamanı. Şiddet, ifrada vardırma, israf, savurganlık, merkantilizm, blöf, konformizm, aptallık, bayağılık, kargaşa.

1913'te Büyükelçi Page Wilson'a şöyle yazıyordu:

"Dünyanın istikbali bizim elimizde...Pek yakında dünyanın yönetimi açıkça avuçlarımızın içine düştüğünde ne yapacağız?"

Ve 1914'te:

"Ekonomik güçler tartışmasız biçimde ırkın liderliğini elimize verdiğinde bu İngiltere'yle ve bu İmparatorluk'la biz ne halt edeceğiz?"

Bu imparatorluk....Ve diğerleri...

Ve hakikaten bu beyefendilerin anti sömürgeciliğin bayrağını ne kadar da gösterişli bir biçimde açtığını gör-

müyor musunuz?

"Mirastan mahkum edilen ülkelere yardım" diyor Truman.

"Artık eski sömürgeciliğin zamanı geçti." Bakın bu da Truman.

Bunun anlamı Amerikan finans çevrelerinin dünyadaki her bir koloniye akın etme zamanının artık geldiğini düşünmeleridir. Bu yüzden sevgili arkadaşlar, bu noktada dikkatli olmalısınız.

Biliyorum ki bazılarınız, Avrupa'dan tiksindiğiniz için ve kendi isteğinizle tanık olmadığınız bütün bu iğrenç belalar artık sizi canınızdan bezdirdiği için Amerika'ya dönüyorsunuz-oh!Şükür ki çok fazla sayıda insan değil- ve kendinizi bu ülkeyi bir muhtemel kurtarıcı olarak görmeye alıştırıyorsunuz.

"Ne talih kuşu ama!" diye düşünüyorsunuz.

"Buldozerler! Sermayenin ağır yatırımları! Yollar! Limanlar!"

"Ama ya Amerikan ırkçılığı!"

"N'olmuş yani? Sömürgelerdeki Avrupa ırkçılığı bizi buna dayanmaya alıştırdı!"

Ve işte buradayız, büyük Yanki riskini göze alarak.

Bu yüzden bir kere daha çok dikkatli olun!

Amerikan hakimiyeti- kişinin yakasını kurtaramayacağı tek egemenlik. Yani hiçbir yara izi kalmadan demek istiyorum.

Ve fabrikalardan ve sanayiden bahsettiğinize göre, küllerini histerik bir şekilde ormanlarımıza ve çalılarımızın diplerine saçan o heybetli fabrikayı görmüyor musunuz?

Dalkavuklar yaratan o fabrikayı; o muazzam makineleşmeyi görmüyor musunuz, insanın makineleşmesini; yani kirlenmemiş, tahrip edilmemiş, lekelenmemiş her bir şe-

yin, bizim gibi yağmalanmamış, ve bugüne dek kendisini korumayı başarmış insan ruhumuzun devasa biçimde ırzına geçilişini görmüyor musunuz?

Makine, evet, onu hiç gördünüz mü? İnsanları ezmek, öğütmek ve aşağılamak için yapılmış o makineyi hiç gördünüz mü?

Öyle ki tehlike çok büyük.

Öyle ki, eğer Batı Avrupa, Afrika'da, Okyanusya'da, Madagaskar'da (yani Güney Afrika'nın giriş kapısında), Büyük ve Küçük Antiller'de (yani Amerika'nın giriş kapısında) insanlara ve kültürlere saygıya dayanan yeni bir milliyetler politikası girişimini üstlenmezse ve hatta, Avrupa ölen kültürleri canlandırmaz yada yenilerini ortaya çıkarmazsa, ülkelerin ve kültürlerin bilinçlendiricisi haline gelmezse (Bunu, şu an esasen Vietnam'daki fakat aynı zamanda Demokratik Afrika birliği'ndeki mücadelede simgeleşen sömürge halklarının hayranlık verici direnişini hesaba katmadan söylüyorum); Avrupa son fırsatı da kaçıracak ve ölüm karanlığının tabutunu bizzat kendi elleriyle hazırlayacak.

Geçmişten bugüne gelerek ulaştığımız nokta Avrupa'nın kurtuluşunun metodlarda yapılacak bir devrim meselesi olmadığıdır. Bu bir devrim meselesidir, - tarihin bütün haksızlıklarını, bütün evrensel haksızlıkları etinde hissetmekten ızdırap çektiği için, sınıfsız bir topluma ulaşana kadar, insanlıktan çıkmış bir dar burjuva tiranlığının yerine geçecek olan ve hala evrensel bir misyona sahip olan tek sınıfın devrimi: proleteryanın.

Aimé Césaire

Maurice THOREZ'e
Fransız Komünist Partisi Genel Sekreteri

Maurice Thorez,

Fransız Komünist Partisi'ne ve Sovyetler Birliği'nin himayesinde şekillendiği biçimiyle Komünist Enternasyonale yönelik hislerimi kolaylıkla yazabilirdim; anlaşmazlık ve yakınmalarım uzun bir liste oluştururdu.

Zaten son zamanlarda bu alanda rekor kıran düzeyde ürüne sahibiz; ve Kruşçev'in Stalin'le ilgili açıklamaları öylesine açıklamalardı ki, komünist faaliyete katılımı ne düzeyde olursa olsun, herkesi, bir ümitsizlik, ıstırap ve utanç çukuruna doğru sürükledi.

O ölüler, o işkence gören insanlar, o idam edilenler-hayır, ne ölümlerinden sonra itibarlarını iade etmek, ne ulusal cenaze törenleri, ne de resmi açıklamalar onların susturulmuş belagatları karşısında bir arpa boyu yolu bile ifade edemez. Onlar akıllardan çıkmayacak bir şekilde beyinlere sap-

lanıp kalacaktır, böyle kuru bir ifadeyle onların hayaletlerinden kurtulmak mümkün değildir.

Bundan böyle onların hatırası, tam da sistemin malzemesine sonsuza dek yerleşmiş filigranlar* gibi, bizlere başarısızlığımızın ve alçalışımızın akıllardan çıkmayan görüntüsünü anlatacak.

Ve, söylemeye gerek yok ki Fransız Komünist Partisi'nin 14. Kongre'de tanımlanan tutumu (Her şeyin ötesinde sıkıntımızı dağıtmak ve vicdanlarımızın ülserleştirici ve kanatıcı incinmesine bir son vermek üzere önderliğin gülünç itibar kaybetmeme gayretiyle dikte ettirildiği görünen bu tutum) hiç de böyle olmamıştır.

Uçsuz bucaksız haliyle ve niceliksel olarak, olgular şöyle.

Rastgele bahsediyorum:

Stalin'in yöntemleri konusunda Kruşçev tarafından açıklanan detaylar; halk demokrasilerinin bir çoğunda devlet iktidarı ile işçi sınıfı arasındaki ilişkiler, yani bu ülkelerde şu an kapitalist ülkelerde olandan hiç de farklı olmayan bir biçimde işçi sınıfını sömüren tam bir devlet kapitalizminin var olduğuna inanmamızı sağlayan ilişkiler; kardeş parti ve devletler arasındaki ilişkiler hakkında Stalinist tipteki komünist partiler arasında ekseriyetle paylaşılan anlayış, beş yıl boyunca bağımsızlık isteğini bildirmek kabahatini işlemiş Yugoslavya'ya yönelik sürdürülen kesintisiz sövgü çığı hakkındaki tanıklığımız; Rus Komünist Partisi ve Devleti şahsında diğer komünist partilerin ve sosyalist devletlerin bağımsızlığını garanti etme yönünde herhangi bir eğilimi ifade eden olumlu bir işaretin olmayışı; yada Rus olmayan partilerin ve özellikle Fransız Komünist Partisi'nin sunulan

* Filigran özellikle banknotlarda kullanılan, yalnızca ışığa tutulduğu zaman görülebilen ve bu yolla banknotun sahte olup olmadığını anlamanızı sağlayan özel işaretlerdir.

fırsatı değerlendirmek ve Rusya'dan bağımsızlığını ilan etmek konusundaki göze çarpan isteksizliği; bir çok Avrupa ülkesinde ve sosyalizm adına, Yugoslavya dışında her birinin onay verdiği, halkla tüm temasını yitirmiş bürokrasilerin, kendisinden hiçbir şey beklenmeyecek bu bürokratik koltukları gasp ederek (ki bunun böyle olduğunun kanıtlarına da artık sahibiz) insanlığın uzun zamandır bir rüya olarak bağrına bastığı şeyi, yani Sosyalizmi, bir kabusa dönüştürmek gibi rezil bir mucizeyi başarmış olmaları...

Fransız Komünist Partisi'ne gelince, insanlar onun destalinizasyon yolunda gitmek konusundaki kırılgan gönülsüzlüğünden kaçınılmaz biçimde etkilenmiştir; ancak Stalin'i ve onu bu saçma davranışlara yönlendiren yöntemleri suçlama konusundaki isteksizliğinden de; itiraz kabul etmeyen kendini beğenmişliğinden; kendi hesabına ve kendi amaçları için Stalin'in antidemokratik yöntemlerinden vazgeçmeyi reddetmesinden de; kısacası insanlar, Stalin'in kendisinden daha tutucu ve ebedi olan ve konjonktür izin verip de Fransa'da iktidara gelme şansını bir elde etseydi Rusya'da yol açtığı felaket getiren sonuçları burada da yaratacak olan bir Fransız Stalinizminden bahsetme hakkını bizlere sağlayan her şeyden etkilenmişlerdir.

Hayal kırıklığımızı nasıl bastırmalıyız?

Bu çok doğru ve söylemeye değer: Kruşçev raporunu öğrendiğimizde içimizde bir ümit ışığı doğdu.

Fransız Komünist Partisi'nden dürüst bir öz eleştiri bekledik; kendisini bu suça ortak olma suçundan aklayacak bir red bekledik; bu suçtan vazgeçtiğine dair bir yemin belgesi değil, sadece sanki komünist partinin yeni keşfettiği bir şeymiş gibi, vakur ve taze bir ayrılış...

Ve bunun yerine, Le Havre'da*, hataları konusunda dik

* FKP'nin ilk sayfada sözü edilen 14. kongresinin yapıldığı yer

kafalı bir inatçılıktan; yalanlarda ısrar etmekten; hiçbir zaman yanlış bir şey yapılmadığı konusunda fantastik rol kesmelerden; kendi rutin sınırlarını aşıp gelişmelerin düzeyine yükselme konusunda papalık rahiplerinden bile daha beter bir bunak beceriksizliğinden ve sofuca bir gururu gözlerden kaçırmak için girişilen o bütün çocukça hilelerden başka hiçbir şey görmedik.

Evet! Bütün komünist partiler dünyayı karıştırmaya başlıyor. İtalya. Polanya. Macaristan. Çin. Ve, bu genel fırtınanın ortasında, Fransız Partisi saf saf aynaya bakıyor ve memnun olduğunu açıklıyor. Şimdiye kadar tarihin gecikmiş ve yapılması gereken işleri içerisinde bu kadar acı verici bir şekilde tecrit olan insanların dramını hiçbir zaman bu kadar güçlü bir şekilde hissetmemiştim.

Ama bu itiraz zemini ne kadar vahim olursa olsun-bir idealin iflası ve bütün bir neslin başarısızlığının acıklı bir örneği olduğundan dolayı kendi içinde tamamen yeterlidir, benim bir siyah insan olarak şartlarım ve niteliklerimle ilgili olması gereken bir takım düşünceler ilave etmeyi isterim.

Dosdoğru söyleyelim: Olayların ışığı altında (ve farklı görünümlerinin kendilerini sosyalist olarak tanımlayan ülkelerde şimdiye kadar kendini belli ettiği ve öyle görünüyor ki halen belli etmeyi sürdürdüğü vurdumduymaz bir antisemitizmi de değerlendirdikten sonra) şu fikre ulaştım ki; bizim yolumuz ve kaderimizle komünizminki, pratikte uygulandığı biçimiyle tamamen ve basit olarak aynı değildir ve olamaz da.

Ben söz konusu olduğumda kritik bir olgu da şu: biz siyah insanlar, tarihsel evrim sürecinin bu spesifik anında, bizim kendine özgü benzersizliğimizi, yani bizim tam olarak kim ve ne olduğumuz nosyonunu, ve her alanda ve her planda bu bilinçlenmeden kaynaklanan sorumluluklarımızı

üstlenmeye hazır olduğumuzu bilinçli olarak ve enine boyuna kavramış bulunuyoruz.

Başka hiç kimseninkiyle karıştırılmaması gereken "bizim dünyadaki yerimiz"in benzersizliğini. Başka herhangi bir sorunun tali biçimlerine indirgenmemesi gereken sorunlarımızın benzersizliğini. Korkunç talihsizliklerle örülü ve başka hiçbir tarihe ait olmayan tarihimizin benzersizliğini. Yaşamak ve daha gerçek bir biçimde daima yaşatmak niyetinde olduğumuz kültürümüzün benzersizliğini.

Ve sonuç? Ya bizim yollarımızın, geleceğe giden yolların değil hepsinin, yani politik olanlar kadar kültürel olanlarının da izine hiçbir haritada kolay kolay rastlanmıyorsa; ya bu yollar hala keşfedilmeyi bekliyorsa ve onları keşfetme işi başkalarının değil de bizim işimizse, o zaman ne olacak?

Yani tam da şunu demeye varıyorum: İnanıyoruz ki bizim sorunlarımız, yada hoşunuza giderse bunlara sömürge sorunu diyelim, kimi daha önemli global sorunların tali bir parçası olarak, başkalarının üzerinde yorum yapma hakkını ellerinde tuttukları genel durum adına üzerinde düzenleme yapabileceklerini ve uzlaşmalar sağlayabileceklerini düşündükleri bir parçası olarak ele alınamaz.

(Burada, açıktır ki Fransız Komünist Partisi'nin Cezayir hakkındaki oyundan bahsediyorum, hani partinin Guy Mollet-Lacoste hükümetine Kuzey Afrika politikasında tam yetki veren oyundan-Aynı özgür ellerin başka bir yerde aynı uzlaşma için bir kez daha kalkmayacağı konusunda hiçbir garantimiz yok.)

Her durumda, açıkça ortaya çıkmıştır ki bize uygulanan sömürgecilik, siyah insanların ırkçılığa karşı mücadelesi, Fransız işçilerinin Fransız kapitalizmine karşı mücadelesine nazaran çok daha karmaşıktır, ve elbette, bütünüyle farklı bir tabiata sahiptir, ve hiçbir durumda bu mücadelenin bir

parçası, tamamlayıcı bir kısmı olarak ele alınamaz.

Çoğu zaman kendime sormuşumdur, bizim gibi toplumlarda-köylü toplumları olarak tarımsal olan ve işçi sınıfının çok küçük, orta sınıfların ise gerçek sayısal güçlerinin oranının ötesinde politik bir öneme sahip olduğu toplumlarda-, politik ve toplumsal koşullar, güncel bağlamda, komünist oluşumların somut sonuçlara ulaşmaktan kopmuş biçimde hareket etmesine meydan vermese;(ve dahası bu komünist oluşumlar metropoldaki, "anavatan" partisiyle federasyon yada vassallık ilişkisi içinde birleştiğinde bu böyle olur) ve özel bir ideoloji adına esasen toplumun koşullarına uygun olanı ve sömürgecilik karşıtı insanı inkar etmek yerine mümkün olan en esnek ve en kapsamlı örgütlenme biçiminin peşine düşse, öyle ki küçük bir azınlığı Prusyalılaştırmak yerine en çok sayıda bireye hayat aşılama yeteneğindeki bir örgütlenme biçiminin peşine düşse her şey daha iyi olmaz mıydı?

Öyle bir örgütlenme biçimi ki Marksistlerin içinde boğulmayacağı ama bir maya işlevini yerine getirecekleri, şimdiki gibi halk güçlerini bölen bir rolü değil, parlak fikirleri ve yönlendirici rolleri üstlenecekleri bir örgütlenme biçimi.

Seçimlerdeki başarımıza karşın, biz Fransız Batı Hintlileri bugün bir çıkmaz sokağa doğru sürükleniyoruz; bana gelince, işte sorun burada çözülüyor:

Kendimi daha dar bir bakış açısının karşısında ve daha geniş bir bakış açısının yanında ifade ediyorum; bizim bu kötü durumumuzda başkalarıyla omuz omuza bir araya gelmemizi sağlayan bir hareketin yanındayım ve bunlara sabırla tahammül etmek üzere bizi tek başımıza bırakan her kim olursa olsun karşısındayım; güçleri bir araya getirenin yanında, kısımlara, hiziplere, kiliselere ayıranın karşısındayım; kitlelerin yaratıcı gücünü harekete geçirenlerin yanın-

da, onu yolundan saptırıp kısırlaştıranların karşısındayım.

Avrupa'da solun güçlerini biraraya getirmek günün görevidir; ilerici hareketlerin ayrılan unsurları birleşmeye yöneliyor, ve hiç şüphe yok ki Stalinist Komünist Partiler geminin yürümesine engel olan önyargılar, alışkanlıklar ve Stalinden miras kalan yöntemlerden ibaret olan ağırlıklardan kurtulmaya kesin olarak karar verirlerse birleşmeye yönelik hamleler karşı konulmaz bir hal alacak. Hiç şüphe yok ki bu anımsa gerçekleştiğinde birleşmek istemeyen diğer sol partiler bu birleşmeyi hiçe saymak için her tür gerekçeden ve her tür bahaneden yoksun kalacaklar, ve birleşmenin düşmanları akıntıya karşı koyamayacak kadar yalnız ve çaresiz kalacaklar.

Ve bu böyle olmasaydı; bölücü çizgilerin çoğu zaman yapay olduğu, dışarıdan getirilen ve Avrupa'da geçerli olan modelin birer sureti olan bölünme modellerinin yerel siyasetimize fütursuzca nakledildiği ülkemizde; biz esası kurtarmak için herşeyi, ama tali olan her şeyi feda etmek konusunda nasıl bu kadar kararlı olabilirdik? Esas olan kardeşlerimiz ve yoldaşlarımızla birliğimizdir: Gücümüzün temeli bu birliktir, geleceğe duyduğumuz güvenin işareti.

Gerçekten, hayatın kendisi bir kumar ve ekmek gerçekten aslanın ağzında. Gelin kendiniz görün! Siyahların her toprağında büyük bir birlik rüzgarı uğulduyor! Yırtılan kumaşların her dakika nasıl yeniden onarıldığını gelin kendiniz görün! En çetin yollardan kazandığımız tecrübe bize şunu öğretti ki tek bir silahımız var, sadece tek bir elverişli silah, ancak son derece güçlü: birlik silahı, her tür sömürgecilik karşıtı ruh ve kararlılığı bir amaca yönelten bir silah; ve yine anladık ki bizim dağılma günlerimiz, yapayalnız çaresizliğimizdeki o sarsılma, anlaşma kabiliyetinden yoksun metropoldaki partilerin etrafında dört dönmemiz, bunlar

bizim zayıflık ve bozgun günlerimizdir.

İnanıyorum ki siyah tenli insanlar enerji ve tutku yönünden zengindir; onlar ne kuvvete ne de hayal gücüne muhtaçlar; ancak kendilerinin olmayan, kendileri için oluşturulmamış, kendileri tarafından inşa edilmemiş ve ancak kendilerinin uyum sağlayabileceği amaçlara adapte edilmemiş organizasyonlar içinde bu potansiyellerin solup gitmekten başka bir kaderi olamaz.

Bu, ne yalnız başına devam etme kararıdır ne de her tür ittifakı hiçe sayma. Bu sadece ittifak ile itaati birbirine karıştırmama amacını güden bir karardır.

Bir omuz silkmeyle vazgeçmeye elverişli bir dayanışma... Evet, işte mevcut durumun bizi yedekte tutmakla tehdit etmesi tam da budur. Ve tehlike Fransız Komünist Partisi üyelerinde gözlemlediğimiz göze çarpan kusurlardan kaynaklanıyor: onların kökleşmiş asimilasyon politikasından; onlarda hemen hemen irade dışı bir refleks haline gelmiş şovenizmden; onların Avrupa burjuvazisiyle paylaştıkları neredeyse temel inançları haline gelmiş her türden Batı üstünlüğü inancından; Avrupa'da meydana gelen evrim sürecinin mümkün olan tek biçim olduğu inancından; arzu edilen bu biricik evrim sürecinin bütün dünyanın içinden geçmek zorunda olduğu tek evrim biçimi olduğu inancından; toparlarsak, tehlike, çok seyrek itiraf edilen ama yine de onların hakiki inançları olan büyük harfle Medeniyet'e ve büyük harfle İlerleme'ye duydukları inançtan kaynaklanıyor. (küçümseyici bir şekilde "kültürel görecelilik" olarak adlandırdıkları kavrama karşı düşmanlıklarına dikkat edin; ve tüm bu kusurlar hiçbir şey getirmeyen ve fırsatı kaçırmaksızın tartışmaya meydan vermeyip parti adına alıkam kesen, kestirip atan yazınsal bir kabilede doruğuna yükseliyor.) Yeri gelmişken, Fransız komünistlerinin eğitimlerini

şirin, eski bir okulda aldıklarına da işaret edilmelidir. Stalin'in okulunda. Ve "gelişmiş" ve "yavaş gelişen" kavramlarını sosyalist düşünceye sokan da aynı Stalin'dir.

Ve eğer Stalin, gelişmiş halkların(özel olarak Büyük Rusların) geri kalmış halklara sorunlarını aşmada yardım etme görevinden bahsediyorsa, anlayabildiğim kadarıyla sömürgeci paternalizm hiç de başka bir amacın peşindeymiş gibi gözükmüyor.

Stalin ve müritleri vakası belki bir paternalizm sorunu olmayabilir. Ancak-şundan kesin olarak emin olunmalıdır-İkisi o kadar benzerdir ki onları birbirinden ayıran hiçbir şey yoktur. Hadi bir sözcük uyduralım: "kardeş gibilik". İşte budur. Sorun kardeşler arası bir sorun olduğuna göre, büyüklük, kendini beğenmişlik ve tecrübeyle dolu bir büyük birader kendisinin de Akıl ve İlerleme'ye doğru takip ettiği yolda size rehberlik etmek için elinizi tutar.(Eli maalesef! bazen sizinkini zorla tutup yakalamak eğilimindedir)

Evet, işte bizim kesinlikle istemedimiz şey de bu. Artık hiçbir şekilde istemediğimiz şey...

Evet, biz toplumlarımızın daha yüksek bir gelişme seviyesine yükselmesini istiyoruz, ancak kendi istimiyle, dahili bir gelişme, dahili ihtiyaçlar, organik bir ilerleme aracılığıyla ve bu gelişmenin biçimini değiştiren, onu engelleyen, onun şerefine gölge düşüren hiçbir dışsal müdahale olmaksızın.

Bu koşullar altında, kimseyi bizim yerimize düşünmeye, bizim yerimize araştırma ve keşif yapmaya yetkili kılamayacağımız; ve isterse bizim en iyi dostumuz olsun, kimsenin bizim yerimize cevaplar bulmasını kabul edemeyeceğimiz gerçeği artık anlaşılmalıdır. Bütün ilerici siyasetlerin amacı günün birinde sömürge halklarına özgürlüklerini iade etmek ise; o halde bu ilerici partilerin günlük faaliyeti en

azından bu sözde hedefle çelişmemeli ve gelecekteki özgürlüğün gerçek temellerini, psikolojik olduğu kadar örgütsel temellerini de her geçen gün yok etmemelidir.

Ve bu temeller aslında tek bir anlama gelir: inisiyatifi ele alma hakkı.

Reddettiğim şeyin Marksizm yada komünizm olmadığını, tersine esas kınadığım şeyin belli insanların Marksizmi ve Komünizmi kendi amaçları için kullanmaları olduğunu açıklığa kavuşturmak için sanırım yeteri kadar söz sarfettim.

Benim istediğim şey Marksizm ve Komünizmin siyah insanların hizmetine koşulması, siyah insanların Marksizm ve komünizmin hizmetine koşulması değil. Doktrin ve hareketler insanlara uydurulmalıdır, insanlar hareketlere değil.

Ve elbette bu, komünistlerin dışında diğerleri için de geçerlidir. Hıristiyan yada müslüman olsaydım yine aynı şeyi söylerdim.

Bizim tarafımızdan yeniden düşünülmedikçe, bizim için yeniden yorumlanmadıkça, bize yönelmedikçe ve bizim ihtiyaçlarımızı karşılamadıkça bütün doktrinler değersiz ve hükümsüzdür.

Bunların hepsi gayet açık görünüyor. Pekala, ama şu an işlerin nasıl işlediğine bakıldığında hiç de açık değil. Yapılacakları bizim yerimize yapma, kararlarımızı bizim yerimize alma, bizim adımıza düşünme, sonuçta biraz önce bahsettiğim temel bir kişilik hakkı olan inisiyatif hakkımızı reddetme alışkanlığı Avrupa'da muhafazakar sağdan kızıl sola kadar her bir partinin, her bir çevrenin içine öylesine yerleşmiş ki aklıma bir kopernik devrimi yapmaktan başka bir şey gelmiyor.

İşte muhtemelen meselenin esası da bu.

Bir Çin komünizmi var. Birinci elden bir tanışıklığım olmamasına karşın ona karşı oldukça önyargılıyım. Ve uma-

rım Avrupa komünizmini bozan o korkunç hatalara düşmez. Ama Afrika damgalı bir komünizmin filizlendiğini görmek benim ilgimi çekerdi ve bu konu şimdi daha da fazla merakımı uyandırıyor. (Böyle bir komünizm) bize bütün diğer seçenekler içinde farklı varyantlar sunabilirdi-faydalı, değerli, orijinal varyantlar, ve eski çağdan bize miras kalan bilgeliğimiz doktrinin çeşitli noktalarını gölgede bırakabalir yada bu noktaları tamamlayabilirdi.

Ancak söylemeliyim ki asla bir Afrika, Madagaskar yada bir Batı Hint komünizmi olmayacak, çünkü Fransız komünizmi kendisininkini bize empoze etmeyi daha uygun buluyor. Asla bir Afrika, Madagaskar yada bir Batı Hint komünizmi olmayacak, çünkü Fransız Komünist Partisi sömürge halkları karşısındaki görevlerini uygulanması gereken bir vesayet ilişkisi biçiminde algılıyor, ve Fransız komünistlerinin anti sömürgeciliklerinin hakiki içeriği, savaştıkları sömürgeciliğin değirmenine su taşıyor. Ve yine, "rue Saint-Georges"* daireleri ülkelerimizi misyonerlik faaliyeti alanları ve manda altındaki bölgeler olarak görmekte ısrar ettiği sürece Fransa'ya bağlı sömürge ülkelerde herhangi bir yerli komünizm olmayacak-ki bu da uzun vadede aynı anlama gelir.

Konumuza dönersek, içinden geçtiğimiz dönem bir çifte başarısızlığın gölgesinde yaşanıyor: Stalinizmden başka bir şey olmadığı uzun bir süredir belli olan ama bizim uzun bir süre için sosyalizm sandığımız başarısızlık.

Bu nedenle şu an bütün dünya bir çıkmazın içinde.

Bunun tek anlamı hiçbir çıkış yolu kalmaması değil de nedir? Artık sahtekarlık, gaddarlık ve suçtan başka hiçbir yere götürmeyen eski yolları terketmenin zamanı gelmiştir.

* Fransız Komünist Partisi sömürgeler kısmının sandalyesi, Fransız Deniz Aşırı Sömürgeler Bakanlığı'nın muhteşem ekip arkadaşı

Bu kadarı yeter. Bizim açımızdan "yeter"in anlamı diğerleri politikalar üretirken artık tembel tembel tembel oturmakla tatmin olma niyetinde olmamamızdır. Diğerleri yerinde saydığı sürece. Diğerleri işlere hile karıştırdığı sürece. Diğerlerinin huzursuz vicdanları bizi sırf safsata ve alayların ağına düşürdüğü sürece.

Ve Zenciler hakkında az önce söylediğim şeyler diğer insanlar için de geçerli.

Kesinlikle. Yine de hala her şey kurtarılabilir, hatta Stalin'in buraya ve Avrupa'nın diğer ülkelerine yerleştirdiği sahte sosyalizm bile, yeter ki şimdiye dek sopanın ucunda kalmaya devam etmekten başka hiçbir şey yapmasına izin verilmeyen insanlara yeniden inisiyatif verilsin; yeter ki güç ve iktidar yukarlardan insin ve insanların içine kök kalsın, ve saklamayacağım: Polanya'da tam da şu sıralar tanık olduğumuz heyecan dalgası beni neşe ve umutla dolduruyor.

Fakat burada daha özel olarak benim kendi mutsuz ülkem Martinik'i düşünmeme izin verilsin.

Onu düşündüğümde görüyorum ki, Fransız Komünist Partisi Martinik'e halis bir ütopik ilüzyonun dışında herhangi bir umut sağlamaktan acizdir; Fransız Komünist Partisi şimdiye dek hiçbir zaman bunu sağlamak için bir zahmete bile katlanmamıştır; bize sahtekarca ama yine de dünya ölçeğinde stratejik bir ilginin dışında en ufak bir ilgi göstermemiştir.

Martinik'i düşündüğümde görüyorum ki; komünizm celladın asimilasyon ilmiğini boynumuza geçirme işini becermiştir; bizi Karayipler havzasında tecrit etme işini becermiştir; bizi bir çeşit ada gettosuna hapsetme işini becermiştir; bizi, deneyimleri bizim için öğretici ve verimli olabilecek (Çünkü onlar bizimle aynı sorunlara sahipler ve demokrasi yürüyüşleri son derece coşkulu) diğer Batı Hint böl-

gelerinden koparma işini becermiştir: son olarak komünizm bizi (evrim süreci, bugün olduğu gibi, bizimkine zıt bir gidişat izleyen) Siyah Afrika'dan koparma işini becermiştir.

Ve medeniyetimizin bendi ve kültürümüzün kaynağı olan bu Siyah Afrika, yine de benim Antillerin yeniden dirilişi işin peşine düştüğüm şeydir; yabancılaşmamız üzerine üzerine son fırça darbelerini atmaktan başka bir şey yapamayacak olan Avrupa değil, bu adaları yeniden canlandıracak ve onlara yeniden kişilik kazandıracak tek medeniyet olan Afrika'nın peşindeyim.

Evet, biliyorum.

Bunun yerine bize Fransız halkıyla dayanışma öneriliyor; Fransız proleteryasıyla ve komünizm aracılığıyla bütün dünya proleteryasıyla. Bu dayanışma çabalarını önemsiz görmüyorum, onları inkar da etmiyorum. Yalnız onların metafizik bir dünyada paramparça olduklarını görmek istemiyorum.

İlahi bir hakka sahip hiçbir müttefik yoktur. Yalnız mekan, tarihsel an ve şeylerin doğası gereğince bizlere yaklaşan müttefikler vardır. Eğer Fransız proleteryasıyla yaptığımız ittifak bizim diğerleriyle ilişkiye geçmemizi engellerse, diğer gerekli ve doğal, haklı ve verimli ittifaklardan çekilmemizi yada onları unutmamızı sağlamaya çalışırsa, eğer komünizm en canlı dostluklarımızı ortadan kaldırır, bizi diğer Batı Hint adalarına bağlayan ilişkileri, yani bizi Afrika'nın çocuğu yapan bağı yıpratırsa o zaman derim ki; komünizm, bizi bütün soğuk soyutlamaların en soğuğunun özelliklerine sahip soyut bir şey uğruna yaşayan bir kardeşliği değiş tokuş etmeye zorlayarak bize büyük zararlar vermiştir.

Bir itirazı önceden tahmin edebiliyorum.

Taşralılık, yerelcilik? Hiçbir şekilde değil. Kendimi dar

anlamda belli bir topluluğa bağlılık (partikülarizm) içinde diri diri gömecek değilim. Ancak ete kemiğe bürünmemiş bir evrenselcilik uğruna kendimi kaybetmeye de niyetim yok.

Yolunu kaybetmenin iki biçimi vardır: tekil(özel, kendine özgü, particular) olanın içinde kendini yalıtmak ve bir duvar örmek yada "evrensel" olanın boşluğu içinde eriyip gitmek.

Benim farklı bir evrensellik anlayışım var. Kendine özgü olanla zenginleşmiş, her kendine özgü olanı içine almış, her birinde derinleşmiş ve her birinin bir arada var olduğu bir evrensellik.

O zaman...? O zaman yeniden işe girişmek için gereken sabra sahip olmalıyız; bozulanı yeniden yapmak, taklit etmek yerine icat etmek, kendi güzergahımızı "yaratmak" ve bizi yolumuzdan alıkoyan sipariş üzerine yapılan, hazır, dondurulmuş biçimlerden kurtulmak kararlılığına sahip olmalıyız.

Özlü bir şekilde ifade etmek gerekirse; şu andan itibaren çabalarımızı hakikat ve adalet için yanıp tutuşan bütün insanların çabalarıyla birleştirmeyi ve onlarla ortaklık içinde dürüst ve etkili bir biçimde siyah insanların bugün ve gelecek uğruna mücadelelerine (bir adalet mücadelesi; bir kültür mücadelesi; bir onur ve özgürlük mücadelesi) yardım edecek organizasyonlar (ki onları, tarihin omuzlarına yüklediği ağır sorumlulukları her alanda üstlenmeye hazırlayabilen organizasyonlar) oluşturmayı vazifemiz olarak kabul ediyoruz:

Bu nedenle Fransız Komünist Partisi'nden istifamı nazikçe kabul etmenizi dilerim.

Paris, 24 Ekim 1956

Aimé CÉSAİRE

ROBİN D. G. KELLEY

Robin D.G. Kelley 1994 yılından beri Tarih ve Afrika çalışmaları profesörü ünvanını taşımaktadır. 2002 yılından beri **New York Üniversitesi, Tarih Bölüm** Başkanı'dır. Ödüllü bir yazar olmasının yanı sıra Afro-Amerikan çalışmaları konusunda ABD'nin önde gelen bilim adamlarından biridir.

2003 yılında Kolombiya Üniversitesi'nin Antropoloji bölümüne atanmış ve Kolombiya Afro-Amerikan Çalışmaları Enstitüsü için programlar oluşturulmasına yardım ve önderlik etmiştir.

Henüz 32 yaşında ülkenin en genç profesörüydü ve ödül kazanan **"Race Rebels: Culture, Politics, and The Black Working Class"** (Irk Ayaklanmaları: Kültür, politika ve Siyah İşçi Sınıfı) adlı eseri de dahil olmak üzere iki kitabın yazarıydı.

Esas ilgi alanı Afrika kökenli diaspora, kent çalışmaları, işçi sınıfı radikalizmi ve müzik üzerine özel bir vurguya sahip olan kültürel tarih üzerine yoğunlaşmıştır.

Şu an baskıda olan yedi kitabına ilaveten, **The Journal of American History, The Nation, New Politics, The New York Times, Black Music Research Journal, The Chronicle of Higher Education** ve başka bir çok yayın için yüzden fazla makale, görüş ve kitap incelemesi yazmıştır.

Bir çok eserin editörlüğünü yapmış ve **"Institute for Research in African-American Studies Journal Souls"** gibi kurumlar da dahil olmak üzere müzik, popüler kültür, Afrika çalışmaları ve Amerikan Tarihi üzerine bir düzine yayının editörler kurulunda yer almıştır.

Kelley yıllardır yazdıklarından dolayı çok sayıda ödül almakla beraber Ken Burns'ün **"Jazz"** ve Peter Jennings'in **"The American Century"** gibi filmleri de içeren bir çok film projesinde danışman olarak bulunmuştur.

Robin D. G. Kelley **ANTİ-SÖMÜRGECİLİĞİN POETİKASI**

Sömürgecilik Üzerine Söylev: Bir Savaş İlanı

Aimé Césaire'nin "Sömürgecilik Üzerine Söylev"i belki de en iyi şekilde bir savaş ilanı olarak tanımlanabilirdi. Ben de ona neredeyse "bir üçüncü dünya manifestosu" diyecektim, fakat duraksıyorum, çünkü esasen o, manifestolara eşlik eden önerme ve savlardan yoksun eski düzene yöneltilmiş bir polemiktir.

Yine de, "söylev" tam da Marx ve Engels'in 102 yıl önce yaptıkları gibi çağının ruhunu yakalayarak devrimci tonlarda konuşur. 1950'de ilk kez "Discours sur le colonialisme" olarak yayınlandığında, tam da eski imparatorlukların çöküşün eşiğinde olduğu bir zamanda, Avrupa'yı maddi, manevi ve felsefi bir savaş alanı içinde yüz üstü bırakan faşizme karşı bir dünya savaşına kısmen müteşekkir olarak

ortaya çıktı.[1]

Dönem Afrika, Asya ve Latin Amerika'da dekolonizasyon ve isyan dönemiydi. Beş yıl önce, 1945'te, dünyanın dört bir yanından gelen siyah insanlar Afrika'nın kurtuluşunu ve geleceğini tartışmak üzere 5. Pan Afrika Kongresi için İngiltere'nin Manchester şehrinde toplanmışlardı. Beş yıl sonra, 1955'te ise bağlantısız ülkelerin temsilcileri üçüncü dünyanın kurtuluşu ve geleceğini tartışmak üzere Endonezya'nın Bandung şehrinde toplanacaklardı.

Kenya'da Mau Mau sömürgeci efendilerine karşı bir ayaklanma için tam da yeni harekete geçmişken Çin'de Mao'nun devrimi bir yaşındaydı. Fransa Cezayir, Tunus, Morokko, Kamerun ve Madagaskar'da ayaklanmalarla karşı karşıyaydı ve Viet Minh tarafından Dien Bien Phu'da küçük düşürücü bir yenilgiye uğratılmıştı. İsyan her yerdeydi.

Hindistan, Filipinler, Guyana, Mısır, Guatemala, Güney Afrika, Alabama, Missisipi, Georgia, Harlem, adını siz koyun. İsyan! Malcolm X bir keresinde bu sıra dışı zamanı, 2. Dünya Savaşı'nın sonundan geç 1950'lere kadar süren bu uzun on yılı, "siyahların dev okyanus dalgası" olarak tanımlamıştı.

"Sömürgecilik Üzerine Söylev" savaş sonrası dönemde üretilen sömürgecilik karşıtı edebiyatın (W.E.B Du Bois'nin "Renk ve Demokrasi-1945" ve "Dünya ve Afrika-1947", Frantz Fanon'un "Siyah Deri Beyaz Maskeler-1952", George Padmore'un "Pan-Afrikanizm mi Komünizm mi? Afrika için yaklaşan mücadele-1956", Albert Memmi'nin Sömügeci ve Sömürge-1957", Richard Wright'ın "Dinle Beyaz Adam-1957, Jean Paul Sartre'ın denemesi "Siyah Orfeus-

1- Birinci baskı 1950'de Editions Réclame tarafından yayınlandı. Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş baskısı 1955'te Présence Africaine tarafından yayınlandı, daha sonra 1972'de Monthly Review Press tarafından çevrildi ve yayınlandı.

1948" ve "Présence Africaine" ile "African Revolution" gibi yayınları içeren) bu dev okyanus dalgası içinde tartışmasız biçimde anahtar metinlerden biridir.

Bu dönem boyunca üretilen radikal edebiyatın bir çoğu gibi, Söylev, sömürge sorununu ön plana ve merkeze yerleştirir. Her ne kadar Césaire , komünizmle yakın ilişkisine bağlı kalarak, modern proleteryayı, bir yere kadar devrimci bir güç olarak yüceltilmiş statüsünden ve tahtından tamamen indirmese bile, Avrupa işçi sınıfı pratikte görünmez.

Bu sömürgecilik hakkında bir kitaptır, sömürgeciliğin sömürgeleştirilen üzerindeki, kültür üzerindeki, tarih üzerindeki, medeniyetin hakiki içeriği üzerindeki ve en önemlisi sömürgeci üzerindeki etkisi hakkındadır. En halis Hegelyen üslup içinde, Césaire, sömürgeciliğin sömürgeciyi medenilikten çıkarmak üzere nasıl işlediğini gösterir:

İşkence, şiddet, ırksal nefret ve ahlaksızlık hakim sınıfı barbarlığın cehennem çukuruna daha ve daha derin biçimde iterek, sözüm ona uygarlaşmış olanların üzerinde bir ölü ağırlığı oluşturur. Sömürgeci gücün araçları barbar ve zalim bir şiddete ve korkutmaya dayanır ve son olarak sonuç bizzat Avrupa'nın alçalmasıdır.

Söylev'in İki Yönlü Anlamı

Aynı zamanda Avrupa da bağımlıdır. Césaire, Fanon'un "Avrupa abartmasız biçimde Üçüncü Dünyanın eseridir" şeklindeki meşhur önermesini önceleyerek, sömürgecilerin üstünlük duygularının ve dünyanın uygarlaştırıcıları olarak bir misyona sahip olduklarına dair inançlarının "öteki"yi bir barbara dönüştürmeye bağlı olduğunu bir daha ve bir daha ifşa eder.[2]

2- Frantz Fanon, The Wretched of the Earth, çeviri: Constance Farrington (New York, Grove Pres,1967, sf 102)

Afrikalılar, yerliler, Asyalılar emperyalistlerinkine eşit bir medeniyete veya bir kültüre sahip olamazlar, aksi halde sonrakilerin dünyanın geri kalanına hakim olmak ve sömürmek için hiçbir amacı ve meşrulaştırıcı nedeni kalmaz. Başka bir deyişle sömürgesel karşılaşma Césaire'nin "şeyleşme" olarak adlandırdığı biçimde sömürgeleştirilenin yeniden icadını ve geçmişin kasıtlı olarak ortadan kaldırılmasını gerektirir.

Söylev, bu nedenle iki yönlü bir anlama sahiptir: "Söylev" Césaire'nin sömürgeciliğin maddi ve manevi tahribatı hakkındaki söylevidir ve sömürgeci söylemin eleştirisidir.

Césaire'nin, bizim şu an "post-kolonyal çalışmalar" olarak adlandırdığımız eser patlamasını önceden görerek, Dominique O. Mannoni, Roger Caillois, Ernest Renan, Yves Florenne ve Jules Romains gibi şahsiyetler hakkındaki eleştirisi, diğerlerinin de ötesinde, açığa çıkartmaktadır ki sömürge ideolojisinin-ki bu ırksal ve kültürel hiyerarşinin ideolosidir- dolaşımı sömürgeci hakimiyeti olduğu kadar polis ve köle işgücünü de gerektirir.

Şaşırtıcı bir şekilde, onun içeriği üzerine ayrıntılı bir değerlendirme zahmetine girmeksizin öncü çalışmalardan biri olduğu nakaratını tekrarlamanın ötesinde, çok az sayıda post-kolonyal eleştiri, Söylev'e gereğince ilgi göstermiştir. Robert Young'ın "White Mythologies: Writing History and the West(1990)", Fanon'daki bazı argümanların önceden "Söylev'de bulunmasına karşın, post-kolonyal çalışmaların çıkış noktasını Fanon'un "Yeryüzünün Lanetlileri"yle başlatır.[3]

3- Robert Young: White Mythologies: Writing History and the West(Londra: Routledge, 1990), sf119. Metnin sömürgecilik sonrası çalışmalarla ilişkisi üzerine fikirlerime etkide bulunan "Söylev"in zorlama bir savunması da Bart Moore-Gilbert'in Postcolonial Theory: Contexts, Practices, Politics (Londra: Verso, 1997)dir. "Söylev"in sadece Fanon'u değil Homi Bhabba, Edward Said, Wilson Harris, Chinua Achebe ve Chinweisu'nun çalışmalarını da öncelediğini ileri sürer.

Diğer yandan, edebi eleştiriler ise ya "Söylev"i göz ardı etmeye yada Césaire'nin Martinik Komünist Partisi'nin üyesi olarak 11 yıllık görevinden kaynaklanan bir aykırılık olarak reddetmeye meyillidir. "Söylev" Marksist ortodoksiye uyup uymayışına bakılarak okunagelmiştir.[4]

Faşizmin Sömürgecilikten ve Hümanizm Geleneğinden Gelen Kökleri

Ben "söylev"in sömürgecilik, faşizm ve devrim hakkındaki düşüncelerimize eleştirel katkılarda bulunduğunu öne sürmek istiyorum. İlk olarak; onun Batı medeniyeti tarihini yeniden kalıba dökmesi, bizim faşizmin bizzat sömürgecilikten ve bu nedenle faşizmi tehdit ettiği düşünülen hümanizm geleneğinin ta kendisinden gelen köklerini yerli yerine koymamıza yardım ediyor.

İkincisi; Césaire, "Söylev"i yazdığında ne Marksizm hakkında kafası karışıktı ne de bir Marksist gibiymişçesine rol yapıyordu. Tersine, W.E.B Du Bois ve M.N. Roy gibi seleflerinin çizgisi üzerinde, sömürgecilik karşıtı mücadelenin dönemin temel tarihsel hareketi olarak proleter devriminin yerini aldığını savunarak Mark'ı revize etmeye girişiyordu. Akıl yürütmeleri müthiştir: gelmekte olan devrim kapitalizm sosyalizm karşıtlığı terimleriyle değil (son paragrafı saymazsak, buna daha sonra döneceğiz) bütünüyle yeni bir dünya hayal etmenin yolunu açacak olan, ırkçı ve sömürgeci sistemin toptan ve tamamen yıkılması biçiminde

4- Örnekleri için bknz. A. James Arnold, Modernism and Negritude:The Poetry and Poetics of Aimé Césaire(Cambridge: Harvard University Pres, 1981), M.A.M. Ngal, Aimé Césaire: Un Homme a la recherche d'une patrie(Dakar: Nouvelles Editions Africaines,1983), Lilyan Kesteloot ve B. Kotchy, Aimé Césaire, L'Homme et l'ouvre(Paris: Présence Africaine,1973), Jane L. Pallister, Aimé Césaire (New York: Twayne Publishers,1991), Susan Frutkin, Aimé Césaire: Black Between Worlds (Miami: Center for Advanced International Studies,1973)

öne sürülüyordu.

Böyle bir dünyanın neye benzeyebileceği hiç telafuz edilmez, fakat bu da beni "söylev" hakkındaki son noktaya getiriyor: "Söylev" sürrealist bir metin olarak okunmalıdır, hatta belki de Césaire'nin bir isyan olarak şiir anlayışı (Rimbaud aracılığıyla) ve tarihsel materyalizmi yeniden gözden geçirmesinin niyetlenmemiş bir sentezi olarak. Bütün Marksist eleştirileri ve negritüdyen değerlendirmelerine göre, Césaire'in metni kişinin bilinç altının derinliklerine öyle bir iner ki sömürgecilik bütün var oluşuyla birlikte kavranabilir.

O işaret fişekleriyle doludur, öfkeyle doludur, mizahla doludur. Bir çözüm yada strateji yada bir el kitabı yada özlü alıntılardan oluşan bir küçük kızıl kitap değildir. O şenlik ateşinin içinde dans eden bir alevdir.

Aimé Césaire'nin Hayat Hikayesi

Aimé Césaire'in bir sömürgecilik eleştirmeni olarak sicili kusursuzdur. 26 Haziran 1913'te beş kardeşiyle birlikte terzi bir anneyle yerel vergi müfettişi bir baba tarafından büyütüldüğü Basse-Pointe'nin küçük bir kasabasında, Martinik'te doğdu. Babasının iyi eğitimli olmasına ve küçük burjuvazinin kültürel duyarlılıklarını paylaşmalarına karşın, Césaire ailesi kırsal yoksulluğun eşiğine yakın yaşadı. Aimé 11 yaşında parlak ve erken yetişmiş bir öğrenci haline geldiğinde Fort-de France'daki Schoelcher Lisesi'ne kabul edildi.

Orada çocukluğundaki futbol arkadaşlarından biri olan Guyanalı Léon Gontran Damas ile tanıştı.(Damas siyah hareketini başlatma işinde Césaire ve Senegal'li şair Léopold Sédar Senghor ile birlikte çalışmayı sürdürecekti) Césaire 1931 yılında liseyi bitirdi ve Fransızca, Latince, İngilizce ve

tarihten ödüller aldı. Bir çok arkadaşının aksine, anavatan Fransa'ya gitmek üzere evden ayrılmak için bekleyemedi. "Antiller dünyasında huzurlu değildim" diye hatırlıyordu. Paris'te yedi yıl kaldığı süre boyunca bu değişecekti.[5]

Paris'e yerleşir yerleşmez, Ecole Normale Superieure'nin oldukça zor olan giriş sınavlarına hazırlanmak üzere Lycée Louis-le-Grand'a kaydoldu. Orada benzer düşünceli birkaç entelektüelle, ki en önemlisi Senghor'la tanıştı. Senghor ve bir başka Senegal'li entelektüel olan Osman Soce ile tanışmak Césaire'de Afrika'ya karşı bir ilgi uyandırdı ve onların ortak çalışmaları negritude akımını doğurdu.

O zaman Paris'te daha başka siyah diaspora entelektüel çevreleri ve özellikle Paulette Nardal ve Léo Sajous tarafından yayınlanan La revenue du monde noir'den gelen bir salon işleten Nardal kardeşler de vardı. Esas olarak Etienne Lero, Réne Ménil, J.M Monnerot ve Pierre ve Simone Yoyotte'den oluşan bir başka Martinikli öğrenci çevresi sürrealizme ve komünist devrime bağlılıklarını ilan etmek üzere bir araya geldiler.

1932'de yayınlanan ilk ve tek Légitime Défense sayılarında Fransızca konuşan siyah burjuvaziyi şiddetle suçladılar, Orta Amerika adaları edebiyatının haysiyetsizliğine saldırdılar, Langston Hughes ve Claude McKay gibi bir çok siyah Amerikan yazarını tebrik ettiler ve (Scottsboro davasına özellikle dikkat çekerek) ırkçılığı kınadılar.

Césaire'nin Nardal kardeşlerin salonu hakkında bilgisi vardı ama kendi beğenilerine göre onu "aşırı burjuva" buluyordu. Ve bu yüzden Légitime Défense'yi okuduğunda grubun oldukça fazla asimile olduğunu düşünmüştü:

"Onları Fransız sürrealistlerinden ya da Fransız komünistlerinden ayırt eden hiçbir şey yoktu. Başka bir deyişle,

5- Arnold, Modernism and Negritude, sf 1-8, alıntı sf 8

onların şiirleri renksizdi."[6]

Césaire, Senghor, Léon Damas ve diğerleri L'étudiant noir denilen bir derginin etrafında toplanan farklı bir entelektüel çevrenin parçasıydılar. Derginin Mart 1935 sayısında, Césaire içinde ilk kez negritude terimini icat ettiği asimilasyona karşı tutkulu bir yazı kaleme aldı. Tam da o sırada Ecole Normale Superierue'nin giriş sınavları için Fransız ve Avrupa beşeri ilimleri üzerine harıl harıl çalışıyor olması ironik olmaktan da öte bir durumdur. Sınavlar Césaire'ye gerekli bedeli ödetti, bununla beraber, Césaire'nin alenen reddettiği bir kültürün ta kendisini özümseme zorunluluğu; fiziki ve duygusal bedelleri zaten yorucu olan perhizi daha da ağırlaştırmış olmalıdır.

Cahier d'un retour au pays natal

1935 yazı sırasında sınavlarını tamamladıktan sonra, bir öğrenci arkadaşıyla birlikte Yugoslavya'da kısa bir tatile çıktı. Adriyatik kıyılarını ziyaret ederken, belli bir mesafeden küçük bir adayı gördükten sonra yurdunun hatıralarıyla baş başa kaldı. Duygulanarak, gençliğinin Martinik'i -toprak, halk ve bu yerin görkemi- hakkında uzun bir şiir üzerinde çalışarak sabahladı. Ertesi sabah bu küçük ada hakkında bir araştırma yaptığında, burarın Martinska olduğunu öğrendi. Sihirli bir tesadüf sonucunda, o mehtaplı gece yazdıkları, sonradan onun en meşhur şiiri olacak şiirin ilk dizeleriydi: Cahier d'un retour au pays natal (Anavatanıma dönüş defteri). Ertesi yaz, Martinik'e döndü, fakat daha büyük bir ya-

6- Alıntı Depestre'nin kitabın sonunda yer alan mülakatından, Arnold, Modernism and Negritude, Paris'teki siyah diaspora aydınları için bknz. Tyler Stovall, Paris noir: African Americans in the Citi of the Light (Boston ve New York: Houghton Mifflin,1996) Brent Edwards, Black Globality: The International Shape of Black Intellectual Culture (Ph. D. Dissertation, Columbia University, 1997)

bancılaşma duygusuyla karşılaştı.

Harlem rönesansının Afro-Amerikan yazarları ve onların Güney temsilcileri üzerine tezini bitirmek için Fransa'ya döndü ve sonra, 10 Haziran 1937'de L'etudiant noir'da birlikte çalıştığı Martinikli öğrenci arkadaşı Suzanne Roussy'yle evlendi.[7]

Çift 1939'da Martinik'e döndü ve Fort de France'da öğretmenliğe başladılar. Réne Ménil, Lucie Thesée, Aristide Maugée, Georges Gratiant ve başkalarıyla güçlerini birleştirerek Tropiques isminde bir dergi çıkarttılar. Tropiques'in çıkmasıyla Martinik, Guadeloupe ve Guyana gibi sömürgeleri Vichy hakimiyeti altına sokacak olan Fransa'nın faşist Vichy rejiminin eline geçmesi aynı zamana rastladı. Sonuç ürkütücüydü, binlerce Fransız denizcisi adaya vardığı zaman, Césaire ve yoldaşlarının bu "renkkörü" Fransız kardeşliği hakkında sığınabilecekleri bütün yanılsamalar da paramparça oldu.

Irkçılıkları küstahça ve dolaysızdı. Edebiyat eleştirmeni A. James Arnold'un gözlemlediği gibi "Askeri rejimin duygusuzluğu, Martiniklilerin, resmi asimilasyon politikasının bir yere kadar maskelemiş olduğu, kendi ülkelerinin de diğerleri gibi bir sömürge olduğu gerçeğini yok saymalarını zorlaştırdı. Bu koşullar Césaire ve arkadaşlarını daha fazla sömürgecilik karşıtı bir duruş için hazırlayarak savaşın sonunda onların radikalleşmelerini sağladı.[8]

7- Maryse Condé, "Cahier d'un retour au pays natal": Céesaire, Analyse critique (Paris: Hatier,1978); Norman Shapiro, ed., Negritude: Black Poetry from Africa an the Caribbean (New York: October House, 1970) sf 224; Pallister, Aimé Césaire, ppxiii, xiv

8- Arnold, Modernizm and Negritude, pp12-13

Tropique

Rejimin Tropique'i sansür etmeye ve yıkıcı olduğuna inanıldığı zamanlarda da yasaklamaya yönelik resmi politikası da grubun radikalleşmesini hızlandırdı. 10 Mayıs 1943 tarihli kötü bir şöhrete sahip bir mektubunda Martinik İstihbarat Servisi Şefi Kaptan Bayle, "ırksal ve sekter olan devrimci bir bakış açısına" sahip olduğu gerekçesiyle Tropique'nin yasaklanmasını savunuyordu. Bayle, editörleri toplumun maneviyatını zehirlemekle, nefret tohumları ekmekle ve ülkenin ahlaki değerlerini tahrip etmekle suçluyordu. İki gün sonra editörler parlak bir polemik üslubuyla şu cevabı yazdılar:

"'Irkçılar', 'sekterler', 'devrimciler', 'nankörler ve vatan hainleri', 'ruhları zehirleyenler', bu sıfatların hiçbiri gerçekte bizleri gücendirmemektedir. Racine gibi 'ruhları zehirleyenler', Zola gibi 'nankörler ve vatan hainleri', Hugo gibi 'devrimciler'. İhtiraslı biçimde Rimbaud ve Lautréamont gibi 'sekterler'. 'Irkçılar', evet. Drumont ve Hitler'inkine karşı Toussaint L'Ouverture'ün ve Claude McKay'in ve Langston Hughes'in ırkçılıkları. Geri kalanı için bizden özür dilememizi veya davamızı savunmamızı veya yararsızca karşılıklı suçlamalara ve tartışmalara girişmemizi beklemeyin. Aynı dili konuşmuyoruz.

İmza: Aimé Césaire, Suzanne Césaire, Georges Gratiant, Aristide Maugée, Réne Ménil, Lucie Thesée."[9]

9- "Lettre du Lieutenant de vaisseau Bayle, chef du service d'information, au directeur de la revue Tropiques, Fort-de-France, 10 Mayıs 1943" ve "Réponse de Tropiques a M. Le Lieutenant de vaisseau Bayle, Fort-de-France, 12 Mayıs 1943" (Aimé Céesaire, Suzanne Césaire, Georges Gratiant, Aristide Maugée, René Ménil, Lucie Thesée), Tropiques, cilt: 1 (tıpkıbasımı)", Aimé Césaire (Paris: Editions Jean-Michel Place, 1978) Documents-Annexes,ppxxxvi, xxxviii.

Fakat Tropique'i yaşatmak için onu bir Batı Hint yerli kültürü dergisi gibi göstererek pervasızlıklarını kamufle etmeleri şarttı. Yine de, bütün baskı ve dalaverelere karşın Tropique dünyanın en önemli ve en radikal sürrealist yayınlardan biri olarak savaş boyunca varlığını sürdürdü. 1941'den 1945'e kadar dergide (Césaire'ler, Réne Ménil ve diğerleri tarafından) yayınlanan deneme ve şiirler post-sömürge geleceğe ilişkin bir vizyon kadar sofistike bir sömürgecilik karşıtı duruşun evrimini de belli eder.

Onlarınki modernizmden ve sömürge öncesi Afrika'nın düşünce biçimlerinden ve pratiğinden yararlanan bir özgürlük vizyonuydu; aklı devrimcileştirmenin stratejisi olarak sürrealizmden, üretici güçlerin devrimcileştirilmesi için Marksizmden yararlandı. Bu, bütün bu kuvvetlerden bağımsız bir pozisyon yaratma gayretiydi; yani Négritude, Marksizm ve sürrealizmin bir tür evliliği, ve onların kolektif çabaları genel olarak uluslararası sürrealizm üzerinde, özelde ise André Breton üzerinde derin bir etkiye sahip olacaktı.

Aynı zamanda Tropique, Breton ve aynı şekilde Pierre Mabille, Benjamin Peret ve diğer sürrealistler tarafından yazılan metinleri de yayınladı.[10]

Aslında, Suzanne Césaire'yi sürrealizmin en orijinal teorisyenlerinden birisi olarak ilan etmek yanlış olmaz. Sürrealizmi futurizm ve kübizm gibi dar "avant garde" eğilimlere hapseden eleştirmenlerin aksine, Suzanne Césaire onu Romantizm, sosyalizm ve Negritude gibi daha geniş hareketlere bağladı. Sürrealizm, diyordu, bir ideolojiden ziyade bir ruh halidir, "olağanüstü olan için sürekli bir hazır olma

10- Bknz. Michael Richardson, Refusal of the Shadow: Surrealism and the Caribbean, çeviri: Michael Richardson ve Krzysztof Fiijalkowsky (Londra: Verso, 1996) s.7-15, 69-182; Franklin Rosemont, ed., Andre Breton-What is Surrealism?: Selected Writings(New York: Pathfinder,1978), s. 83-92; Arnold, Modernism and Negritude, s12-13

durumudur".

Tropique 1941 sayılarından birinde, Marksistlere yabancı olan terimlerle yeni imkanlar düşünüyordu; okurları **"tuhaf, olağanüstü ve fantastiğin sahasını, belli eğilimlere sahip insanlar tarafından küçümsenen sahayı"** kucaklamaya davet ediyordu. **"Burası özgürleştirilmiş imajdır, şaşırtıcıdır ve daha fazla umulmadık ve büyük olamayacak kadar harikadır. Metamorfozların ve halisünasyon ve delilik işaretleri altında dünyanın alt üst oluşlarının başkanlığında şair, ressam ve sanatçı buradadır."**[11]

Sürrealizm ve Aimé Césaire

Ve yine de olağanüstü olanın sahasından söz ettiği zaman, Martinik'te ve dünyanın geri kalanındaki günlük yaşamın ezici gerçekliğini bir an bile unutmadan, gözleri sömürgeci hakimiyetin zincirlerinin tam üzerindedir. "Sürrealizm ve Biz: 1943'te eşinin "Söylev"ine ulaşacak bir cesaret ve açıklıkla şöyle yazar:

"Nitekim, sürrealizm, bizini hayata karşı devrimci tavrınızla çelişmekten, onu sulandırmaktan veya yolundan saptırmaktan ziyade güçlendiriyor. İçimizdeki sabırsız kuvveti besliyor ve ret etmelerden oluşan büyük ordumuzu durmadan kuvvetlendiriyor.

Ve ben aynı zamanda geleceği düşünüyorum.

Milyonlarca siyah el dehşetlerini dünya savaşının gözü dönmüş göklerine savuracak. Bütün insanların mirastan en çok yoksun bırakılanları uzun, uyuşturucu bir uykudan kurtulmuş olarak küllerin ovasından

11- Penelope Rosemont, Surrealist Women: An International Anthology(Austin: University of Texas Pres, 1998) s.137; Franklin Rosemont, "Suzanne Césaire: In the Light of Surrealism (yazarın elindeki yayınlanmamış çalışma)

ayağa kalkacak.

Bizim sürrealizmimiz bu ayaklanan insanlara ta derinlerden gelen bir yumruk sağlayacak. Bizim sürrealizmimiz nihayet bugünün aşağılık dikotomilerini aşmamızı sağlayacak: Beyaz/siyah, Avrupalı/Afrikalı, medeni/barbar- nihayet yaşayan kaynaklardan çıkan mahoulis'in sihirli gücünü yeniden keşfederek. Sömürgeci ahmaklık kaynakçının mavi alevinde temizlenecek. Metal, çeliğin kesici yüzü, bizim benzersiz görüş alışverişimiz olarak değerimizi yeniden elde edeceğiz.[12]

Her ne kadar Sürrealizmin Aimé Césaire üzerindeki etkisi son zamanlarda şüpheyle karşılansa da, onun sürrealizmi genellikle Andre Breton'un Cézaire üzerindeki etkisi bağlamında tartışılıyor. Sürrealizm bu bağlamda "Avrupa düşüncesi" olarak görülüyor ve Marksizm gibi, Avrupalı olmayan geleneğe yabancı olduğu düşünülüyor. Fakat bu tarz "difüzyonist" yorumlar Césaire'lerin sürrealizmin yenilikçileri olmaları ve Breton ve arkadaşlarını taze fikirlerle tanıştırmaları konusunda hiçbir açık kapı bırakmıyor. Ben Césaire'lerin yalnız sürrealizmi kucaklamakla kalmayıp- Paris grubundan bağımsız olarak gerçekleştiğini ekleyebilirim- yeni dehlizler açtıklarını ve "olağanüstünün sahası"nı teorileştirmede muazzam katkıları olduğunu belirtmek istiyorum.[13]

Bütün bunların ötesinde Aimé Césaire sürrealist eği-

12- Penelope Rosemont, Surrealist Women: An International Anthology,pp.136-137. "Surrealism and Us:1943" Refusal of the Shadow, yayına hazırlayan Michael Richardson,s.123-126 içinde yeniden basıldı, fakat ben Rosemont'un çevirisini tercih ediyorum.

13- Brent Hayes Edwards Césaire'nin sürrealizme şiirsel meydan okumasının aydınlatıcı bir betimlemesini sunar. O Césaire'in eserini sürrealizmden ayrılma olarak görürken ben daha çok bir dönüşüm olarak düşünmekten hoşlanıyorum. Brent Hayes Edwards, "Ethnics of Surrealism, Transition 78(1999), s. 132-134

limlerini hiçbir zaman inkar etmedi. Kitabın sonuna eklenen röportajında bunu şöyle açıklıyor: **"Sürrealizm bana kafam karışmış biçimde aradığım şeyi sağladı. Onu keyifle kabul ettim, çünkü, onda bir esin kaynağından çok bir doğrulanma buldum."** Sürrealizm, onun açıklamasına göre kuvvetli bilinç altı güçlerini toplamasına yardım etti. **"Bu, benim için, Afrika'ya çağrıydı. Kendime dedim ki: Yüzeysel olarak Fransız olduğumuz doğru, Fransız alışkanlıklarının izlerine sahibiz; Kartezyen felsefe tarafından, Fransız retoriği tarafından damgalanmış durumdayız; fakat bütün bunlarla bağımımızı koparırsak, eğer derinlere inersek, o zaman karşılaşacağımız şey esas itibariyle siyah olacak."** Ve Jacqueline Leiner ile bir başka röportajda, Breton'un rolü hakkında daha da fazla heyecanlıydı: "Breton bize cesaret getirdi, kuvvetli bir tavır almamıza yardım etti. Tereddütlerimizi ve araştırmalarımızı kısa kesti. Fark ettim ki; karşılaştığım sorunların çoğu Breton ve sürrealizm tarafından çözüldü. Breton'la karşılaşmamın kendi başıma vardığım yolun doğrulanması olduğunu söyleyebilirim. Bu bize zaman kazandırdı, şimdi haydi daha hızlı gidelim, daha uzağa gidelim. Karşılaşma sıra dışıydı."[14]

Bunun ötesinde, 1940'ların sonunda bir komünist vekil olarak bile, Césaire Le Surréalism en 1947(André Breton ve Marcel Duchamp tarafından hazırlanan bir sergi kataloğu) gibi sürrealist yayınlarda şiirlerini yayınlamaya devam etti. Bu dönemin iki şiir koleksiyonundaki sürrealist imgeleri inkar edilemez: Les Armes miraculeuses-1944 (Muci-

14- Jacqueline Leiner "Entretien avec A.C.", Tropique'in Aimé Césaire tarafından yayına hazırlanan birinci cildinde (tıpkıbasım) (Paris Editions Jean-Michel Place, 1978).

zevi silahlar) ve Soleil cou coupé-1948 (Boynu vurulan güneş)[15]

Sürrealist Bir Metin Olarak Söylev

Césaire'nin 1944'te Haiti'ye yaptığı yedi aylık ziyaret boyunca yazdığı ve ertesi yıl Tropique'te gün ışığına çıkan denemesi, "Şiir ve idrak" şiirin devrimci doğası üzerine en sistematik ifadelerinden birini temsil eder. **"Şiir bilgisi bilimsel bilginin büyük sessizliği içinde doğar"** şeklindeki basit fakat provokatif önermeyle açılır ve sonra Césaire şiirin niçin dünyanın krizinin ötesine geçmek için ihtiyaç duyduğumuz bilgi biçimini gerçekleştirmede biricik yol olduğunu göstermeye girişir.

Césaire'nin geleceği görmeyi başarmanın, ilerlemek için ihtiyacımız olan bilgiyi elde etmenin metodu olarak şiirle kucaklaşması beş yıl sonra ortaya çıkacak olan "Söylev"i anlamak için çok önemlidir. "Söylev"i sömürgecilik gerçekliğine karşı tarihsel nesir şeklinde yazılmış bir şiir olarak düşünürsek, o zaman belki de Cesair'in işaret ettiği "Şiire önderlik eden şey, en anlaşılır ve net anlayış, en keskin duyarlılık ya da en ince duygulardan ziyade bir bütün olarak deneyimdir." ifadesine kulak verebiliriz.

Bu, her şey anlamına gelir, her tarih, her gelecek, her hayal, her yaşam formu, bitkiden hayvana, her yaratıcı dürtü bilinçaltının derinliklerine gömülmüştür. Eğer şiir, elbette, bilginin ve isyanın güçlü bir kaynağıysa, Césaire'in onu "Söylev"in en keskin silahı olarak kullanması beklenir. Sanırım bir çok okur da onaylayacaktır; çınlayan, savaş tam tamları sesi çıkaran, kendiliğinden patlayan bu pasajlar denemenin en güçlü kısımlarıdır.

15- Pallister, Aimé Césaire, s. 29-33

Fakat hipotezler, yeterli derecede kanıt, konu cümleleri ve madde işaretleriyle dolu sistematik bir eleştiri bekleyen okurların hayal kırıklığına uğrayacağı kesindir. Césaire'nin şiirsel bilgiye ilişkin üçüncü önermesini düşünün: **"Şiirsel bilgi, içinde insanın seferber edilmiş zenginliklerinin tamamıyla nesneyi püskürttüğü şeydir."**[16]

Sürrealizm aynı zamanda "Söylev"in oluşumunda da önemlidir çünkü, Pan Afrikanizme ve Siyah hareketine neden olan hareketler gibi o da kendi bağımsız anti sömürgeci köklerine sahiptir. Césaire'nin eleştirisinin ille de sürrealistlerden türediğini öne sürüyor değilim, daha çok Césaire(ve o zamanın daha bir çok siyah entellektüeli) ile sürrealistler arasında gerçekleşen karşılıklı etkilenmenin kısmen İmparatorluk'a karşı pozisyonlarındaki yakın eğilimle açıklanabileceğini öne sürüyorum.

1920'lerin ortalarına kadar Avrupa sürrealistleri genellikle radikal bildiriler hazırlayan fakat sosyal devrime çok az ilgi gösteren kültürel put kırıcılarıydı. Fakat 1925'te, Paris sürrealist grubu ve Fransız Komünist Partisi'nin aşırı sol kanadı Fransız sömürgeciliğine karşı Morokko'daki Rif ayaklanmasının lideri Abdülkerim'i destekleme noktasında bir araya geldiğinde, bu durum değişecekti. Onlar aktif biçimde Fransız sömürge hakimiyetine bir son verme çağrısı yaptılar.

Aynı yıl, yazar ve Fransa'nın Japonya'daki büyük elçisi olan Paul Claudel'e yazdıkları bir açık mektupta Paris grubu şöyle ilan etti: **"Biz derinden ümit ediyoruz ki devrimler, savaşlar ve sömürge ayaklanmaları, Şark'ta bile zararlı haşaratlarını savunduğunuz Batı medeniyetini yok edecektir."**

16- "Poetry and Knowledge" olarak Michael Richardson tarafından yeniden yayına hazırlandı, Refusal of Shadow içinde, s.134-145

Yedi yıl sonra, Paris grubu, sömürge sorunu üzerine en militan demeçlerini ortaya koydu. "Öldürücü insancıllık (1932)" başlığını taşıyan ve esas olarak Rene Crevel tarafından kaleme alınıp Andre Breton, Paul Eluard, Benjamin Peret, Yves Tanguy ve Martinikli sürrealist Pierre Yoyotte ve J.M. Monnerot tarafından imzalanan belge, sömürgecilik, kapitalizm, ruhban sınıfı, siyah burjuvazi ve ikiyüzlü liberaller üzerine amansız bir saldırıdır.

Modern Batının üzerine inşa edildiği hümanizmin ta kendisinin aynı zamanda köleliği, sömürgeciliği ve soykırımı meşrulaştırdığını öne sürdüler.

"Ve Biz Sürrealistler kronik ve kolonyal biçimdeki emperyalist savaşı bir iç savaşa çevirmenin tarafında olduğumuzu ilan ediyoruz. Böylece biz enerjilerimizi devrimin, proleteryanın ve onun mücadelesinin hizmetine sunuyoruz ve sömürge ve bundan dolayı renk sorununa karşı tavrımızı bu şekilde tanımlıyoruz."[17]

Batı Medeniyetinin Mantıki Sonucu Olarak Nazizm

"Öldürücü insancıllık" Césaire'nin eleştirisi ile birlikte yankılandığı sırada, Césaire'nin proleteryaya-Avrupa proleteryasına bu belgeyi imzalayanlardan daha az inancı vardı. Bundan başka, İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden dönemin bir ürünü olarak, "Söylev" sömürgecilik mantığıyla faşiz-

17- Rosemont tarafından yayına hazırlanan Andre Breton-What is Surrealism?, s.36-37, Maurice Nadeau, The History of Surrealism, çeviren Richard Howard (Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1989, orjinali1944), s. 117, "Murderous Humanitarianism" Race Traitor-Özel Sayı-Surrealism: Revolution Against Whiteness 9 (Yaz 1998), s. 67-69 içinde yeniden basıldı. İlk kez Nancy Cunard tarafından yayına hazırlanan Negro: An Anthology (New York, 1996, orjinali 1934) de ortaya çıktı.

min yükselişi arasında direkt bir bağlantı kuruyordu.

Césaire Avrupa'nın "Nazizm kendisine zarar vermeden önce, onu temize çıkardığını, ona gözlerini kapadığını, onu meşrulaştırdığını, çünkü, o vakte kadar, o sadece Avrupalı olmayan insanlara uygulanmıştı, Nazizmi Avrupa'nın büyüttüğünü, ondan Avrupa'nın sorumlu olduğunu, ve kızıllarmış sular içindeki Batı, Hıristiyan medeniyetinin büyük binasını yıkıp yutmadan önce, onun her çatlağından damladığını, sızdığını, aktığını" kışkırtıcı bir şekilde ifade etti. Bu yüzden faşizmin gerçek suçu, "o zamana dek özel olarak Cezayir'in Araplarına, Hindistan'ın kulilerine ve Afrika'nın 'zenci'lerine tahsis edilmiş sömürge prosedürlerini beyaz insanlara tatbik etmekti.

Bu noktada Césaire'i "söylev" yayınlanmadan önce aynı sonuçlara ulaşmış olan radikal siyah entelektüellerin daha geniş bağlamı içine yerleştirmeliyiz , Cedric Robinson'un ileri sürdüğü gibi, W.E.B. Du Bois, C.L.R. James, George Padmore ve Oliver Cox'tan oluşan bir grup radikal siyah entelektüel, faşizmi ilerleme yürüyüşünden bir sapma, beklenmeyen bir sağ kanat sapması olarak anlamaktan ziyade Batı medeniyetinin bizzat kendisinin mantıki sonucu olarak anladılar. Onlar faşizmi kölelik ve sömürgeciliğin, kökleri yalnız kapitalist politik ekonomide değil aynı zamanda daha modernitenin şafağında bile onda bulunan ırkçı ideolojilerde olan global sistemin yakın akrabası olarak gördüler. 1936 gibi erken bir tarihte sonradan Howard Üniversitesi'nde siyaset bilimi profesörü olacak olan Ralph Bunche, emperyalizmin faşizmi doğurduğunu öne sürüyordu.

"Faşist doktrin" diye yazıyordu Bunche **"aşırı şovenizmiyle, devletin abartılmış yüceliğiyle, ırkın operakomik yüceltilmesiyle; dünyanın bütün karanlıkta kalmış halklarını fetheden ve acımasız sömürüsünü onlara yö-**

nelten dünya emperyalizmi politikasına güç verdi."

Du Bois bu hususta en berrak değerlendirmelerin sahibiydi: **"Hitler ve Mussolini'nin komünizmle savaştığını ve beyaz insanları zengin, bütün siyahları fakir yapmak için ırksal önyargıları kullanmakta olduğunu biliyordum. Fakat Büyük Britanya'nın ve Fransa'nın sömürgeciliklerinin tam olarak aynı amaca ve faşistlerin ve Nazilerin kullanmaya çalışıyor oldukları aynı metotlara sahip olduğunu fark edinceye kadar bu böyle değildi."**

Sonra, **"Dünya ve Afrika(1947)"**da şöyle yazar: **"Toplama kampları, tamamen sakatlama ve öldürme, kadınların kirletilmesi veya çocukluk döneminin iğrenç küfürleri türünden hiç bir Nazi zulmü yoktur ki Hıristiyan Medeniyeti ya da Avrupa tarafından dünyayı yönetmek için doğmuş üstün bir ırk adına dünyanın her yerinde siyah insanlara karşı uzun zamandır uygulanmakta olmamış olsun."**[18]

"Barbar Zenci Fikri Bir Avrupa İcadıdır"

Üstün bir ırkın var olduğu fikrinin ta kendisi meselenin tam kalbine yerleşmiştir, ve bu yüzden "Söylev"in unsurları Afrika'nın başarılarını yeniden elde etmek için Ne-

18- Cedric J. Robinson, "Fascism and the Response of Black Radical Theorists"(yazarda bulunan yayınlanmamış çalışma), Cedric J. Robinson, "Fascism and the Intersection of Capitalism, Racialism and Historical Consciousness", Humanities in Society 3, sayı:6 (Bahar 1983), s.325-349, Cedric J. Robinson, "The African Diaspora and the Italo-Ethiopian Crisis", Race and Class 27, sayı:2 (Bahar 1985), s. 51-65; W.E.B. Du Bois, The Autobiography of W.E.B. Du Bois, yayına hazırlayan Herbert Aptheker (New York: International Publishers,1968), s.306-306, Ralph J. Bunche, "French and British Imperialism in West Africa", Journal of Negro History 21, no. 1 (Ocak 1936), s.31; W.E.B. Du Bois, The World and Africa (New York: International Publishers, 1947), s.23

gritude'un itici gücünden faydalanır. Çıkış noktasını Leo Frobenius'un "barbar zenci fikri bir Avrupalı icadıdır"[19] şeklindeki öğüdünden alan Césaire, sömürgecinin ilkel olanı "uygarlaştırma" misyonunun sadece bir sis perdesi olduğunu kanıtlamak için yola çıkar.

İlle de bir fark aranacaksa sömürgecilik; bütün toplumların, yüksek düzeyde sofistike ve kompleks şekilde işlemekle kalmayıp nasıl beraber yaşayabileceğimiz ve modern dünyayı nasıl yeniden kuracağımız konusunda Batıya değerli dersler de sunabilecek bütün toplumların korkunç yıkımıyla sonuçlanır. Cesair'in sömürge öncesi Asya ve Afrika kültürlerinin "pre-kapitalist olmakla kalmayıp aynı zamanda anti-kapitalist olduğu konusundaki" ısrarı, doğrusu, Julious Nyerere, Kenneth Kaunda ve Senghor gibi Afrikalı milliyetçi liderler tarafından geliştirilen ve Afrika'nın sosyalizmi sömürge öncesi köy yaşamı temelinde de kurabileceğine ilişkin romantik iddiaları da önceler.

"Söylev" Césaire'nin medeni Afrika'nın yolunu takip eden barbar Batı meselesinde yolu açtığı ilk yer değildir. Victor Schoelcjer'in "Esclavage et colonisation"a yazdığı önsözde şöyle der:

"Onların alıp götürdüğü adamlar evler inşa etmesini, imparatorluklar yönetmesini, şehirler kurmasını, toprağı ekip biçmesini, madencilik yapmasını, pamuk dokumasını, çelik yapmasını biliyorlardı.

Onların dinleri ülkenin kurucusuyla kurulan

19- Césaire, Senghor ve Negritude Hareketindeki çalışma arkadaşları; Histoire de la civilisation africaine isimli muazzam etnografik çalışmasıyla Afrika medeniyetinin güçlü bir savunucusunu sağlayan Alman irrasyonalisti Leo Frobenious'tan büyüleniyişlerdi. Bknz. Suzanne Césaire, "Leo Frobenious and the Problem of Civilisation(1941), Refusal of the Shadow, yayına hazırlayan Michael Richardson içinde, s. 82-87; L.S. Senghor, "The Lessons of Leo Frobenious", Leo Frobenious:An Anthology, yayına hazırlayan E. Haberland (Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1973), s. Vii; Jacqueline Leiner, "Entretien avec A.C."

mistik bağlantılara dayanan kendi güzelliğine sahipti. Birlik, şefkat ve yaşa saygı üzerine inşa edilmiş gelenekleri memnuniyet vericiydi.

Zorlama yoktur, yalnız karşılıklı yardımlaşma, yaşama neşesi, özgürce kabullenilmiş disiplin.

Düzen-Samimilik- Şiir ve Özgürlük"[20]

Bu pasajı ve kitabın kendisini okumak, Césaire'nin Frantz Fanon adındaki en parlak öğrencilerinden birini derinden etkiledi. Fanon'un Afrika'daki şehirleri ve bilgisi geniş siyahların hikayelerini keşfetmesi bir ilham kaynağı oldu. **"Bunların hepsi"** diye yazıyordu Siyah Deri Beyaz Maskeler (1952)'de **"geçmişteki mezarlarından çıktılar ve içindekilerle birlikte ortaya serildiler, mantıklı bir tarihsel mekan bulmamı mümkün kıldılar. Beyaz adam haksızdı, Ben ilkel değildim, bir yarım adam da değildim, Ben iki bin yıl önce bile altın ve gümüş içinde çalışan bir ırka aittim."**[21]

Negritude "barbar zenci"yi ortadan kaldırmak için mucizevi bir silaha dönüştü. Cedric Robinson'un "Siyah Marksizm: Siyah Radikal Geleneğin Anlamlandırılması"nda işaret ettiği gibi bu kolay bir görev değildi, çünkü "Zenci"nin icadı –ve onunla beraber gelen tüm saf beyaz ırk uydurmaları ve ırksal sınırlama politikaları- Batının fizik ve entelektüel enerjilerinin muazzam boyutlarda harcanmasını gerektiriyordu.

Bütün bir Avrupalı "aydın" nesli, "Avrupalı" ırkının saflığını sağlamak için Avrupa'yı beyazlaştırmak üzere Mısır ve Nubia'nın kültürel ve entellektüel katkılarını Avrupa tari-

20- Aimé Césaire, "Introduction to Victor Schoelcher", Esclavage et colonisation(Paris: Presses Universitaries de France,1948), s.7 aynı zamanda Fanon'un "Black Skin, White Masks", çeviren Charles Lam Markman(New York: Grove Pres,1967), 130-131'de de alıntı yapılmıştır.

21- Fanon, "Black Skin, White Masks", s. 130

hinden silip süpürmek için canla başla çalıştılar. Bunun yanı sıra, onların tarihlerini yok etmek ve bütün kıtayı ve onun nesillerini bir yük hayvanı ya da vahşi putperestler derecesine indirgemek için yazılı sayfaları kullanarak bütün Afrika'yı her tür medeniyet görünüşünden soyutladılar.

Sonuç; bir tarafta göze çarpan biçimde ayrılmış, modernliteden yalnız kendisi sorumlu olan ve ırksal anlamda saf bir bütünlük olarak Avrupa'nın; diğer tarafta ise "Zenci"nin yaratılmasıydı.[22]

Yine de, Césaire her ne kadar sömürge öncesi Afrika'yı samimi, komünal toplulukların birleşimi olarak anlamlandırsa da, asla bir geri dönüş çağrısı yapmaz. Eski arkadaşı Senghor'un aksine, Césaire'nin Negritude'in içeriğine verdiği anlam gelecek odaklı ve moderndir.

"Söylev"deki pozisyonu gayet nettir: **"Bizim için sorun geçmişi tekrarlamak için hayalci ve kısır bir girişim, değil aşmak ve ilerlemektir. Diriltmek istediğimiz, ölü bir toplum değildir. Bunu egzotikliğe meraklı olanlara bırakıyoruz...Yaratmamız gereken yeni bir toplumdur, esaret altındaki kardeşlerimizin yardımıyla, modern zamanların üretici güçleriyle zengin; eski günlerin kardeşliği ve dayanışmasıyla sıcak bir toplum."**

Césaire ve Komünizm

Hemen ardından şok edici satır gelir:

"Bunun mümkün olduğuna dair bazı örnekler için Sovyetler Birliği'ne bakabiliriz."

1950'de, tabii ki, Césaire Martinik Komünist Parti-

22- Cedric Robinson, Black Marxism: The Making of the Black Radical Tradition (Chapel Hill, NC: University of North Carolina Pres,2000)

si'nde beş yıldan beri lider konumundaydı. Komünist etiketiyle Fort-de-France Belediye Başkanı seçildiği gibi Fransız Ulusal Meclisi'ne de milletvekili olarak seçilmişti. Şimdi, şu ana kadar yazdığı ve yaşadığı her şeye dayanarak sorabiliriz: Neden 1950'lerde Stalinizmi yeni bir toplumun örneği olarak gösterecekti?

Neden büyük bir şair ve sürrealizmin başlıca seslerinden biri derhal Komünist Parti'ye katılacaktı?

Aslında, savaş sonrası dünyanın genel durumunu düşününce onun kararı hiç de şok edici değildir. Bir kere, savaştan sonra dünya çapındaki komünist partilerin ve özellikle Avrupa'dakilerin itibarlarının zirvesinde olduklarını ve Joe Stalin'in savaş yıllarını liberal demokrasinin müttefiki olarak geçirdiğini hatırlayın.

İkincisi bir çok önde gelen yazar ve sanatçı kendilerini radikal toplumsal dönüşüme adamışlardı, özel olarak Karayiplerde ve Latin Amerika'da komünist olmuşlardı, Césaire'nin arkadaşları Jacques Romain, Nicolas Guillen ve René Depestre de bunlar arasındaydı.

Üçüncüsü, politikaya katılmaya istekli olan Césaire bu şekilde etkili olabileceğini erkenden öğrendi. Aşağı yukarı seçilir seçilmez, Martinik, Guadeloupe, Guyana ve Reunion'u koloni statüsünden Fransız Cumhuriyeti'nin departmanlarına dönüştürmeye girişti. Departmantalizasyonun bu bölgeleri Fransız metropolündeki departmanlarla eşit bir mevkiye getireceği hususunda ısrar ediyordu. Césaire'nin dokunaklı ve tutkulu argümanları 1946'da departmantalizasyonla sonuçlanan bir yasanın çıkmasını sağladı. Buna rağmen, eski kolonilerin cumhuriyet tarafından özümsenmesinin eşit hakları sağlama alacağına dair hayali boş bir hayale dönüştü.

Sonunda, çoğu zaman Martinikli siyah bürokratları ye-

rinden ederek sömürgelere daha büyük sayılarda Fransız görevli gönderildi. Bu sırada 1955'te "Söylev"in genelde bilinen üçüncü baskısını kaleme aldı, artık departmantalizasyonun sözünü sakınmayan bir eleştirmeni haline gelmişti.[23]

Böylece, Césaire'nin bir komünist lider olarak rolüne bakınca, "Söylev"de Sovyetler Birliği'ne selam göndermesine yada metnin son satırlarında bile proleter devrimini kurtarıcımız olarak adlandırmasına şaşırmamamız gerekir. Yine de asıl şaşırtıcı olan bu ifadelerin metnin geri kalanıyla nasıl bağdaşmaz olduğudur.

Césaire'nin Tanımladığı Yeni Üçüncü Dünyacı Evrensellik

Avrupa'nın ölmekte olan, kendi kendini tahrip etmenin eşiğinde olan (sömürgeci şiddetin ve zulmün ödleklerinin beyaz işçi sınıfı dilleri bağlı bir yardakçılıkla her şeyi seyrederken gelip ülkelerine tünedikleri) bir medeniyet olduğunu gösterdikten sonra, son çözüm olarak proleter devrimi önerir. Ama kitabın başından sonuna kadar Avrupa'da kurtarılmaya değer hiçbir şey olmadığını, Avrupa işçi sınıfının ırkçılığı, emperyalizmi ve sömürgeciliği desteklemede Avrupa burjuvazisiyle güçlerini birleştirdiğini ve sömürgelerdeki ayaklanmaların ileriye giden yolu işaret edebileceğini belirterek Fanon'u önceler.

Temelde, "Söylev" Marksizme karşı bir meydan okuma ya da revizyondur, sürrealizmden Césaire'nin erken dönem şiirlerindeki rasyonalizm karşıtı fikirlerden ve Negritude içindeki keşiflerden faydalanır. Sömürgeciliğin yok etmeye çalıştığı şeylerden doğacak olan yeni manevi değerler için

23- Arnold, Modernism and Negritude, s.114, 169-170; Susan Frutkin, Aimé Césaire: Black Between Worlds, s.26-27

haykırma biçimiyle hiç de materyalist değildir.

Césaire'in Marksizme karşı tutumu "Söylev"in üçüncü baskısının çıkışından bir yıldan az bir süre sonra daha da netleşir. Césaire Ekim 1956'da partiden istifasını sunarak FKP Genel Sekreter'i Maurice Thorez'e meşhur mektubunu kaleme alır. Stalinizmden acı verici serzenişlerinin ötesinde mektubun esası sömürge sorunuyla ilgilidir- ama sadece sömürgelere yönelik parti politikalarıyla değil metropoldaki ve Martinik'te komünist partiler arasındaki kolonyal ilişkiyle de. Siyah insanların kendi kaderlerini tayin etme ihtiyacında olduğunu ileri sürerek "sömürge sorununun daha önemli global meselelerin tali bir parçası olarak ele alınması"na karşı uyarıda bulunur.

Bir başka deyişle ırkçılık sınıf mücadelesinin tali bir parçası sayılamaz. Césaire'in mektubu "Söylev"e kıyasla üçüncü dünyanın birliği fikrinin daha cesur, daha dolaysız bir açıklamasıdır. Halen kendini Marksist olarak tanımlasa ve ittifaklara açık olsa bile "İlahi hak ve yetkiye sahip hiçbir müttefik olamaz" diyerek uyarıda bulunur.

"Eğer komünist partinin peşinden gitmek "en canlandırıcı dostluklarımızı ortadan kaldıracaksa, bizi diğer Batı Hint adalarına bağlayan ilişkiyi ortadan kaldıracaksa, bizi Afrika'nın çocuğu yapan bağı koparacaksa, o zaman ben derim ki komünizm, bizi, yaşayan bir kardeşliği bütün soğuk soyutlamaların en soğuğuna benzeyen bir şeyle değiştirmeye zorlayarak bize zarar vermiştir."

Daha önemlisi Césaire'in yeni bir toplum için yolu temizleyecek olan bir üçüncü dünya ayaklanmasına yatırım yapması Fanon'u önceler. Pratikte "evrensel" olanı, Avrupa'yı ayrıcalıklı kılmayan bir biçimde yeniden tanımlamayı tercih ederek; Avrupa'dan, eski hümanizmden ve bunların

evrensellik iddialarından vazgeçmişti.

Césaire şöyle açıklıyor:

"Kendimi dar grup bağlılığıyla sınırlamayacağım. Fakat nereden geldiği belli olmayan bir evrenselcilik için de kaybolmak niyetinde değilim...Farklı bir evrensellik anlayışım var. Kendine özgü olanla, mevcut bütün kendine özgü olanlarla, her birini derinleştirerek ve her birinin bir arada varoluşuyla zenginleşmiş bir evrensellik."[24]

Césaire'in "Söylev"de tane tane söylediği ve Thorez'e mektubunda daha açık biçimde ifade ettiği şey, dekolonizasyon çağında Afrikalı entelektüeller arasında hızla ilerleyen ruhu damıtmıştır. O zamanlar, bu her yere yayılan ruh neticede Negritude ne anlama geliyorsa işte oydu, hiçbir zaman basit bir ırksal köktencilik meselesi değildi.

Eleştirmen, bilgin ve film yapımcısı Manthia Diavara dönemin atmosferini ve sömürgeci düzenin "Söylev" türünden radikal eleştirilerinin yeni nesil için ne anlama geldiğini çok iyi yakalar:

"Negritude'nin Afrika'dan bile büyük olduğu fikri, evrensel kurtuluş vaat eden uluslararası bir hareketin parçası olmamız, kaderimizin dünya çapında işçilerin ve sömürgeleştirilen halkın evrensel kurtuluşuyla birleşmesi, işte bütün bunlar daha önceden bizim için geçerli olan kandaşlık, etnisite ve ırka kıyasla bize çok daha büyük ve önemli bir kimlik sağladı. Yeni tarihsel misyonumuzun farkına varmamız bizi o günlerde atalarımızın arkaik kimlikleri olarak gördüklerimizden ve onların dinsel hilelerinden özgürleştirdi, bu bizi ırktan özgürleştirdi ve Fransız

24- Aimé Césaire, Letter to Maurice Thorez(Paris: Présence Africaine,1957), s.6, s.7, s.14-15

kimliğinin beyazlığından duyduğumuz korkuyu aklımızdan çıkardı. Çok yakın bir zaman önce sömürgeleştirilmiş ve dünya tarafından hor görülmüşken insanlığın kurtarıcıları olarak anılmak, bizlere, kapitalizmi, her türden ırkçılığı ve kabileciliği küçümseyişimizi çoğaltan bir haklılık duygusu kazandırdı."[25]

Son olayların ışığında-Doğa Afrika'daki soykırım, kıta çapında demokrasinin çöküşü, Küba'nın izole edilmesi, üçüncü dünya olarak adlandırılan yerlerde ilerici hareketlerin yok edilmesi- bazıları doğruluk anının çoktan geçip gittiğini, Césaire ve Fanon'un tahminlerinin yanlışlandığını ileri sürebilir.

Avrupa'nın Adımlarını Takip Etmeme Çağrısı

Aptalların sömürgeciliğin yenilenmesi çağrısı yaptığı, şiddet ve istikrarsızlık tanımlarının "barbarlık" ve "gerilik" gibi tam da Césaire'in bu sayfalarda eleştirdiği sömürgeci dille yapıldığı bir dönemle karşı karşıyayız. Fakat bu bütünüyle bir mistifikasyon, sömürgecilik formal biçimiyle parçalandı ama sömürgeci devlet yerinde duruyor.

Demokrasinin bir çok sorunu, öncekinden temel farkı içinde siyah yüzlerin de bulunması olan eski sömürge devletinin ürünü. Bu durum, ister eski tip İngiliz veya Fransız görevliler olsun, ister yeni Amerikan şirketlerinin yöneticileri yada "geri" ülkelere sempatisi tam da Césaire'in teşhir ettiği sömürgeci söylemi yansıtan Stalinistler olsun, sömürgeci efendilerini taklit etmekten memnun bir yeni yönetici sınıfın-Fanon'un kendisi hakkında bizi uyardığı sınıfın-

25- Manthia Diawara, In Search of Africa (Cambridge: Harvard University Press, 1998), s.6-7. Diawara'nın denemesinin esas konusu Jean-Paul Sartre'ın "Black Morpheus"u olsa da, burada Césaire ve Fanon'unkiler de dahil olmak üzere bütün literatürden genel olarak bahsediyor.

yükselişiyle ilgilidir.

Postsömürge teorisinin hakiki radikallerinin size söyleyeceği gibi, hemen hemen "postsömürge" anındayız. Resmi aygıt ortadan kaldırılmış olabilir, ama sömürgeci hakimiyetle birlikte kurulan politik, ekonomik ve kültürel bağlantılar birkaç değişiklik dışında halen devam ediyor.

"Söylev" düşünme biçimine kıyasla politik ekonominin özellikleriyle az ilgilendi. Buradaki ders şudur; sömürgeci hakimiyet kusursuz bir düşünme biçimini ve geliştirilen, iyi olan ve medenileşen her şeyin Avrupa terimleriyle tanımlanması ve ölçülmesini gerektirir. "Söylev" dünyaya mümkün olduğu kadar hızlı biçimde ilerleme çağrısı yapar, bununla birlikte şiddet, yok etme ve soykırım üzerine inşa edilmiş olan hakim sınıfların ilerleme ideolojisini yok etmeye çağırır.

Hem Fanon hem de Césaire siyahi dünyayı Avrupa'nın adımlarını takip etmemeleri, eski yola da geri dönmemeleri, fakat hep birlikte yeni bir yön çizmeleri yönünde uyarmıştır. Bugün tanık olduğumuz şey, her nasılsa (ve burada Césaire'in hala Fort-de-France Belediye Başkanı olarak nutuk atmaya devam ettiği sevgili Martinik'ini de ekliyorum) bu özet sayfalarda yakalanan tasavvur ve vizyonu yansıtıyor.

Aynı eski politik partiler, aynı ordular, aynı emek sömürüsü yöntemleri, aynı hapsetme taktikleri, sürgüne gönderme, radikal anlamda farklı bir yaşama biçimini hayal etmeye ve gözlerimizin tam önünde olağanüstü olanı yaratmaya cesaret eden sanatçı ve entelektüellerimizi söndürmek.

Son olarak, "Söylev" bir yol haritası ya da bir devrim projesi olmaya niyetlenmedi. O bir şiirdir ve bu yüzden de isyandır. O, Césaire'in kendi mucizevi silahlarından gelen, Tropique'deki çalışmasıyla şekillenen, kalıba dökülen ve Vi-

chy rejimine meydan okuyan, Avrupa kültürünü öğrenme ve hem Fransa'dan hem de anavatanından yabancılaşma duygusuyla oluşan bir ayaklanma hareketidir.

O bir ayaklanmadır, patron, yönetici, öğretmen ve yoldaş olarak ortaya çıkan efendiye vurulan bir darbedir. Büyük Batı medeniyeti metinlerinin bir yanından diğer yanına kalın fırça darbeleriyle yazılan devrimci bir duvar yazısıdır; öldürücü bir kesinlikle fırlatılan ve geride kalanlarla yeni bir tarih yazabileceğimiz şekilde savaş alanını temizleyen bir el bombasıdır. "Söylev" hiç de bozuk bir düzen üzerine cansız bir belge değildir. İlle de fark aranacaksa farklı bir ilerleme yolu için hayal dünyamızın derinliklerine inmeye bir çağrıdır. Tam da Césaire'in kapitalizmin yamyam doğasını ve şiirsel bilginin gücünü aydınlatmak için Lautreamont'un Chants de Maldoror'undan faydalanması gibi, "Söylev" sömürgeciliğin sonuçlarına ilişkin yeni kavrayışlar ve sömürgecilik sonrası düştüğümüz çıkmazdan bir çıkış yolu hayal etmek için bir model sunar. Halen eski sömürge düzeninin bütün izlerini ortadan kaldırma ihtiyacında olmamıza karşın, eskiyi yıkmak savaşın sadece yarısıdır.

RENE DEPESTRE

Rene Depestre 29 Ağustos 1926'da **Haiti**'nin **Jacmel** bölgesinde doğdu.

Eserleri Amerika Birleşik Devletleri'nde, eski Sovyetler Birliği'nde, Fransa, İtalya, Küba, Brezilya, Vietnam, Arjantin ve Meksika'da yayımlandı.

İlk şiir kitabı olan **Eincelles** (Kıvılcımlar) **Port-au-Prince**'de 1945'te yayımlandı.

Diğer eserleri ise şunlardır:

Gerbe de sang (Port-au-Prince, 1946), **Vegetation de clartés, Aimé Césaire**'in önsözüyle (Paris, 1951), **Traduit du grand large, poeme de ma patrie enchainée**, (Paris, 1952), **Minerai noir**, (Paris, 1957), **Journal d'un animal marin** (Paris, 1964), **Un arc-en-ciel pour l'occident chretien poeme mystere vaudou**, (Paris, 1966)

Şiirleri bir çok Fransız ve İspanyol antolojilerinde kendine yer buldu.

Daha güncel eserleri ise **Anthologie personnelle** (1993) ve **Apollinaire** ödülünü alan **Actes sud** (1993) gibi eserlerdir.

1988'de **Hadriana dans tous mes revesa** adlı romanı **Renandot ödülünü** kazandı.

Eserleri yalnız Haiti'nin toplumsal ve siyasal sorunlarına işaret etmekle kalmaz, Afrikalı, Karayipli ve dünyanın başka yerlerindeki ezilen siyah insanların kötü durumunu anlatır.

(Edwidge Danticat)

"BİZİM MÜCADELEMİZ YABANCILAŞMAYA KARŞI BİR MÜCADELEYDİ"

Aşağıdaki röportaj 1967'de Haiti'li şair ve militan RENE DEPESTRE tarafından yapıldı. İlk kez Poesias'ta, Casa de las Americas tarafından yayınlanan Aimé Césaire'in yazılarının bir antolojisi içinde yer aldı. İspanyolca'dan İngilizce'ye çeviri Maro Riofrancos tarafından yapıldı. Çeviri, başlık ve ara başlıklar bana aittir.

Şiirden Vazgeçerek Şair oldum

RENE DEPESTRE: Eleştirmen Lilyan Kesteloot "Anavatanıma Dönüş"ün otobiyografik bir kitap olduğunu yazmıştı. Doğru mudur?

AİME CESAİRE.: Kesinlikle. Otobiyografik bir kitaptır, ancak aynı zamanda kendimi anlamaya çalıştığım bir kitaptır. Belirli bir biçimde bir biyografiye kıyasla gerçekliğe daha yakındır. Onun genç bir adamın kitabı olduğunu hatırlamalısınız: kitabı tam da çalışmalarımı bitirip Martinik' e döndükten hemen sonra yazmıştım. Bunlar on yıllık bir eksiklikten sonra ülkemle kurduğum ilk temaslardı, bu yüzden kendimi bir izlenimler ve imajlar denizi tarafından hücuma uğramış halde buldum. Aynı zamanda Martinik'in geleceği üzerine derin bir ızdırap duydum.

RENE DEPESTRE: Kitabı yazdığında kaç yaşındaydın?

AİME CESAİRE.: Yaklaşık 26 yaşında olmalıyım.

RENE DEPESTRE: Ancak, en çok göze çarpan yanı muazzam olgunluğuydu.

AİME CESAİRE.: Yayınlanan ilk kitabımdı, ama biriktirdiğim yada tedricen oluşturduklarımı da içeriyordu. Bunlardan önce oldukça az şiir yazmış olduğumu hatırlıyorum.

RENE DEPESTRE: Fakat onlar yayınlanmamıştı.

AİME CESAİRE: Yayımlanmamışlardı, çünkü onlardan çok memnun değildim. Gösterdiğim arkadaşlarım onları ilginç bulmuşlardı ancak beni tatmin etmedi.

RENE DEPESTRE: Neden?

AİME CESAİRE: Çünkü kendime ait bir biçim bulmuş olduğumu düşünmüyordum. Hala Fransız şairlerinin etkisi altındaydım. Kısacası, "Anavatanıma Dönüş Defteri" bir düzyazı şiir biçimini alsaydı, gerçekten de bu şans eseri olacaktı. Fransız edebiyat geleneğiyle bağlarımı koparmak istememe karşın, şiire sırtımı dönmeye karara verdiğim ana kadar kendimi onlardan kurtaramadım. Aslında, şiirden vazgeçerek şair olduğumu söyleyebilirsiniz. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Şiir benim için kabul edilmiş Fransız biçiminin üstümdeki boğucu hakimiyetini ortadan kal-

dırmanın tek yoluydu.

RENE DEPESTRE: Seghers tarafından yayınlanan seçme şiirlerinin önsözünde Lilyan Kesteloot Mallarme, Claudel, Rimbaud ve Lautreamont'u seni etkileyen şairler arasında sayıyor.

AİME CESAİRE: Lautreamont ve Rimbaud benim neslimin bir çok şairi için muazzam bir esin kaynağıydı. Ayrıca Claudel'den de vazgeçmediğimi de söylemeliyim. Söz gelimi, Tete d'Or bende derin izler bırakmıştır.

RENE DEPESTRE: Şüphesiz, muazzam bir şiirdir.

AİME CESAİRE.: Evet, gerçekten muazzam bir şiirdir, çok güzeldir. Doğal olarak, Claudel hakkında beni kızdıran pek çok şey vardı, ama her zaman onu büyük bir dil ustası olarak gördüm.

RENE DEPESTRE: "Anavatanıma Dönüş" senin kişisel deneyiminin damgasını taşır, bir Martinikli genç olarak yaşadıklarının, ve ayrıca zenci ırkının Fransız etkisinin tayin edici olmadığı Antiller'deki yolculuğuyla ilgilidir.

AİME CESAİRE.: Kendi üzerimdeki Fransız etkisini inkar etmiyorum. İstesem de istemesem de, bir şair olarak kendimi Fransızca ifade ediyorum ve Fransız edebiyatı çok açık biçimde beni etkilemiştir. Fakat kuvvetle vurgulamak isterim ki –Fransız edebiyatının bana sağladığı elemanları bir ayrılık noktası olarak kullanırken- aynı zamanda daima Afrika mirasıyla iletişim kurma yeteneğinde bir dil yaratmaya çalıştım. Başka bir deyişle, benim için Fransızca yeni ifade biçimleri geliştirmekte kullanmak istediğim bir araçtı. Bir Antil Fransızcası, bir siyah Fransızca, hala Fransızca olmaya devam eden ancak siyah bir karaktere sahip bir dil yaratmak istedim.

Sürrealizm Benim İçin Afrika'ya Çağrı Anlamına Geliyordu

RENE DEPESTRE: Sürrealizm bu yeni Fransız dilini keşfetme çabalarına yardımcı oldu mu?

AİME CESAİRE: Sürrealizmi kabul etmeye hazırdım, çünkü sürrealist şairleri etkileyen aynı yazarları başlangıç noktası olarak kullanarak kendim bunu önceden geliştirmiştim. Benim ve onların düşünme biçimleri ortak referans noktalarına sahipti. Sürrealizm bana kafam karışmış biçimde aradığım şeyi sağladı. Onu keyifle kabul ettim çünkü onda bir esin kaynağından daha çok bir doğrulanma buldum. O Fransız dilinin infilak olmasını sağlayan bir araçtı. Her şeyi tamamen sarstı. Bu çok önemliydi çünkü geleneksel biçimler-sıkıcı ve çok kullanılmış biçimler- beni eziyordu.

RENE DEPESTRE: Bu da sürrealist harekette senin ilgini çeken şeydi...

AİME CESAİRE.: Sürrealizm özgürleştirici bir faktör olduğu ölçüde beni etkiledi.

RENE DEPESTRE: Öyleyse sürrealizmin içerdiği özgürlük kavramına çok duyarlıydın. Sürrealizm derin ve bilinç altı kuvvetleri açığa çıkartıyordu.

AİME CESAİRE.: Aynen öyle. Ve benim düşünme biçimim şu çizgileri takip etti: İyi öyleyse, eğer sürrealist yaklaşımı benim özel koşullarıma uygularsam, bu bilinç altı kuvvetlerini bir araya toplayabilirim. Bu, benim için Afrika'ya çağrı anlamına geliyordu. Kendime dedim ki: Yüzeysel olarak Fransız olduğumuz doğru, Fransız alışkanlıklarının izlerini taşıyoruz; Kartezyen felsefeyle, Fransız retoriğiyle damgalanmış durumdayız, ancak eğer bütün bunlarla bağımızı kopartır ve derinliklerimize inersek, bulacağımız esasta siyah olduğumuz olacak.

RENE DEPESTRE: Başka bir deyişle, bu bir yabancılaşmadan kurtulma süreciydi.

AİME CESAİRE: Evet, benim sürrealizm olarak yorumladığım bir yabancılaşmadan kurtulma süreci.

RENE DEPESTRE: Öyleyse sürrealizm senin eserlerinde kendisini şöyle ortaya koydu: Otantik karakterini ve bir şekilde Afrika mirasını geri kazanma çabası olarak.

AİME CESAİRE.: Kesinlikle.

RENE DEPESTRE.: Ve bir zehrini giderme süreci olarak.

AİME CESAİRE.: Derinliklere dalış. O benim için Afrika'nın içine dalmaktı.

RENE DEPESTRE: Bilincini kurtarmanın bir yoluydu.

AİME CESAİRE.: Evet, toplumsal varoluşun altında, her çeşit ırsi tabakanın ve alüvyonun tortularını bıraktığı bir derin varoluşun bulunduğunu hissettim.

Martinik'li Öğrenciler ya Fransız Sağcıları yada Fransız Solcuları Tarafından Asimile Ediliyorlardı

RENE DEPESTRE: Şimdi, Paris yaşamında L'Etudiant noir isimli küçük dergide Leopold Sedar Senghor ve Leon-Gontran Damas ile birlikte çalıştığın döneme gelmek istiyorum. Bu dönem, "Anavatanıma Dönüş"te ifade edilen Negritude'in ilk aşaması mıydı?

AİME CESAİRE.: Evet, onu algıladığımızda o zaten çoktan beri Negritude idi. Grubumuzda iki eğilim vardı. Bir tarafta, J. Monnerot, E. Lero ve Rene Menil gibi soldan, zamanın komünistlerinden insanlar vardı. Komünist oldukları için onları destekledik. Fakat çok geçmeden onlardan ayrılmak zorunda kaldım-bunu Senghor'a borçluyum-

çünkü onlar Fransız komünistleriydi. Onları Fransız sürrealistlerinden ve Fransız komünistlerinden ayıran hiçbir şey yoktu. Başka bir deyişle şiirleri renksizdi.

RENE DEPESTRE: Yabancılaşmadan kurtulmaya çalışmıyorlardı.

AİME CESAİRE: Bence asimilasyonun izlerini taşıyorlardı. O zamanlarda Martinik'li öğrenciler ya Fransız sağcıları yada Fransız solcuları tarafından asimile ediliyorlardı. Fakat her zaman bu bir asimilasyon süreciydi.

RENE DEPESTRE: Esas olarak seni Komünist Martinik'li öğrencilerden ayıran Zenci sorunuydu.

AİME CESAİRE: Evet, Zenci sorunu. O sıralarda komünistleri bizim Zenci özelliklerimizi unuttukları için eleştiriyordum. Komünist gibi davranıyorlardı, burası tamam, ama teorik, soyut komünistler gibi. Politik sorunların bizim Zenci olarak koşullarımızla ilgisi olmadığını öne sürdüm. Biz çok sayıda tarihsel özelliklerimizle birlikte Zenciyiz. Sanırım, bu konuda Senghor'dan etkilenmiş olmalıyım. O zaman Afrika hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordum. Senghor kendisiyle karşılaştıktan hemen sonra, bana Afrika hakkında bir çok şey anlattı. Üzerimde büyük bir etkisi oldu: Afrika'yı ve Afrika'nın benzersizliğini açığa çıkarttığı için ona çok şey borçluyum. Ve ben de bütün gerçekliğimi kuşatacak bir teori geliştirmeye çalıştım.

Komünizmi Yerelleştirmeyi Denedim

RENE DEPESTRE.: Komünizmi yerelleştirmeyi denedin.

AİME CESAİRE: Evet, bu benim çok eski bir eğilimimdi. Hatta sonraları komünistler Zenci sorunu lehine konuştuğum için beni terk ettikleri zaman bile-ki bunu be-

nim ırkçılığım olarak adlandırıyorlardı-. Fakat şöyle cevap verecektim: Marks tamam, ama Marks'ı tamamlamamız gerekiyor. Zencilerin kurtuluşunun sadece politik bir kurtuluştan daha fazla şeyler içerdiğini hissediyordum.

RENE DEPESTRE: L'Etudiant noir, Birleşik Devletler'deki Zenci Rönesansı Hareketi, Haiti'deki La Revue indigene ve Küba'daki Negrismo ile bağlantılı olarak iki dünya savaşı arasındaki hareketler arasında bir ilişki görüyor musun?

AİME CESAİRE: Bu hareketlerden etkilenmedim çünkü onları tanımıyordum. Fakat paralel hareketler olduklarına eminim.

RENE DEPESTRE: İki dünya savaşının arasındaki yıllarda Haiti'de, A.B.D.'de, Küba'da, Brezilya'da, Martinik'te Afrika'nın kültürel özgünlüklerinin farkına varan paralel hareketlerin doğmasını nasıl açıklıyorsun?

AİME CESAİRE: Dünya tarihinin bu döneminde Zenciler arasında bir bilinçlenmenin var olduğunu ve bunun kendini aslında birbiriyle hiçbir ilişkisi olmayan bu hareketler içinde ortaya koyduğunu düşünüyorum.

RENE DEPESTRE: Sıra dışı bir fenomen olarak Jazz vardı.

AİME CESAİRE.: Evet, Jazz fenomeni vardı. Marcus Garvey hareketi vardı. Çocukken bile insanların Garvey hakkında konuştuklarını çok iyi hatırlıyorum.

RENE DEPESTRE: Marcus Garvey konuşmaları A.B.D.'nin Zenci kitlelerini harekete geçiren bir çeşit Zenci peygamberiydi. Hedefi bütün Amerikalı Zencileri Afrika'ya götürmekti.

AİME CESAİRE.: Bir kitle hareketinin ilham kaynağı oldu ve yıllarca Amerikan Zencilerinin sembolü olarak kaldı. Fransa'da Le Cri des negres adında bir gazete vardı.

Siyahlar Arasındaki Dayanışmanın Farkına Varma

RENE DEPESTRE: Sanırım, Dr. Sajous, Jacques Roumain ve Jean Price-Mars gibi Haitililer de bu gazetede birlikte çalışmışlardı. Ayrıca La Revue du monde noir'nın Rene Maran, Claude McKay, Price-Mars, Achille kardeşler, Sajous ve diğerleri tarafından çıkarılan altı sayısı vardı.

AİME CESAİRE.: O sıralar Langston Hughes ve Claude McKay'in şiirlerini okuduğumuzu çok iyi hatırlıyorum. McKay'in kim olduğunu çok iyi biliyordum, çünkü Paris'te 1929'da ya da 1930'da Amerikan Zenci şiiri antolojisi çıkmıştı. Ve McKay'in romanı, Banjo-ki Marseilles'teki dok işçilerinin yaşamını anlatıyordu-1930'da yayınlanmıştı. Bu gerçekten de bir yazarın Zencilerden söz ettiği ve onlara edebi bir değer verdiği ilk çalışmalardan birisiydi. Bu yüzden herhangi bir Amerikalı zenciden etkilenmemiş olmama karşın, en azından ABD'deki hareketin çok berrak bir bilinçliliğe ulaşılmasında vazgeçilmez olduğunu hissettiğini de söylemek zorundayım. Kabaca belirtmek gerekirse 1920'ler ve 1930'lar boyunca üç temel etki altında kaldım. İlki, Mallarme, Rimbaud, Lautreamont ve Claudel'in eserleri aracılığıyla Fransız edebiyatının etkisiydi. İkincisi Afrika'ydı. Afrika hakkında çok az şey biliyordum, ama etnografik incelemeler aracılığıyla bilgimi derinleştirdim.

RENE DEPESTRE: Avrupalı etnografların Negritude kavramının gelişmesine katkıları olduğunu düşünüyorum.

AİME CESAİRE: Elbette. Ve üçüncü etkilenme olarak da, beni direkt olarak etkilemeyen fakat yine de siyahi dünyanın dayanışmasına ilişkin bilinçlenmemi sağlayan bir atmosferi yaratan ABD'deki Zenci Rönesansı Hareketiydi.

RENE DEPESTRE: O sıralar söz gelimi Haiti'de La

Revue indigene ve Jean Price-Mark'ın kitabı Ainsi parla l'oncle etrafında odaklanan aynı çizgideki hareketlerin farkında değildin.

AİME CESAİRE.: Hayır, ancak sonraları Haiti'deki hareketi ve Price-Mars'ın ünlü kitabını keşfettim.

RENE DEPESTRE: Senghor'la karşılaşmanı, Antiller'deki hareketle Afrika'daki hareketin karşılaşmasını nasıl tanımlardın? Bu özel bir olayın sonucu muydu, yoksa bilinçlenmedeki paralel gelişmenin mi?

AİME CESAİRE.: Basitçe, o sıralar Paris'te farklı kökenlerden birkaç düzine Zenci vardı. Senghor gibi Afrikalılar, Guyanalılar, Haitililer, Kuzey Amerikalılar, Antililer vesaire. Bu benim için çok önemliydi.

Amaç Afrikalıyı Siyah Derili Bir Fransıza Dönüştürmekti

RENE DEPESTRE: Paris'teki bu Zenci çevrelerinde Afrika kültürünün önemine ilişkin bir bilinçlenme var mıydı?

AİME CESAİRE.: Evet, ilaveten siyahlar arasındaki dayanışmanın farkına varma. Dünyanın farklı bölgelerinden gelmiştik. Bu bizim ilk buluşmamızdı. Kendimizi keşfetmekteydik. Bu çok önemliydi.

RENE DEPESTRE: Olağanüstü önemliydi. Peki Negritude kavramına nasıl ulaştın?

AİME CESAİRE.: Sanırım biraz da kollektif bir yaratım oldu. Terimi ilk kez ben kullandım, doğrudur. Ama onun hakkında grubumuzda konuşmuş olmamız mümkündür. Negritude gerçekten asimilasyon politikasına karşı bir direnişti. O zamana kadar, benim neslime kadar, Fransızlar ve İngilizler-ama özellikle Fransızlar- sınır tanımaz biçimde bir asimilasyon politikası uygulamaktaydı. Afri-

ka'nın ne olduğunu bilmiyorduk. Avrupalılar Afrika'yla ilgili her şeyi aşağılıyorlardı ve Fransa'da insanlar barbar ve medeni iki dünyadan söz ediyorlardı. Barbar olan dünya Afrika'ydı, medeni olan ise Avrupa. Bu yüzden birisinin bir Afrikalıya yapabileceği en iyi şey onu asimile etmekti: amaç onu siyah derili bir Fransız'a dönüştürmekti.

RENE DEPESTRE: Haiti de 19. yüzyılın başında benzer bir tecrübe yaşadı. Kendilerinin asimile edilmelerine izin veren yazarlar tarafından yaratılan bütün bir sahte Haiti edebiyatı vardır. Haitinin bağımsızlığı, yani bizim ilk bağımsızlığımız, Fransa'nın ülkemizdeki varlığına karşı şiddetli bir saldırıydı, ama bizim ilk yazarlarımız Fransız kültürel değerlerine aynı şiddetle saldırmadı. Onlar bilinçlerinin sömürgesizleştirilmesine doğru ilerleyemediler.

AİME CESAİRE.: İşte bu bovarisme olarak bilinen şeydir. Martinik'te de biz bovarisme'nin ortasında kalmıştık. Zamanını şiirler ve soneler yazıp bunları Toulouse Çiçek Oyunları türünden yarışmalara göndermekle geçiren Martinikli yoksul küçük eczacıyı hala hatırlarım. Şiirlerinden birisi ödül kazandığında çok gurur duymuştu. Hatta bir gün bana jürinin bu şiirlerin bir siyah adam tarafından yazıldığını fark etmemiş olduğunu söyledi. Başka bir deyişle, şiirleri o kadar kişiliksizdi ki bu ona gurur veriyordu. Benim aşağılayıcı bir suçlama olarak algıladığım şey onu gururlandırıyordu.

RENE DEPESTRE: Bir bütünüyle yabancılaşma vakası.

AİME CESAİRE.: Tam üstüne bastın. Bizim mücadelemiz yabancılaşmaya karşı bir mücadeleydi. Bu mücadele Negritude'u doğurdu. Çünkü Antiller Zenci olmaktan utanıyorlardı, Zenciliklerini örtmek için her yolu denediler: Renkli insan, esmer tenli insan ve bunun gibi bir çok aptalca ifade kullacaklardı.

Bir Meydan Okuma Olarak Zenci Sözcüğünü Kabul Ettik

RENE DEPESTRE: Evet, gerçekten aptallık.

AİME CESAİRE.: Bir meydan okuma yolu olarak Zenci sözcüğünü kabul ettiğimizde, bu gerçekten de cüretkar bir isimdi. Belli bir yere kadar bu öfkeli gençliğin reaksiyonuydu. Zenci sözcüğü için bir utanç olduğundan biz de zenci sözcüğünü seçtik. L'etudiant noir'yı kurduğumuzda geçekten isminin L'etudiant negre olmasını istediğimi ama Antiller safından büyük bir direnmenin geldiğini söylemeliyim.

RENE DEPESTRE: Bazıları zenci sözcüğünün çirkin olduğunu düşünüyordu.

AİME CESAİRE.: Evet, çok çirkin ve çok saldırgan, böylece ben de negritude'den bahsetmeye cüret ettim. Bizde cüretkar bir irade vardı ve negre ve negritude sözcüklerinde bunun şiddetli bir onaylanmasını bulduk.

RENE DEPESTRE: "Anavatanıma Dönüş"te Haiti'nin zenciliğin beşiği olduğunu ifade ettin. Senin sözcüklerinle "Haiti, zenciliğin ilk defa kendi ayakları üzerinde doğrulduğu yer". Yine, sence, ülkemizin tarihi bir anlamda Zenciliğin tarih öncesi. Negritude kavramını Haiti tarihine nasıl uyguladın?

AİME CESAİRE.: Pekala, Kuzey Amerikalı Zenciyi ve Afrikalı Zenciyi keşfetmemden sonra, siyah dünyanın bütünlüğünü keşfetmekle devam ettim ve bu da beni Haiti'nin tarihine getirdi. Martinik'i seviyorum, fakat burası yabancılaşmış bir ülke, oysa Haiti benim için kahraman Antilleri, Afrikalı Antilleri temsil ediyor. Afrika ve Antiller arasında bağlantılar kurmaya başladım ve Haiti en Afrikalı ülke. Aynı zamanda müthiş bir tarihi olan bir ülke: Yeni Dün-

ya'nın ilk Zenci destanı Haitililer tarafından yazıldı, Toussaint L'ouverture, Henri Christophe, Jean-Jacques Dessalines ve bunun gibi insanlar tarafından. Haiti Martinik'te çok iyi tanınmıyor. Ben Haiti'yi tanıyan ve seven az sayıda Martinikliden biriyim.

RENE DEPESTRE: Öyleyse, sana göre, Haiti'deki ilk bağımsızlık mücadelesi Negritude kavramının bir doğrulanması ve bir göstergesiydi. Bizim ulusal tarihimiz eylem içindeki Negritude'tur.

Harika ve Önemli Siyah Medeniyetleri Varolmuştur

AİME CESAİRE.: Evet, eylem içindeki Negritude. Haiti Zencilerin yeni ve özgür bir dünyayı şekillendirme kararlılığını doğrulayarak ilk kez ayağa kalktığı ülkedir.

RENE DEPESTRE: Bütün bir 19. yüzyıl boyunca Negritude terimini kullanmaksızın dünya tarihi için Haiti'nin önemini anlayan bir çok kişi oldu. Hannibal Price ve Louis-Joseph Janvier gibi Haitili yazarlar önceden de siyahi kültürel ve estetik değerlerin yeniden kazanılması ihtiyacından bahsediyorlardı. Antenor Firmin gibi bir deha, Paris'te De l'egalite des races humaines başlıklı ve bizim erken dönem yazarlarımızın karakteristik özelliği olan toptan ve renksiz asimilasyonla savaşmak için Haiti'deki Afrika kültürünü yeniden değerlendirmeye çalıştığı bir kitap kaleme almıştı. 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak, bazı Haitili yazarların- Justin Lherisson, Frederic Marcelin, Fernand Hibbert ve Antoine İnnocent- ülkemizin özgünlüklerini, Afrikalı bir gerçeğe sahip olduğumuz gerçeğini, köleliğin daha dün doğmadığını, büyünün ulusal kültürümüzün gelişmesinde önemli bir unsur olduğunu keşfetmeye başladı-

ğı söylenebilir. Şimdi Negritude kavramını daha yakından gözden geçirmek gerek. Negritude serüvenciler arasında yaşayageldi. Bu kavramın her zaman orijinal anlamında, patlayıcı doğasıyla beraber anlaşıldığını sanmıyorum. Aslında, bugün Paris'te ve daha bir çok yerde, hedefleri "Anavatanıma Dönüş"ten çok farklı olan insanlar var.

AİME CESAİRE.: Herkesin kendi Negritude'ine sahip olduğunu söylemek isterim. Negritude hakkında çok fazla teorileştirme oldu. Alçakgönüllülükten çıkarak onu gereğinden fazla kullanmaya çalışmadım. Fakat eğer birisi bana benim Negritude anlayışımın ne olduğunu sorarsa, her şeyin ötesinde onun soyut olmaktan çok somut bir bilinçlenme olduğu cevabını veririm.

Bahsettiğim şey-içinde yaşadığımız atmosfer, Zencilerin kendilerinden utandığı asimilasyon atmosferi- çok büyük bir öneme sahiptir. Bir reddetme atmosferi içinde yaşıyoruz ve bir aşağılık kompleksi geliştirdik. Her zaman siyah insanın kendi kimliğini aradığını düşünmüşümdür.

Ve bana öyle geliyor ki; eğer istediğimiz şey bu kimliği inşa etmekse, o zaman ne olduğumuza ilişkin somut bir bilinçliliğe sahip olmamız gerekir-bu yaşamımızın ilk gerçekliğidir; zenci oluşumuz; zenci olduğumuz ve bir tarihimizin olduğu, büyük değere sahip belli kültürel unsurları içeren bir tarih, ve senin de söylediğin gibi Zencilerin daha dün doğmamış olması, çünkü harika ve önemli siyah medeniyetleri var olmuştur.

Yazmaya başladığımız sırada, insanlar sanki Afrika'nın dünyaya hiçbir katkısı olmamış gibi tek bir bölümünü bile Afrika'ya ayırmadan bir dünya medeniyeti tarihi yazabiliyordu. Bu yüzden Zenci olduğumuzu ve bundan gurur duyduğumuzu ve Afrika'yı bir bakıma insanlık tarihindeki boş sayfalar olarak düşünmediğimizi ilan ettik ve sözün kısası

bizim Zenci mirasımızın saygı duyulmaya değer olduğunu ve bu mirasın geçmişe havale edilmeyip bu değerlerin hala dünyaya büyük bir katkısı olacağını ileri sürdük.

RENE DEPESTRE: Yani değerlerin evrenselleşmesi...

AİME CESAİRE.: Evrenselleşme, yaşayan değerlerin tükenmemiş oluşu. Tarlanın suyu çekilmedi. Eğer onu terlerimizle sularsak ve yeni tohumlar ekersek hala meyve verebilirdi. Yani durum buydu: dünyaya anlatılacak şeyler vardı. Bizim Avrupa medeniyetinden gözlerimiz kamaşmamıştı. Avrupa medeniyetinin damgasını taşıyorduk ama Afrika'nın Avrupa'ya katkı yapabileceğini düşünüyorduk.

Bu aynı zamanda aramızdaki dayanışmanın doğrulanmasıydı. Şöyle ki: Cezayir'deki ve ABD'deki kardeşlerimin başına gelenlerin benim üzerimde yansımalara sahip olduğunu fark ettim. Anladım ki; Haiti'de ve Afrika'da olan bitene kayıtsız kalamam. Böylece, bir şekilde bir tür siyah medeniyetinin dünya çapında yayılması fikrine yavaş yavaş ulaşmış olduk. Ve farklı coğrafyalarda bir "Zenci vakası"nın var olduğu ve hatta Afrika'nın benim de ülkem olduğu gerçeğine ulaşmış oldum. Afrika kıtası, Antiller, Haiti vardı, Martinikliler ve Brezilyalı Zenciler vardı vb... İşte benim için Negritude kavramının anlamı.

Negritude Neticede Solun Bir Parçasıydı

RENE DEPESTRE: Ayrıca Negritude kavramının kendisini de önceleyin bir hareket vardı-iki dünya savaşı arasındaki Negritude hareketinden söz ediyorum- Avrupalı ressamlar arasında görülen Afrika sanatına olan ilgiyi ifade eden ve pre-Negritude olarak tanımlayabileceğin bir hareket. Avrapalı sanatçıların ilgisiyle Zencilerin arasında bir ilişki görüyor musun?

AİME CESAİRE.: Kesinlikle..Bu hareket bilincimizin gelişmesinde bir diğer faktördür. Zenciler Fransa'da Picasso, Vlaminck, Braque vb. tarafından moda haline getirildi.

RENE DEPESTRE: Aynı dönemde sanatseverler ve sanat tarihçileri-mesela Fransa'da Paul Guillaume ve Almanya'da Karl Einstein- Afrika heykel sanatının niteliğinden oldukça etkilenmişlerdi. Afrika sanatı egzotik merakından vazgeçti ve bizzat Guillame onu "20. yüzyılın ruhunun hayat veren spermi" olarak değerlendirdi.

AİME CESAİRE.: Blaise Cendrar'ın Zenci Antolojisini de hatırlıyorum.

RENE DEPESTRE: Afrikalı Zencilerin sözlü edebiyatına hasredilmiş bir kitaptı. Sanat dergisi Action'un zamanın sanatsal öncüleri tarafından yazılan Afrika maskeleri, heykelleri ve diğer sanatsal objeleri hakkında makalelerin yer aldığı üçüncü sayısını da hatırlayabiliyorum. Şiirleri Afrika'yı hatırlatan bölümleri dolu olan Guillaume Apollinaire'yi de unutmamalıyız. Kısacası, Negritude kavramının taraftarları tarafından paylaşılan ideolojik ve politik inançlar temelinde oluşturulduğunu düşünüyor musun? Negritude hareketindeki yoldaşların, Negritude davasının ilk militanları senden ayrı bir yol takip etti. Mesela, Senghor, parlak bir zeka ve ateşli bir şiir, ama Negritude konusunda bir dolu çelişki.

AİME CESAİRE: Bizim yakınlığımız her şeyin ötesinde bir duygu meselesiydi. Ya siyah gibi hissedersin ya da hissetmezsin. Ama meselenin aynı zamanda bir politik yanı da vardı. Negritude, neticede solun bir parçasıydı. Bir an için bile kurtuluşumuzun sağdan geleceğine inanmadım, bu imkansız. Senghor ve ben, her ikimiz de kurtuluş mücadelemizin bizi sola yerleştirdiğini hissediyorduk, fakat her ikimiz de siyah sorununun basitçe bir toplumsal olarak gö-

rülmesini reddediyorduk. Bugün bile, hala, bunun Fransa'da solun iktidarı alması sorunu olduğunu ve ekonomik koşullardaki bir değişiklikle siyah sorununun da ortadan kalkacağını düşünen insanlar var. Bunlarla hiçbir zaman uyuşmadı. Bence ekonomik sorun önemlidir, ama bir tek önemli olan da o değildir.

RENE DEPESTRE: Kesinlikle, çünkü bilinç ile gerçeklik arasındaki ilişkiler son derece karmaşıktır. Tam da bu nedenle toplumumuzu sömürgesizleştirirken bir o kadar da akıllarımızı ve içsel yaşamımızı sömürgesizleştirmemiz gereklidir.

AİME CESAİRE.: Aynen öyle, ve o günlerde Martinikli komünistlere şöyle dediğimi çok iyi hatırlıyorum; Sizin de işaret ettiğiniz gibi siyah insanlar iki kat proleterleşmiş ve yabancılaşmışlardır: ilk planda işçiler olarak, fakat aynı zamanda siyah olarak da, çünkü neticede insanlık nosyonu bile inkar edilen tek ırktan söz ediyoruz.

İNDEX

A

68 Kuşağı- 14
A poetics of colonializm- 22
A. Hamdi Tanpınar- 8
A'raf- 7, 8
Abdülkerim- 150
Abidjan- 78
Academie Française- 86
Achille (kardeşler)- 172
Adenauer- 71
Adriyatik- 137
Afganistan- 34, 59
African revolution- 137
Afro-Amerikan (yazarlar)- 143
Alabama- 136
Alain Leroy Looce- 41
Albert- 95
Albert Memmi- 136
Alfred W. McCoy- 61
Alioune Diop- 43
Alp(liler)- 114
Ana Ocağı- 19
Anare Gide- 43
Andre Breton- 145
Annamese- 75
Antenor Firmin- 176
Antiller- 33, 38, 41, 42, 44, 45, 117, 131, 141, 167, 173, 174, 178
Antoine İnnocent- 176
Apollinaire- 164
Aristide Maugée- 143, 144
Arjantin- 164
Arnold, James- 38, 39, 139, 141, 142, 143, 145
Asur(lular)- 108
Asya- 136
Atatürk- 15
Atlas- 111
Attila İlhan- 20, 24, 52
Avustralya(lılar)- 110
Ayşen Şatıroğlu- 51
Aztek- 13, 77

B

B. Kotch- 139
Babil- 53
Bagaût- 115
Bağdat- 53, 61
Balandier- 52
Balkan- 15
Balzac- 103
Bandung- 136
Banjo -ki Marseilles- 172
Banque d'indochine- 26, 88
Bantu- 90, 94, 95
Barboso- 51
Barde- 74
Bashus- 83
Basse Pointe- 140
Bastille- 84
Batı Hint Komünizmi- 129
Bavarism- 174
Bayle- 144
Bayos- 85
Belçikalı- 62, 89, 90, 93, 94
Benin- 88

Benjamin Peret- 145, 151
Berberi(ler)- 92
Bernal, Martin- 23, 55
Bidault- 71, 83
Binbir Gece- 53
Black Music Research Journal- 134
Blaise Cendrar- 179
Blues- 25
Boston- 142
Boudlaire- 102, 104
Braque- 179
Brazzaville- 78
Brent Edward- 142
Breton, Andre- 145, 147, 148, 151
Brezilya- 164, 171
British Library- 11
Bush- 54, 56, 57, 58

C

C. I. R. James- 152, 153
Calbert- 41
Cambuluc- 67
Camus, Albert- 43
Carl Siger- 76
Carolina Pres- 156
Casa de las Americas- 165
Cearic Robinson- 152, 155, 156
Cemil Meriç- 8
Cezayir- 33, 34, 45, 70, 74, 108, 136, 152
Chair d'un retour au pays natal- 21
Chant de Moldoror- 102
Charles lain Markman- 47
Chateabriand- 109
Che- 13, 19, 33
Chiana Achebe- 138
Chinweisu- 138
Cihangir, Erol- 29
Cizvit- 83
Claude Lévi-Strauss- 106
Claude McKay- 22, 41, 141, 144, 172
Claudel- 167, 172
Clint Eastwood- 25, 26
Colombia (Üniv.)- 142
Comte de Lautréamont- 102
Congo- 45
Constance Forrington- 137
Cortez- 67
Count d'Hérrison- 74
Çin Hindi (Bamba)- 26, 66, 83, 99
Çin Komünizmi- 128

D

d'Elbées- 88
Damas- 42
Daniken, Erich Von- 51
Defne, Burak- 60
Demokratik Afrika Birliği- 117
Depestre- 12, 142, 157, 164, 165
Descarte- 91
Desfossés- 104
Deterding- 77
Dien Bien Phu- 136
Dinle Beyaz Adam"- 136
Discours surle colonializm- 11, 135
Diyotorus Sicilus- 91
Dominique- 138
Dramont- 144

Dodona- 87
Doğu-Batı (Dergi)- 8
Dri Sajoux- 42
Duhm, Dieter- 59, 60

E

Erkin Yurdakul- 11, 36
Edirne- 24
El-Kaide- 25, 54, 59
Elbées- 26
Engels- 34, 135
Eray Canberk- 40
Einstein- 53, 86
El-Sahaf- 54
"Esir Şehrin İnsanları"- 58
E. Lero- 169
Ebu Gureyb- 60
Ecole Coloniale- 73
Ecole Superieur- 141, 142
Edgar Quinet- 114
Edward Said- 138
Edwidge Danticat- 164
Endonezya- 136
Etionne Lero- 141
Etiyopyalı(lar)- 91

F

Fanon, Franz- 9, 12, 13, 18, 19, 29, 31, 32, 33, 34, 38, 44, 45, 47, 48, 136, 137, 138, 155, 158, 159, 161, 162
Fars(lar)- 33
Fas- 108
Fenikeli(ler)- 25
Fernard Hibbert- 176
Fijili(ler)- 97
Filipinli(ler)- 136
Filistin- 34, 108, 114
Firavun(lar)- 50
Florenne- 100, 138
Focus (Derg.)- 53
Fofuet- 85
Fontlup Esperaber- 83
Forigoule- 86
Fort de France- 20, 21, 29, 140, 143, 157, 162
Frabenious- 26
François Duvalier- 43
Frank(lar)- 72
Franklin Rosemost- 146
Fransız Komünist Partisi- 123, 129, 130, 132, 150
Fransız Stalinizmi- 121
Franz Steiner Verlag- 154
Frederic Marcelin- 176
Frobenious- 88

G

Galile- 52
Galinin- 83
Galiyev (Sultan)- 7, 13, 18, 19, 29, 31, 33
Galya- 114
Gali(ler) 114, 115
Gana- 50
Garonne- 86
Gauro- 89, 93, 99
Gendzier Irene- 33
General Gerard- 75
George N. Bush- 53
Georgia- 136
George Padmore- 136, 152
Georges Gratiant- 143, 144
Gershwin- 86

Gestapo- 69
Getuliya(lılar)- 92
Gine (Körfez)- 52
"Goriot Baba"- 103
Got(lar)- 75
Gökçe, Fırat- 10
Guy Mollet Lacoste- 123
Guyana- 136, 140, 143, 157, 173
Guadeloupe- 143, 157
Gray John- 25
Green Card- 20
Guillaume- 50
Guleano- 53, 54
Gustave Le Bon- 91, 92
Güneş, Ayas- 1, 3, 51

H

"Hangi Batı"- 20, 24, 52
Hait- 41, 43, 149, 164, 165, 171, 173, 174, 175, 176, 178
Hami- 91
Hami Bhabba- 138
Hannibal Price- 176
Harlem (Rönesans)- 41
Harlem- 136, 143
Hasan Basri (Gürses)- 12, 14
Hayes Edwards- 147
Hegelyan- 137
Helenik- 40
Henri Christophe- 176
Heredot- 91
Hindistan- 34, 36, 58, 70, 73, 136
Hinduizm- 90
Hint (Adalar)- 32, 33, 66
Hitler, Adolf- 57, 58, 61, 70, 71, 73, 74, 82, 101, 102, 144, 153
Hodgson Marshal- 36, 56
Homo Erectus- 52
Howard- 152
Hugo, Victor- 22, 144
Hürriyet (Gazete)- 60

I/İ

Irak- 34, 54, 60
Isıdore Ducasse- 102
Işıl Camgöz- 10
İbnül Heysem- 52
İleri (Derg)- 10, 31, 51, 61
İnka- 13, 51, 77
İnsanlık Komedyası"- 103
İran- 114
İtalya- 122, 164
İspanyol- 164, 165

J

John Pinkham- 11, 28, 49
Jacques Roumain- 41, 43, 138, 157, 172
Josephe Zobel- 43, 45
Japonya- 57, 81, 150
Jünger- 102
J. M. Monnerot- 141, 151, 169
Jacqueline Leiner- 148
J. Robinson- 153
Jolious Nyrere- 154
Jacklin Leiner- 154
Jacmel- 164
Jazz- 171
Jean Price Mars- 172, 173
Jean J. Dessalines- 176
Justin Lherisson- 176

K

Kemal, Tahir- 8, 58
Kızıl Elma- 16
Kara Atena"- 23, 25
İslâm- 23, 25, 49, 52, 53, 56
Kamerun- 136
Kâmil Bey- 58
Karayip(ler)- 40, 130, 157, 164
Kartaca(lı)- 50, 144
Karl Einstein- 179
Kenneth Kaunda- 154
Kenya- 136
"Kıvılcımlar"- 164
Kızıl Derili(ler)- 67, 77, 113
Kimya- 108
Kipling- 97
Kolomb- 84
Kolombiya- 134
Kongo Océan- 78, 93, 94
Kruşçev- 119, 120, 121
Küba- 33, 41, 161, 164, 171

L

Lilyan Kestaloot- 21, 139, 165, 167
Laut Reamont- 22, 167, 172
Longston Hughes- 22, 41, 141, 144, 172
"Letter to Maurice"- 29
"L'etudiant noire"- 38, 42, 142, 143, 169, 171, 175
Luis XIII- 41
Le code noir- 41
"La Revue Indigene"- 41, 73, 171
"La Revue du monde noir"- 42, 141, 172
"Legitime Defense"- 42, 141
Lapouge- 84, 85
Latin Amerika- 33, 36, 136, 157
Latince- 140
"Le cri des negres"- 171
Louis Joseph- 176
Le Havré- 121
Lenin- 30, 31
Leo Frobenius- 154
Leo Sojous- 141
Leon Bloy- 82
Leon G. Dumas- 140, 142, 169
Leopold S. Senghor- 140, 169
Les pays Tropique"- 90
Lidyalı(lar)- 92
Leopold- 95
Le monde"- 100
Léyy Bruhl- 106, 107
Lombard(lar)- 72
Loti- 75
Lucie Thesée- 143, 144
Luraghi, Raimondo- 50, 51
Lycée Louis- 141
Lynndie Englan- 60

M

Maurice Thorez- 7, 9, 10, 11, 29, 31, 32, 33, 44, 47, 48, 119, 159, 160
Marksist (izm)- 7, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 46, 48, 139, 145, 155, 158, 159, 170, 171
Monthley Reviev (pres)- 11
Mehmet Ali Güner- 11
Maya- 13, 51
Mustafa Kemal- 15, 19

Martinik- 19, 20, 21, 38, 41, 130, 140, 141, 142, 143, 146, 151, 157, 159, 166, 167, 169, 170, 171, 174, 175, 180
Metin Cengiz- 19, 21, 28
Monteverdi- 24
Malik Kenan- 25
Madagasgar- 26, 43, 66, 69, 83, 88, 95, 96, 97, 98, 99, 117, 129, 136
Machais- 26, 88
Marks- 34, 135, 140
Mercator- 36
Mısırlı(lar)- 50, 51, 67, 91, 92, 107, 114, 136
Marco Polo- 51
Milgram Deney- 59
M. Albert Sarraut- 73
Muller- 74
Montagnac- 74
Malevi- 77
Moutet- 83
Mambere- 85
M. Jules Romains- 86, 87
Mısırolog- 103
Mağribi(ler)- 92
Maspero- 92
M. Gorou- 92, 99
M. Monnoni- 95, 96, 97, 98, 99
M. Yves Florenn- 100, 101
Maldoror- 103
M. Roger Caillois- 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111
M.Massis- 105, 106
Michel Leiris- 106
Mircea Eliade- 106
Macaristan- 122
Manchester- 136
Mau Mau- 136
Morokko- 136, 150
Missisipi- 136
Malcom X- 136
Monthly Reviev (pres)- 136
Martinik Komünist Partisi- 139
M.N. Roy- 139
Martinska- 142
Maryse Conde- 143
Michail Richardson- 145, 147, 150
Marchel Duchamps-148
Mussolini- 153
Manthia Diavara- 160, 161
Meksika- 164
Mallarme- 167, 172
Marcus Garvey- 171

N

Négritüde-12, 17,28, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 46, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 160, 169, 171, 172, 173, 174, 176, 177, 178, 179
Nazım Hikmet-12
Nesbitt, Nick-40, 72
Norman(lar)- 50
Nikerk- 51
Newton- 53
Neitsche- 62, 89
Nazizm- 70, 151, 152, 153
Nijerya- 77
Numidya(lılar)- 92
New Yor (üniv.)- 134
"New politic"- 134

"Nardal Kardeşler"- 141
Nubia- 155
Nicolos Guillen- 157

O

Osman Çetinkaya- 11
Osmanlı- 15
Osman Soce- 29, 141
Oguz Atay- 8
Okyanusya- 77, 113, 117
"On Emir"- 96
O. Mannoni- 138
Oliver Cox- 152
Orphee noir-43
Ourika Mme de Duras- 41
Oxford- 37
Özgür Erdem- 161

P

Palcy E.- 45
Pan-Turan- 31
Papaz Jean- 51
Paul- 63, 89
Peder Müller- 73
Peder Parde- 73
Peter- 63, 89
Piano Blues- 25
Pigatettas- 26
Pigmen(ler)- 42
Piramit(ler)- 51, 67
Pizzaro- 67
"Pointe noire"- 78
Psichari- 85
Panathenaea- 86
Peder Tempels- 90, 93, 94, 95, 99
Piro- 106
Page Wilson-115
Polonya- 122, 130
Prusyalı(laştırma)- 124
Pan-Afrika Kongresi- 136
Pan-Afrikanizm- 136, 151
Pierre Vayette- 141, 151
Pierre Mabille- 145
Penelope Rosemonth- 146, 147
Pallister- 149
Paul Claude- 150
Paul Edvard- 151
Port Au prince- 164
Price-Mars- 173
Picasso- 179
Paul Guillauime- 179
Portekizli(ler)- 51
Poulette Nardal- 42, 141
Presence Africaine- 11, 43, 136, 137

R

Robin D.G. Kelley- 11, 12, 22, 28, 37, 44, 134, 135
Rene Depestre- 12, 18, 165
Rıskulov (Turar)- 19
Rimbaud- 22, 140, 144, 164, 172
Roma- 44, 50, 113, 114, 115
Rena (Ernest)- 71, 73, 74, 138
Rosenberg- 73, 102
Royal Dutch- 77
Ramadier-83
Revue des deux Mondes- 86, 87
Rus Komünist Partisi- 120
Race Rebels- 134
Richard Weright- 136
Rogers Caillois- 138
Robert Young- 138

Rene Meil- 141, 143, 144, 145, 169
"Rif Ayaklanması"- 150
Ralph Bunch- 157
Renandot- 164
Rene Crevel- 151
Rene Maron- 172

S

"Siyah Deri Beyaz Maske"- 12, 33, 136, 155
Suzanne Roussy- 143
Segners- 167
Sacours- 172
Sürrealist(izm)- 18, 21, 22, 23, 140, 141, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 168
Singer- 19
Schoelcher Lisesi- 20, 140
Suzanne Cesaire- 23, 144, 145, 146, 154
Sezer Baykan- 24
Senkhor- 28, 45, 141, 142, 154, 156, 169, 170, 173, 179
Sovyet Devrimi- 30, 31, 32, 33, 34, 156, 158, 164
Stalin- 31, 119, 120, 121, 125, 127, 129, 130, 157, 161
Sartre- 34, 43, 45, 136, 161
Schoelcher Victor- 41
Shakespeare- 45
Sahra (çölü)- 51
Salih Umida- 53
Siyam- 58
Schuman- 71
Saint Arnaud- 75
Standart Oil- 77
Slenyus- 83
Silenus-Pan- 83
Salsette- 86
Stravinsky- 86
Sudan- 88
Shanko- 88
Semitik- 92
Scheinfurth- 92
Saint Louis- 110
Sezar- 114
Saint Georges- 129
Siyah Orfeus- 136
Susan Frutkin- 158
Senegal- 140, 141
Simone Yoyette- 141

Ş

Şaron (Ariel)- 58
Şeyh Anta Diop- 91

T

Türk-Yahudi- 14
Türk Solu (Derg.)- 14
Tropique- 21, 22, 43, 90, 92, 103, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 163
Turan(cı)- 33
Tarzan- 52
Timur- 53
Texas- 53
Tananarive- 98
Toledo- 105
Teton(lar)- 114
Truman- 115
The Newyork Times"- 134
Sosyalist (yayın)- 12
Toulouse- 174

Tunus- 136
Tyler Stavall- 142

U

Ufuk Özcan- 24
Uluğ Bey- 53
Uruguay- 103
Utku, Umut Bulsun- 10, 61

V

Vautrin- 103
Vich- 143, 162, 163
Victor Schoekjer- 154
Victoria- 107
Viet Minn- 136
Vietnam- 26, 69, 88, 117, 164
Vilaminck- 179
W. du bois- 136, 139, 152, 153
Weigall- 92

Y

"Yeryüzünün Lanetlileri"- 12, 18, 33, 34, 138
Yunan- 23, 25, 114
Yahudi-Arami- 92
Yugoslavya- 120, 121, 142
Yves Tangay- 151

Z

Zola (Emile)- 22, 144
Zanbevi- 51

SÖMÜR
ÜZERİNE SÖYLEV
AIME CESAIRE

"Fransa'da yaşanan son olaylar kaynağını sömürgecilikten alan Batı ırkçılığının artık Batının metropollerini de bir kaynayan kazan haline getirdiğini gözler önüne serdi. Césaire'in tabiriyle sömürgeciliğin ve Batı ırkçılığının bumerang etkisi artık dönüp Batı medeniyetinin merkezlerini vuruyor. Césaire'in kitabı bu gelişmeyi elli beş yıl önceden öngören bir kitap ve Batılı olmayan toplumlara Batı hayranlığını bırakıp kendi alternatiflerini geliştirme çağrısı yaparken Batıya da (gerçekten evrensel olmak ve çöküşten kurtulmak istiyorsa) Batı üstünlüğü yalanını terk etme çağrısı yapıyor. Sömürgeciliğin ve ırkçılığın köklerinin Batı aydınlanması ve burjuva hümanizminde aranması gerektiğini ileri süren Césaire, kendisi de komünist bir politikacı olmasına rağmen Fransız komünistlerini aynı ırkçı yaklaşımı savunmakla suçluyor. Avrupamerkezcilik eleştirisinin ve üçüncü dünyacılığın anahtar metinlerinden biri olan ve sömürgecilik sonrası çalışmaları baş latan ilk eser, Maurice Thorez'e Mektup ile birlikte ilk defa Tükçe'de, Césaire'nin deyişiyle "bir medeniyetin ilk çürümeye baş layan yeri kafası değil kalbidir". İşte bu kalpsiz medeniyet hakkında hem kafalara hem kalplere hitap eden bir eser."

Bu sömürgecilik hakkında bir kitaptır, sömürgeciliğin sömürgele ştirilen üzerindeki, kültür üzerindeki, tarih üzerindeki, medeniyetin hakiki içeriği üzerindeki ve en önemlisi sömürgeci üzerindeki etkisi hakkındadır. En halis Hegelyen üslup içinde, Césaire, sömürgeciliğin sömürgeciyi medenilikten çıkarmak üzere nasıl iş lediğini gösterir.

Robin D. G. KELLEY

ISBN 975-00125-2-6